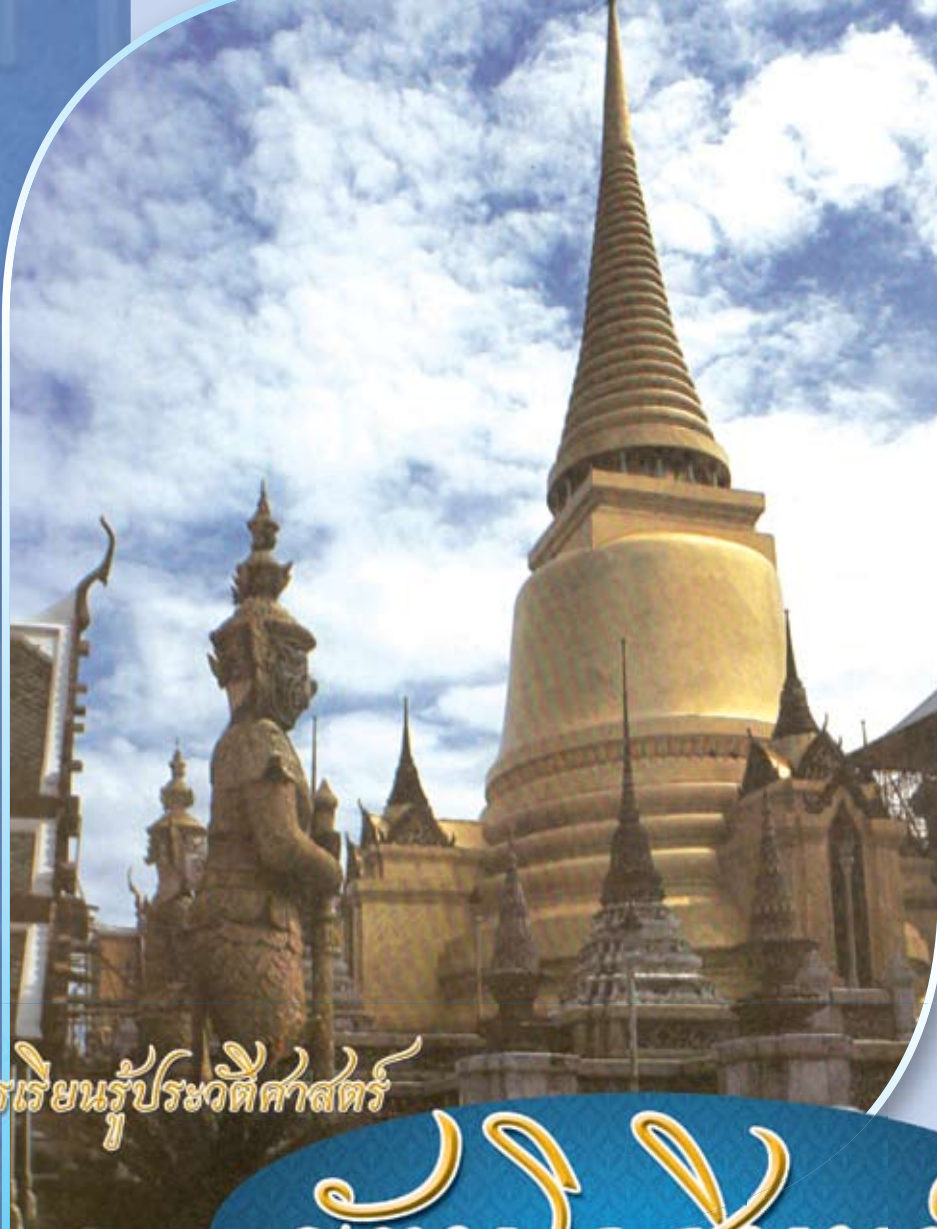

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์

รตนโกสินทร์

ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์

รตนโกสินทร์

หนังสือ Virtual Field Trip

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทรศัพท์ 0 2288 5735 โทรสาร 0 2281 2602

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ดำเนินการจัดพิมพ์

ISBN 978-616-202-861-8

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2556

จำนวนพิมพ์ 34,000 เล่ม

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

79 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร

กรุงเทพมหานคร 10900

โทร. 0-2561-4567 โทรสาร 0-2579-5101

นายโชคดี ออสุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

คุณค่าในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย คือ การก่อให้เกิด “การเข้าใจรากเหง้าความเป็นไทย รักและภาคภูมิใจในชาติไทย” ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าว ครูผู้สอนประวัติศาสตร์จะต้องเข้าใจและสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ถูกต้องตามธรรมชาติของวิชา หลักการ หลักคิด และวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาเรื่องราวสำคัญที่เกิดขึ้นในอดีตด้วยการสืบค้นจากหลักฐานร่องรอยทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ ผ่านการคิด วิเคราะห์ วิจัยบนพื้นฐานของความเป็นเหตุและผลจากข้อเท็จจริงที่หลากหลาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำสื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง : Virtual Field Trip ประวัติศาสตร์สุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ เป็นสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ที่เสนอเนื้อหาสาระในรูปแบบที่หลากหลายทั้งมิติทัศน์ สารความรู้เพิ่มเติมจากมิติทัศน์ ภาพ 360° แบบทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน มุมสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นสื่อที่ส่งเสริมให้ทุกคนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ตามความสนใจ อีกทั้งช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจใฝ่เรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของชาติไทยที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยในอดีตที่ได้สร้างสรรค์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบทอดมาจวบจนปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังเป็นเครื่องมือช่วยให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

เอกสาร “การเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip” เป็นส่วนหนึ่งของสื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นเพื่อรองรับกลุ่มผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ได้ ภายในเล่มแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์สำหรับครู และส่วนที่ 2 การเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์สำหรับนักเรียน ในส่วนของเนื้อหาเสนอ 5 ประเด็นหลัก คือ เกาะรัตนโกสินทร์ พระบรมมหาราชวัง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระอารามหลวงประจำรัชกาลกรุงรัตนโกสินทร์ อาหารไทย : ครั้วไทยสู่ครัวโลก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอขอบคุณผู้เขียน ผู้ตรวจ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำเอกสารนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

(นายชินภัทร ภูมิรัตน)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์

รัตนโกสินทร์

ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

ส่วนที่ 1 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip สำหรับครู

◆ แนวทางการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์	2
◆ คำชี้แจงการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์	9
✿ กรอบเนื้อหาสาระของเอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์	10
✿ การวิเคราะห์หลักสูตรสาระประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	12
✿ การวิเคราะห์เนื้อหาและการนำเสนอในชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์	17
✿ โครงสร้างของเอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์	20
✿ วิธีการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์	21
◆ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์	23

ส่วนที่ 2 การเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip สำหรับนักเรียน

◆ ความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์	36
✿ ชุดที่ 1 เกาะรัตนโกสินทร์	39
✿ ชุดที่ 2 พระบรมมหาราชวัง	58
✿ ชุดที่ 3 วัดพระศรีรัตนศาสดาราม	76
✿ ชุดที่ 4 พระอารามหลวงประจำรัชกาลกรุงรัตนโกสินทร์	93
✿ ชุดที่ 5 อาหารไทย : ครั้วไทยสู่ครัวโลก	108
◆ บรรณานุกรม	119
◆ คณะผู้จัดทำ	120

บางครั้งในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ นักเรียนหลายคนมักตั้งคำถามว่า “จริงหรือไม่” “เชื่อได้หรือไม่” “รู้ได้อย่างไร” รวมถึงยังสงสัยกลางแคลงใจว่าที่เรียนกันมาในหนังสือเรียนประวัติศาสตร์นั้น เป็นเรื่องถูกต้องหรือไม่

อันที่จริงเรื่องราวในประวัติศาสตร์แม้ได้ผ่านระยะเวลามาเนิ่นนานมาก บางเรื่องยาวนานมากกว่า 10,000 ปี แต่ยังคงปรากฏร่องรอยบางประการหลงเหลือให้ได้ศึกษา ร่องรอยที่หลงเหลือให้ศึกษาได้ในปัจจุบันนี้เราเรียกว่า **หลักฐานทางประวัติศาสตร์** ซึ่งมีทั้งสิ่งของเครื่องใช้ อาวุธ เครื่องประดับ โครงกระดูก ร่องรอยคันน้ำ คูดิน กำแพงเมือง แสดงร่องรอยการสร้างบ้านเมือง สิ่งก่อสร้างที่ทรุดโทรมปรักหักพัง รูปเคารพ เช่น เทวรูป พระพุทธรูป ภาพตามผนังถ้ำหรือตามศาสนสถาน เหล่านี้คือ **หลักฐานโบราณคดี** ซึ่งนักโบราณคดีที่มีความรู้ได้ศึกษาวิเคราะห์ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และโบราณคดี แล้วจึงตีความอธิบายให้เราได้เข้าใจ นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานที่เป็นตัวหนังสือ เรียกว่า **หลักฐานลายลักษณ์อักษร** เช่น ศิลาจารึก เอกสารโบราณเขียนในใบลานหรือวัสดุต่าง ๆ รวมทั้งจารึกตามเสา ที่ต้องใช้**นักภาษาศาสตร์**ที่เชี่ยวชาญทางตัวหนังสือโบราณชาติต่าง ๆ ศึกษา และวิเคราะห์ตีความอธิบายให้เราได้รับรู้เรื่องราวที่บอกเล่าผ่านวัตถุนั้น ๆ **ส่วนนักประวัติศาสตร์** คือผู้ที่สืบค้นความจริงในอดีต โดยรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่มีทั้งหลักฐานของนักโบราณคดี นักภาษาศาสตร์ นักภูมิศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ รวมทั้งบันทึกที่เป็นจดหมาย แผนที่ ภาพวาด หรือเอกสารในภาษาต่าง ๆ ของนักเดินทางที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาทั้งหมดมาประมวลเข้าด้วยกัน และศึกษาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบด้วยวิธีการที่เรียกว่า **วิธีการทางประวัติศาสตร์** เพื่อให้ได้ความจริงในอดีตที่มีเหตุผลเชื่อถือได้ เป็นประวัติศาสตร์ให้อนุชนรุ่นต่อมาได้เรียนรู้กัน

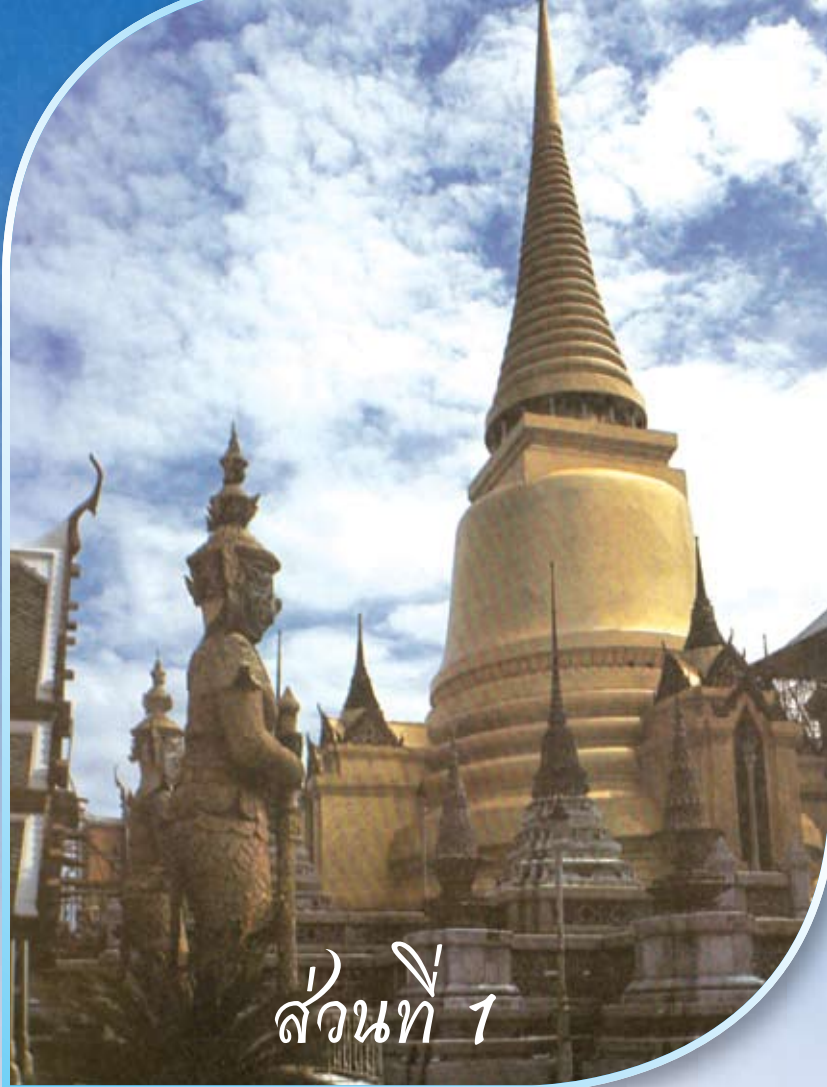
ดังนั้น เรื่องราวที่นักเรียนได้เรียนรู้จึงไม่ใช่เป็นเรื่องที่เชื่อถือไม่ได้ เพราะแต่ละเรื่องได้ผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น แต่บางเรื่องอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ หากมีการพบหลักฐานใหม่ หรือการศึกษาวิเคราะห์ใหม่ที่น่าเชื่อถือมากกว่า

วิดิทัศน์ชุด สื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง : Virtual Field Trip และเนื้อหาสาระประเด็นต่าง ๆ ที่เพิ่มเติมในเอกสารการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip เล่มนี้ จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ได้ดียิ่งขึ้น เพราะได้เห็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนความสามารถและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยในอดีตที่ได้สร้างสรรค์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อมาจวบจนปัจจุบัน

“

บางครั้งในการเรียนประวัติศาสตร์
นักเรียนหลายคนตั้งคำถามว่า
“จริงหรือไม่” “เชื่อถือหรือไม่” “รู้ได้อย่างไร”
รวมถึงสงสัยกลางแควงใจว่าที่เรียนมานั้น
เป็นเรื่องถูกต้องหรือไม่

”

ส่วนที่ 1

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

รัตนโกสินทร์

ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

สำหรับครู

แนวทางการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า คุณค่าทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์คือการก่อให้เกิด “การเข้าใจรากเหง้าความเป็นไทย รัก และภูมิใจในชาติตน” ซึ่งประโยชน์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ครูผู้สอนประวัติศาสตร์เข้าใจและสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ถูกต้องตามธรรมชาติของวิชา หลักการ และหลักคิด (Concept) และวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาเรื่องราวสำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ในอดีต ด้วยการสืบค้นจากหลักฐานร่องรอยต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ผ่านการคิดวิเคราะห์ คิดวิพากษ์วิจารณ์ และคิดวินิจฉัยบนพื้นฐานของความเป็นเหตุและผลจากข้อเท็จจริง ที่หลากหลาย

จากวิทัศน์ประกอบสื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง : Virtual Field Trip ประวัติศาสตร์ เป็นสื่อการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจความเป็นมาของชาติบ้านเมือง และ การศึกษาจากเอกสาร “การเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip” อันเป็นเนื้อหาสาระที่เสริมความรู้เพิ่มเติมจากสาระประวัติศาสตร์ที่นำเสนอในวิทัศน์ จะเป็นเครื่องมือ ที่ช่วยให้ครูผู้สอนประวัติศาสตร์สามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อันที่จริงองค์ประกอบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์นั้นเหมือนกับสาระอื่น ๆ คือ ประกอบด้วย (1) หลักสูตร (2) ครูผู้สอน (3) วิธีสอน (4) สื่อการเรียนการสอน และ (5) การวัดและ ประเมินผล ทั้งนี้ เอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ชุดนี้ จะมีบทบาทเป็นสื่อการเรียนการสอน ที่ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้อื่น ๆ หรือมอบหมาย ให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองตามความสนใจ

อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว ครูผู้สอนนับว่ามีความสำคัญ ที่สุดที่จะต้องเป็นผู้จัดการตั้งศักยภาพของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานของการสังเกต การศึกษาจากสถานการณ์จริง และการคิดวิเคราะห์เพื่อบูรณาการความรู้ ได้ด้วยตนเองโดยสอดคล้องกับระดับวุฒิภาวะที่เหมาะสม

คุณสมบัติสำคัญที่สุดที่ครูผู้สอนประวัติศาสตร์พึงมีอย่างน้อยที่สุด 3 ประการ **ประการแรก** คือ ความเข้าใจหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดชั้นปี **ประการที่สอง** คือ การมีพื้นฐานความรู้ในเรื่อง เนื้อหาสาระ และ Concept ทางประวัติศาสตร์ที่ดีพอสมควร ซึ่งในกรณีนี้หากครูผู้สอนมิได้มีพื้นฐานมาก่อน

ก็สามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง ในที่นี้ขอแนะนำเอกสาร 2 เล่ม ที่สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ได้จัดพิมพ์และแจกให้สถานศึกษาทุกแห่ง รวมทั้งแจกให้ผู้เข้าประชุมสัมมนาประวัติศาสตร์ที่สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2545 - 2554 คือ เอกสาร *คู่มือการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ : ประวัติศาสตร์ไทยจะเรียนจะสอนกันอย่างไร* (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2543) และคู่มือครู *การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์* (เอกสาร โรเนียว, 2554) และ **ประการสุดท้าย** คือ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บรรลุตามหลักสูตร (เป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์) และคุณค่าของ ประวัติศาสตร์ ดังนั้น เพื่อสร้างความเข้าใจดังกล่าวจึงวิเคราะห์หลักสูตรให้เห็นชัดเจนดังนี้

1. เป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน

เนื่องจากประวัติศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งความใน “**ทำไมต้องเรียน สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม**” ที่ครูผู้สอนประวัติศาสตร์ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ เป้าหมายดังนี้

ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัว ตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลง **ตามยุคสมัย** กาลเวลาตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตัวเองและผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดี ของประเทศชาติและสังคมโลก

ภารกิจของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้จึงควรเน้นการพัฒนาผู้เรียนดังนี้

- 1) **พัฒนาตนเองเป็นปัจเจกบุคคลที่มีคุณภาพ** เช่น ใฝ่เรียนรู้ เพิ่มศักยภาพตนเองให้ก้าวหน้า ทันสมัยทันเหตุการณ์
- 2) **สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข** เช่น การยอมรับในความสามารถ ของตนเองและผู้อื่น ยอมรับและเคารพในความแตกต่าง อดทนอดกลั้น
- 3) **เข้าใจและเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม** เช่น การเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่มี ประสิทธิภาพ มีจิตสำนึกในความเป็นชาติ มีจิตสาธารณะ เสียสละส่วนตนและพวกพ้อง เพื่อรักษาประโยชน์ ของสังคมและประเทศชาติ

4) เข้าใจและเห็นคุณค่าทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การมีจิตสำนึกและจิตอาสาในการรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5) รู้เท่าทันและปรับตัวในโลกปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โลกปัจจุบันยุคโลกาภิวัตน์ที่ก้าวไกล และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะทางด้านข้อมูลและการสื่อสารที่มีทั้งเท็จและจริงปะปนกันอยู่ ดังนั้น นอกจากการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้แล้ว ยังควรให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้เป็นบุคคลที่รู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารด้วย

2. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ระบุว่าการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ

- 1) ความสามารถในการสื่อสาร
- 2) ความสามารถในการคิด
- 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา
- 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
- 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

สมรรถนะสำคัญที่หลักสูตรกำหนดดังกล่าวเป็นสิ่งที่หลักสูตรคาดหวังว่ากิจกรรมการจัดการเรียนรู้ควรพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถทั้ง 5 ด้าน ในที่นี้ขอยกตัวอย่างสมรรถนะสำคัญเพียง 1 ด้านเพื่อแสดงให้เห็นว่า สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนจะนำไปสู่การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างไร

ความสามารถในการสื่อสาร ประกอบด้วย

1. การรับสาร เช่น การฟัง - การอ่าน จับใจความสำคัญได้
การดู - การเห็น - การสำรวจ แยกแยะรายละเอียดของเรื่องราวได้
2. การส่งสาร เช่น การเล่าเรื่อง การเขียนเรื่อง การจัดนิทรรศการ
3. การต่อรอง เช่น การแสดงเหตุผล การใช้ภาษาโน้มน้าวเพื่อลดความขัดแย้ง
4. การเลือกรับ - ไม่รับข้อมูล เช่น การตรวจสอบความน่าเชื่อถือแหล่งที่มาของข้อมูล

จะเห็นว่าข้อพิจารณาดังกล่าว จะทำให้ครูผู้สอนได้กรอบแนวคิดนำมาซึ่งวิธีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในการฝึกทักษะผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การให้ศึกษาวิดิทัศน์ และให้ตอบคำถามตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้อง โดยเริ่มจากคำถามที่เป็นข้อเท็จจริง (เช่น ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร) อันเป็นการทบทวนเรื่องที่ได้อ่านจากสื่อ จากนั้นจึงเป็นคำถามวิเคราะห์ (ทำไม) ตามด้วยการแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่ได้อ่านอย่างมีเหตุผล (นักเรียนคิดว่า) หรืออาจแสดงความคิดเห็นต่อสื่อวิดิทัศน์ทางด้านคุณภาพหรือความน่าเชื่อถือของข้อมูลหลักฐาน เป็นต้น

3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรได้ระบุไว้ชัดเจนถึง “คุณลักษณะอันพึงประสงค์” อันเปรียบเสมือนเจตคติ ค่านิยมที่สำคัญในการเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

- 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2) ซื่อสัตย์สุจริต
- 3) มีวินัย
- 4) ใฝ่เรียนรู้
- 5) อยู่อย่างพอเพียง
- 6) มุ่งมั่นในการทำงาน
- 7) รักความเป็นไทย
- 8) มีจิตสาธารณะ

ทั้งเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ล้วนเป็นสิ่งที่คาดหวังว่าจะปรากฏในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนในทุกสาระวิชา เพื่อให้ “บรรลุผลตามหลักสูตร” ส่วนคุณค่าของประวัติศาสตร์ที่หวังว่าจะเกิดในตัวผู้เรียน คือกระบวนการสร้างภูมิปัญญาที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นปัญญาชนของชาติ ได้แก่

- 1) ส่งเสริมจิตใจใฝ่รู้ (Inquiring Mind) ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติ และสังคมมนุษย์อื่น ๆ
- 2) มีทักษะในการจัดระบบข้อมูล ตรวจสอบ และประเมินค่า เพื่อหาข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์
- 3) ปลุกฝังแนวคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) คิดวิพากษ์วิจารณ์บนพื้นฐานข้อเท็จจริงที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์
- 4) มีทักษะในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจากข้อสนเทศที่หลากหลาย ที่สืบค้นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์
- 5) มีทักษะในการเขียนความเรียง การเล่าเรื่อง และการนำเสนอด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล กระชับชัดเจน น่าสนใจ และเชื่อถือได้

ที่สำคัญประวัติศาสตร์ในยุคโลกาภิวัตน์ หรือโลกของข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว และมีอิทธิพลต่อค่านิยมและวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนอย่างกว้างขวางนี้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์อย่างถูกต้อง จะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้รู้จักใช้วิจารณญาณในการรับรู้ และประเมินความน่าเชื่อถือหรือความไม่น่าเชื่อถือของข้อมูลต่าง ๆ ในขั้นตอนที่เรียกว่า “วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์” ด้วยการที่ครูผู้สอนตั้งคำถามเพื่อประเมินแหล่งที่มาของข้อมูลของผู้เรียนทุกครั้ง เช่น “ข้อมูลมาจากแหล่งใด ใครทำขึ้น ผู้ทำมีความรู้ด้านใด หรือรู้เรื่องนั้นดีหรือไม่ ทำขึ้นทำไม ของจริงหรือของปลอม” ซึ่งเป็นขั้นตอนของการวิพากษ์ตัวหลักฐาน ก่อนที่จะตรวจสอบว่าข้อเท็จจริงที่ได้นั้น

สอดคล้องหรือขัดแย้งกับหลักฐานอื่น ๆ หรือไม่ ทำไมจึงเหมือนกัน ทำไมจึงแตกต่าง สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นกระบวนการศึกษาข้อมูลที่เป็น อันเป็นการพัฒนาภูมิปัญญา เพื่อที่จะฝึกฝนผู้เรียนให้ยึดถือเหตุผลเป็นสำคัญ จัดความอคติส่วนตัวและความเชื่อดั้งเดิมออกไป

อย่างไรก็ตาม ครูผู้สอนประวัติศาสตร์ควรเข้าใจด้วยว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ดี โดยเน้นกระบวนการพัฒนาภูมิปัญญาดังกล่าว จะก่อให้เกิดคุณค่าด้านเจตคติและค่านิยมที่ดีให้แก่ผู้เรียนด้วย ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และประเทศชาติ ตอบสนองคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ระบุไว้ในหลักสูตร คือ “**ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และรักความเป็นไทย**” (ข้อ 1 และข้อ 7) นอกจากนี้ ยังสามารถสร้างเจตคติและค่านิยมอันเป็นคุณค่าสำคัญของประวัติศาสตร์ได้ด้วย ดังนี้

1. รักและภูมิใจในบรรพบุรุษ
2. ใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต
3. สร้างความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม
4. ตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชาติ
5. ยอมรับและเข้าใจความแตกต่างของมนุษยชาติที่เป็นผลจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์

และสังคม

6. อยู่ร่วมกับสังคมอื่นได้อย่างสันติสุข และมีจิตสำนึกต่อสังคมไทยโดยรวม

แม้ว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สามารถทำได้หลายรูปแบบ ทั้งการอ่านหนังสือด้วยตนเอง การฟังคำบรรยายจากครูหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา การสำรวจและศึกษาจากสถานที่จริง การวิเคราะห์จากเส้นเวลา (Time Line) การชมภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ การสืบค้นโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษา เช่น การบรรยาย การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกม การศึกษานอกสถานที่ หลากหลายวิธีที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือ การพัฒนาภูมิปัญญาของผู้เรียนให้เข้าถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง ซึ่งจะเกิดได้จากการจัดการของครูผู้สอนที่มีประสิทธิภาพเป็นสำคัญ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง**การจัดการเรียนรู้**เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงสภาพสังคมในความเป็นจริงที่ปรากฏในปัจจุบันซึ่งล้วนเป็นผลมาจากอดีตทั้งสิ้น ดังนั้น การกระตุ้นให้ผู้เรียนได้สนใจเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบัน แล้วหันมาสืบค้นว่า ปัญหาและสิ่งแวดล้อมในสังคมปัจจุบันนั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุใด อันเป็นการย้อนศึกษาอดีตเพื่อสร้างความเข้าใจปัจจุบัน และหาแนวทางก้าวสู่นาคตที่ดีกว่า จึงนับเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อประวัติศาสตร์ได้อย่างแท้จริง

วิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจสภาพสังคมไทยในปัจจุบันทำได้หลายวิธี เช่น มอบหมายให้ไปรวบรวมภาพเหตุการณ์ในสังคมแล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์ หรือมอบประเด็นศึกษาให้ผู้เรียนไปสำรวจชุมชนหรือสถานที่ที่มีผู้คนหลากหลาย เช่น ตลาด สำนักงานอำเภอ สำนักงานเทศบาล แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน หรือนำ**วีดิทัศน์**ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ การศึกษานอกสถานที่ รวมทั้งการจัดนิทรรศการภาพเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ ล้วนเป็นวิธีที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น และนำไปสู่การสืบค้นอดีตได้เป็นอย่างดี

สำหรับการจัดการเรียนการสอนโดยการศึกษาจากสถานที่ แม้ว่าจะทำให้เกิดการเรียนรู้ อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดความต้องการสืบค้นเรื่องราวในอดีต ผู้เรียนจะได้สัมผัสกับแหล่งเรียนรู้ ในรูปแบบต่าง ๆ เกิดประสบการณ์ตรง มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลภายนอกโรงเรียน ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มพูนความรู้ไปในตัวด้วย อีกทั้งยังได้รับความสนุกสนานจากการเรียนรู้ แต่ยังมีข้อจำกัด หลายประการ เช่น แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ อยู่ไกลทำให้ประสบปัญหาในการเดินทาง การดูแลนักเรียน การประกันความปลอดภัย มีการลงทุนสูง รวมถึงขาดวิทยากรที่มีความรู้ที่จะขยายประสบการณ์ ที่เกี่ยวเนื่องกับแหล่งเรียนรู้นั้น ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแนวคิดในการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ จึงได้จัดทำสื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง : Virtual Field Trip ประวัติศาสตร์สุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และรับประสบการณ์ต่าง ๆ จากนอกห้องเรียน โดยมีการออกแบบให้เสมือนได้เรียนรู้ในสถานที่จริง เป็นการช่วยให้ครูผู้สอนได้ก้าวพ้นข้อจำกัดของการเรียนรู้จากสถานที่ที่ต้องเดินทางไปแหล่งเรียนรู้จริง ซึ่งการเรียนรู้เสมือนจริงมีจุดเด่นดังนี้

1. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากห้องเรียน ได้พบกับสิ่งแวดล้อมที่แปลกใหม่แตกต่างหลากหลาย
2. ผู้เรียนสามารถย้อนกลับไปศึกษาความรู้เกี่ยวกับสถานที่นั้นซ้ำได้อีกจนกว่าการเรียนรู้จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ของผู้เรียน
3. ผู้เรียนได้เรียนรู้ในแง่มุมที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้ตามปกติ อาจเนื่องมาจากเหตุผลด้านความปลอดภัย ความห่างไกล
4. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สถานที่ต่าง ๆ ที่สนใจได้ตลอดเวลาทุกสถานที่
5. ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ปลอดภัยจากอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเดินทางได้
6. ผู้เรียนสามารถซักถามความรู้จากวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญได้กรณีมีการออนไลน์

เอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip ชุดนี้ จัดทำขึ้น เพื่อเป็น “สื่อ” หรือเครื่องมือสำหรับครูผู้สอนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สามารถนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ได้ตามศักยภาพ ซึ่งอาจนำไปใช้เป็นสื่อหลักในการจัดกิจกรรม หรือนำไปเป็นสื่อกระตุ้นการนำเข้าสู่บทเรียน สื่อที่ใช้ในระหว่างจัดกิจกรรมการสอนอื่น ๆ สื่อที่แสดงความคิดเห็น หรือเป็นสื่อสรุปความเข้าใจก็สามารถทำได้ ทั้งนี้ สื่อวีดิทัศน์จะกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรไทยในอดีต ผ่านร่องรอยทางสถาปัตยกรรมและประติมากรรม อันเป็นภูมิปัญญาของชาวไทย ในแต่ละยุคสมัยที่มีเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมที่แตกต่างกัน รวมทั้งเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงเรื่องราวที่เป็นนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ ส่วนเอกสารที่เป็นเนื้อหาเสริมความรู้ นั้น ครูผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็น “ใบความรู้” หรือเพิ่มพูนความรู้ในประเด็นต่าง ๆ เพิ่มเติมได้

แม้ว่าเอกสารเล่มนี้มีสาระสำคัญเป็นประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่ครูผู้สอนประวัติศาสตร์ระดับชั้นอื่นสามารถนำไปใช้ในฐานที่เป็นเครื่องมือที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความเป็นชาติไทยที่บรรพบุรุษไทยได้ก่อร่างสร้างตัวจนเป็นประเทศไทยในปัจจุบัน

อนึ่ง เนื้อหาสาระที่นำเสนอในเอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ฉบับนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสื่อการเรียนรู้ Virtual Field Trip ที่จัดทำขึ้น ซึ่งสามารถเป็นสื่อหรือเครื่องมือสำหรับครู นักเรียน และผู้สนใจใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ Virtual Field Trip ที่ทุกคนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจได้ตลอดเวลา เป็นสื่อที่นำเสนอเนื้อหาสาระในรูปแบบสื่อที่หลากหลาย ทั้งวิทัศน์ในรูปแบบของสารคดีสั้น เนื้อหาสาระซึ่งเป็นความรู้เพิ่มเติมจากวิทัศน์แต่ละตอน กิจกรรม แบบทดสอบ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และสื่อประสมแบบ 360° ทั้งนี้ คาดหวังว่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจใฝ่เรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาและสืบค้นความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทยได้ด้วยตนเองต่อไป

คำชี้แจง การใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip ประกอบด้วย
เครื่องมือ 2 ชุด คือ

1. วัตถุประสงค์ประกอบสื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง : Virtual Field Trip
ประวัติศาสตร์สุโขทัย อโยธยา รัตนโกสินทร์

สำหรับประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ มีเนื้อหา 5 ตอน คือ

- 1) เกาะรัตนโกสินทร์
- 2) พระบรมมหาราชวัง
- 3) วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
- 4) พระอารามหลวงประจำรัชกาลกรุงรัตนโกสินทร์
- 5) อาหารไทย : ครั้วไทยสู่ครัวโลก

2. เอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip
สำหรับครู

ส่วนที่ 2 การเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip
สำหรับนักเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูผู้สอนและผู้เรียนใช้สื่อวีดิทัศน์ฯ และเอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip ประกอบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
2. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ทั้งด้านเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
3. เพื่อให้เด็ก เยาวชน และคนไทยมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ชาติไทย เกิดความรัก ความผูกพัน ความหวงแหน และความภูมิใจในแผ่นดินไทย

กรอบเนื้อหาสาระของเอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

ส่วนที่ 1 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip สำหรับครู ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

❖ การวิเคราะห์หลักสูตรสาระประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นการนำเสนอสาระเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตรประวัติศาสตร์กับสาระที่ปรากฏในสื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้นอกห้องเรียน เสมือนจริง : Virtual Field Trip ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ เพื่อให้ครูผู้สอนใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

❖ โครงสร้างของเอกสารการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับโครงสร้างของเอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip เพื่อให้ครูผู้สอนเข้าใจภาพรวมของเอกสารทั้งหมด จะได้นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

❖ วิธีการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip เป็นการนำเสนอสาระเกี่ยวกับวิธีการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสม

ส่วนที่ 2 การเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip สำหรับนักเรียน ซึ่งเป็นเนื้อหาสาระที่จะเสริมความรู้เพิ่มเติมจากสื่อวีดิทัศน์ทั้ง 5 ตอน โดยจำแนกเนื้อหาเพิ่มเติมจากวีดิทัศน์ออกเป็นประเด็นย่อยเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระของวีดิทัศน์แต่ละตอน ดังนี้

1. เกาะรัตนโกสินทร์

1. จากอยุธยาสู่รัตนโกสินทร์
2. การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์
3. คลอง : เส้นทางคมนาคมที่สำคัญของกรุงรัตนโกสินทร์
4. เมืองและป้อมปราการเพื่อสร้างความมั่นคงให้ราชอาณาจักรไทย
5. พระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า)

2. พระบรมมหาราชวัง

1. ประวัติการก่อสร้างพระบรมมหาราชวัง
2. แบบแผนการสร้างพระบรมมหาราชวัง
3. พระมหาปราสาทและพระราชมณเฑียรสถาน
4. หมู่พระมหามณเฑียรในสมัยรัชกาลที่ 1
5. หมู่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
6. หมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

3. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

1. รู้จักวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
2. พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร
3. ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
4. ยักษ์วัดพระแก้ว
5. พระบรมราชสัญลักษณ์
6. ปราสาทพระเทพบิดร

4. พระอารามหลวงประจำรัชกาลกรุงรัตนโกสินทร์

1. วัดประจำรัชกาลที่ 1 วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร
2. วัดประจำรัชกาลที่ 2 วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
3. วัดประจำรัชกาลที่ 3 วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
4. วัดประจำรัชกาลที่ 4 วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
5. วัดประจำรัชกาลที่ 5 วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

5. อาหารไทย : ครั้วไทยสู่ครัวโลก

1. การหลอมรวมวัฒนธรรมในอาหารไทย
2. คุณค่าและภูมิปัญญาในอาหารไทย
3. อาหารไทยในงานบุญ

การวิเคราะห์หลักสูตรสาระประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ปัญหาของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งมาจากการที่ครูผู้สอนไม่เข้าใจหลักสูตรว่าจะสอนอะไร สอนแค่ไหน สอนไปทำไม หรือเป้าหมายในการสอนแต่ละเรื่องคืออะไร ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ยังไม่รวมถึงคำถามที่มักเกิดขึ้นในใจครูผู้สอนตลอดเวลาว่าจะสอนอย่างไร (ในเนื้อหาแต่ละเรื่อง) ให้บรรลุผลตามที่หลักสูตรคาดหวัง คือ รักถิ่นรักชาติ ภูมิใจในชาติตน ตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

ดังได้กล่าวแล้วว่าคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดที่ครูผู้สอนประวัติศาสตร์พึงมีประการแรก คือ ความเข้าใจหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดชั้นปี สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระบุหลักการสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในมาตรฐานการเรียนรู้ 3 มาตรฐาน คือ

มาตรฐานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ส 4.1 เข้าใจความหมายความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

จะเห็นว่ามาตรฐาน ส 4.1 ว่าด้วยเรื่องประวัติศาสตร์และวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งกำหนดให้เรียนเนื้อหาสำคัญ 2 เรื่อง คือ

1. เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์
2. วิธีการทางประวัติศาสตร์

เนื่องจากครูผู้สอนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษามาทางประวัติศาสตร์โดยตรงจึงอาจไม่เข้าใจเป้าหมายของหลักสูตรในมาตรฐาน ส 4.1 ซึ่งมีลักษณะเป็นหลักการหรือ Concept ประวัติศาสตร์อยู่มาก จึงขออธิบายสั้น ๆ พอให้เข้าใจดังนี้

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ มีเป้าหมายดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ การเข้าใจเรื่องเวลาจะทำให้เข้าใจเรื่องราวในเอกสารนั้น ๆ แม้ว่าจะอยู่ต่างพื้นที่ก็ทำให้เชื่อมโยงได้ว่ามีใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร จนสามารถเรียงลำดับเหตุการณ์ตามเส้นเวลา (Time Line) ได้

2. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ การเข้าใจเรื่องเวลาจะทำให้เข้าใจเหตุการณ์ว่าแต่ละเหตุการณ์มีความสำคัญอย่างไร ปัจจัยใดเป็นเหตุ (เหตุการณ์ที่เกิดก่อน) ปัจจัยใดเป็นผล (เหตุการณ์ที่เกิดหลัง) นอกจากนี้ ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ยังแสดงภาพรวมของเหตุการณ์ในแต่ละช่วงเวลาได้ชัดเจน หรือแสดงลักษณะเด่นในแต่ละช่วงเวลานั้น

3. เครื่องมือบอกเวลาเป็นภูมิปัญญาของมนุษย์ อันเนื่องมาจากมนุษย์ต้องปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การสอนเรื่องนี้ย่อมจะต้องสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นชาติได้ด้วย

4. เพื่อให้ผู้เรียนใช้คำบอกเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ บอกเล่าเรื่องราวได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะกลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ต่อไปในอนาคต

ทั้งนี้ การเรียนรู้เรื่องเวลา เนื้อหาสาระในแต่ละปีของผู้เรียนจะมีความแตกต่างกันไป สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่ได้มีเนื้อหาให้เรียน

วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) หมายถึง กระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงในอดีตของสังคมมนุษย์อย่างเป็นระบบ ด้วยการศึกษาวិเคราะห์ข้อมูลหลักฐานประเภทเอกสารเป็นหลัก และศึกษาหลักฐานอื่น ๆ ประกอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความมีเหตุผล

วิธีการทางประวัติศาสตร์ มีเป้าหมายดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้ออกนอกห้องเรียนไปสู่โลกแห่งความเป็นจริง ด้วยการสืบค้น (สำรวจ สอบถาม ลงมือปฏิบัติ ศึกษาด้วยการอ่าน ฟัง สังเกต จดบันทึกข้อมูล) เรื่องราวที่ตนอยากรู้ด้วยตนเอง
2. เพื่อให้ผู้เรียนรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารในโลกยุคโลกาภิวัตน์ด้วยการตรวจสอบ กลั่นกรอง ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง
3. เพื่อให้ผู้เรียนฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผลก่อนวินิจฉัยเรื่องราวต่าง ๆ
4. เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต โดยนำกระบวนการต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ในห้องเรียนไปใช้ในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม รู้จักแก้ปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ การเรียนรู้เรื่องวิธีการทางประวัติศาสตร์ในแต่ละชั้นปีของผู้เรียนจะมีความแตกต่างกันไป สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้กำหนดไว้ในตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางดังนี้

ตัวชี้วัด

1. วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์
2. ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่สนใจ

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1. ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์สำหรับการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตนเอง
2. นำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่นของตน
3. วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

มาตรฐานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

จะเห็นว่ามาตรฐาน ส 4.2 ว่าด้วยเรื่องพัฒนาการของมนุษยชาติ ส่วนการเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องตามกาลเวลาและมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งรวมทั้งความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดสงคราม การล่มสลายของอาณาจักรหรือแว่นแคว้นต่าง ๆ รวมทั้งความร่วมมือทางด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ ดังนั้น หลักสูตรกำหนดให้เรียนเนื้อหาสำคัญ 2 เรื่อง คือ

1. วัฒนธรรมและอารยธรรมของสังคมมนุษย์ในพื้นที่ต่าง ๆ
2. การเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ

เป้าหมายในการเรียนรู้เรื่องพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ

เนื่องจากอดีต ปัจจุบัน และอนาคตแสดงธรรมชาติของสังคมมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และแม้ในช่วงเวลาเดียวกัน สังคมมนุษย์ในแต่ละพื้นที่ยังมีความเหมือนและความต่าง ประวัติศาสตร์จึงให้ความสำคัญอย่างมากกับความแตกต่างที่เป็นลักษณะเฉพาะในสังคมมนุษย์ที่เกิดจากสาเหตุปัจจัยของสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ ในสังคมด้วย (ทั้งการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม) ดังนั้น เป้าหมายในการเรียนรู้พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ คือ

1. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ โดยเริ่มต้นด้วยการสืบค้นหาข้อเท็จจริงว่า “มีใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร” เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะวิเคราะห์ต่อไปได้ว่า ทำไมจึงเกิดเหตุการณ์นั้นขึ้น เหตุการณ์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร และมีผลกระทบทางด้านใดบ้าง “ทำไมและอย่างไร” จึงเป็นคำถามสำคัญ
2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจสังคมมนุษย์ในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งมีพัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบันซึ่งมีความแตกต่างกันเพราะสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม อันส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

3. เพื่อให้นักเรียนรู้เท่าทันโลกในยุคปัจจุบัน สามารถคิดวิเคราะห์ถึงความร่วมมือและความขัดแย้งที่ก่อให้เกิด “พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง” ของสังคมมนุษย์ สามารถปรับตนเอง

4. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม (ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ศาสนา และวิถีการดำเนินชีวิต) ที่มีความแตกต่าง และคล้ายคลึงกันในสังคมมนุษย์ การสอนเรื่องนี้ อย่างถูกต้องจะทำให้นักเรียนมีความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นและความเป็นชาติไทย รวมทั้งแหล่งอารยธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญของมนุษยชาติ

ทั้งนี้ การเรียนรู้เนื้อหาสาระในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กำหนดไว้ในตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางดังนี้

ตัวชี้วัด

1. อธิบายพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกโดยสังเขป
สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1. ที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ของภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก (ยกเว้นเอเชีย) ที่มีผลต่อพัฒนาการโดยสังเขป

2. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก (ยกเว้นเอเชีย) โดยสังเขป

ตัวชี้วัด

2. วิเคราะห์ผลของการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความร่วมมือ และความขัดแย้งในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ตลอดจนความพยายามในการขจัดปัญหาความขัดแย้ง

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1. อิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกโดยสังเขป

2. ความร่วมมือและความขัดแย้งในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เช่น สงครามโลกครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 สงครามเย็น องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ

มาตรฐานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

จะเห็นว่ามาตรฐาน ส 4.3 ว่าด้วยเนื้อหาสำคัญ 3 เรื่อง คือ

1. ความเป็นมาของชาติไทย ซึ่งรวมวีรกรรมของบรรพบุรุษไทย และผู้ทำคุณงามความดี สรรสร้างศรีความเจริญให้ประเทศ

2. วัฒนธรรมไทย

3. ภูมิปัญญาไทย

สาระการเรียนรู้ในเรื่องนี้ได้บรรจุอยู่ในหลักสูตรตั้งแต่เริ่มมีการจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบตามแบบตะวันตก ซึ่งน่าจะเป็นความเชื่อชาญของครูผู้สอนที่น่าจะมีพัฒนาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ต่อเนื่องและดียิ่งขึ้นได้ แต่กลายเป็นว่าเนื้อหาดังกล่าวกลับเป็นปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันที่ “ความเป็นไทย” กลายเป็นเรื่องล้าสมัย “บรรพบุรุษไทย” ที่ได้เสียสละเพื่อชาติ ก็ไม่ได้ใส่ใจที่จะนำมาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติที่สำคัญ อดีต “ความบกพร่องหรือความสำเร็จ” ที่น่าจะเป็นบทเรียนของปัจจุบัน ก็ได้ถูกนำพาหรือหยาบยกลมาเป็นอุทาหรณ์ได้อย่างแท้จริง

ทั้งนี้ เข้าใจว่าปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดสภาพดังกล่าวมาจากโลกยุคโลกาภิวัตน์ และเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือตลาดเสรี ทำให้เยาวชนไทยนิยมชมชอบวัฒนธรรมของชาติที่เจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ คนเก่ง คนรวย ได้รับความชื่นชมมากกว่าคนดีมีคุณธรรม อย่างไรก็ตาม น่าจะเป็นเรื่องท้าทายครูมืออาชีพที่จะนำเยาวชนของชาติให้เข้าถึงเป้าหมายของหลักสูตร คือ “มีความรัก ความภูมิใจ และสร้างความเป็นไทย” การเรียนรู้เรื่องความเป็นชาติไทยนี้ หลักสูตรกำหนดเนื้อหาสาระในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้เรียนเรื่องประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และพัฒนาการของสมัยรัตนโกสินทร์ทางด้านต่าง ๆ โดยกำหนดไว้ในตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางดังนี้

ตัวชี้วัด

1. วิเคราะห์พัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ในด้านต่าง ๆ

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1. พัฒนาการของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ทางการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามช่วงสมัยต่าง ๆ
2. เหตุการณ์สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีผลต่อการพัฒนาชาติไทย เช่น การทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในสมัยรัชกาลที่ 4 การปฏิรูปประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 โดยวิเคราะห์สาเหตุปัจจัยและผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ

ตัวชี้วัด

2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1. การสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานีของไทย
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์

ตัวชี้วัด

3. วิเคราะห์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทย

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทยจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ตัวชี้วัด

4. วิเคราะห์บทบาทสำคัญของไทยในสมัยประชาธิปไตย

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

1. บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรีในการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงของชาติ
2. บทบาทของไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงปัจจุบันในสังคมโลก

การวิเคราะห์เนื้อหาและการนำเสนอ ในชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

ประกอบด้วย

1. สื่อประกอบการเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง ซึ่งเป็นวิดีโอทัศน์เรื่อง ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์
 2. เอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip
- ชุดสื่อการเรียนรู้ดังกล่าว ทั้งเนื้อหาและการนำเสนอจะสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ส 4.1 และ ส 4.3 ในบางตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังนี้

ส 4.1 เข้าใจความหมายความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
1. วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์	1. ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์สำหรับการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตนเอง
2. ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนสนใจ	2. วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
1. วิเคราะห์พัฒนาการของไทย สมัยรัตนโกสินทร์ในด้านต่าง ๆ	- พัฒนาการของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ทางการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามช่วงสมัยต่าง ๆ - เหตุการณ์สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีผลต่อการพัฒนาชาติไทย เช่น การทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในสมัยรัชกาลที่ 4 การปฏิรูปประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 โดยวิเคราะห์สาเหตุ ปัจจัยและผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ
2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคง และความเจริญรุ่งเรืองของไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์	- การสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานีของไทย - ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์
3. วิเคราะห์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย สมัยรัตนโกสินทร์ และอิทธิพลต่อการพัฒนา ชาติไทย	ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทยจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
4. วิเคราะห์บทบาทสำคัญของไทยในสมัย ประชาธิปไตย	- บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรี ในการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงของชาติ - บทบาทของไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง จนถึงปัจจุบันในสังคมโลก

ทั้งนี้ ครูผู้สอนควรได้ศึกษาชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip จะเห็นว่าในบางเรื่อง สารที่ปรากฏจะมีบางเรื่องที่เกินหรือลุ่มลึกกว่าที่กำหนดให้เรียน ในหลักสูตรซึ่งจะเป็นความรู้เพิ่มเติมสำหรับนักเรียน ที่จะส่งผลให้นักเรียนมีความภูมิใจในความเป็นชาติไทย ที่มีพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ส่วนสาระการเรียนรู้แกนกลางที่ขาดไปหรือมีไม่ครบถ้วน (เฉพาะมาตรฐาน ส 4.1 และ ส 4.3) ตามที่หลักสูตรกำหนดให้นักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ครูผู้สอนอาจเชื่อมโยงโดยมอบหมายให้ศึกษาเพิ่มเติมและเชื่อมโยงกันก็ได้

โครงสร้างของเอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

เอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip มีจุดมุ่งหมายให้เป็นเครื่องมือสำหรับครูผู้สอนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดทำโครงสร้างของเอกสารดังกล่าว ประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip เป็นสาระเกี่ยวกับพื้นฐานความเข้าใจในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับหลักสูตร ความรู้พื้นฐานในเนื้อหาสาระ รวมทั้ง Concept ทางประวัติศาสตร์ และความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ได้ผลตามที่หลักสูตรคาดหวัง และคุณค่าของประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างปัญญาให้ผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ครูผู้สอนเห็นแนวทางการนำชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การใช้เอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip เป็นสาระเกี่ยวกับวิธีการนำชุดสื่อการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชุดสื่อการเรียนรู้ประกอบด้วย (1) วิดีทัศน์สื่อการเรียนรู้ในห้องเรียนเสมือนจริงประวัติศาสตร์ จำนวน 1 ชุด (2) เอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip จำนวน 1 เล่ม ซึ่งรายละเอียดประกอบด้วย

- ❖ กรอบเนื้อหาสาระของเอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

- ❖ การวิเคราะห์หลักสูตรสาระประวัติศาสตร์

- ❖ โครงสร้างของเอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

- ❖ วิธีการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

3. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นตัวอย่างการเสนอแนะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เน้นการปฏิบัติจากสภาพจริง และการคิดวิเคราะห์เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลตามความคาดหวังของหลักสูตร และคุณค่าของประวัติศาสตร์ได้อย่างแท้จริง

4. ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการเสนอแนะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับครูในการบูรณาการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ดังกล่าวสู่ห้องเรียน

5. การเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip สำหรับนักเรียน ซึ่งเป็นเนื้อหาสาระส่วนที่จะให้ผู้เรียนศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมจากวิดีโอทั้ง 5 ตอน ประกอบด้วย

- ❖ เกริ่นนำ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจศึกษาประวัติศาสตร์ โดยศึกษาจากหลักฐานประวัติศาสตร์ด้วยชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

- ❖ ความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ก่อนที่จะศึกษาจากวิดีโอและเอกสารความรู้

- ❖ เอกสารความรู้เพิ่มเติม แยกเป็นประเด็นย่อยที่สอดคล้องกับสื่อวิดีโอ ซึ่งครูผู้สอนอาจนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการสอนหรืออาจเสนอแนะให้เด็กสืบค้นประเด็นต่าง ๆ เพิ่มเติมตามความสนใจ

ทั้งนี้ ในเอกสารความรู้เพิ่มเติมแต่ละประเด็นประกอบด้วยโครงสร้างดังนี้

1. แบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อให้ผู้เรียนตรวจสอบพื้นฐานความรู้ก่อนศึกษาชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์

2. เนื้อหาสาระความรู้เพิ่มเติม เป็นรายละเอียดประเด็นย่อยซึ่งสอดคล้องกับสื่อวิทัศน์ที่นำเสนอเกี่ยวกับประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์แต่ละตอน

3. แบบทดสอบหลังเรียน เป็นแบบวัดและประเมินผลที่มุ่งเน้นการตรวจสอบ Concept และสาระความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะช่วยให้ในการปรับกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้เรียนมากขึ้น

6. **บรรณานุกรม** ในเนื้อหาแต่ละเรื่องเป็นสาระเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้นำเสนอหนังสืออ้างอิง ซึ่งเป็นที่มาของข้อมูลไว้ท้ายเนื้อหา ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ตามความสนใจของแต่ละคน หรือหากผู้เรียนมีข้อสงสัยในข้อมูล ผู้เรียนสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้นอกจากนี้ ยังรวบรวมหนังสือที่มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องทั้งหมดไว้ท้ายเล่มด้วย ซึ่งเป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าสำหรับผู้เรียน ครูผู้สอน และผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์ต่อไป

วิธีการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

เนื่องจากชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip ชุดนี้ประกอบด้วย (1) สื่อวิทัศน์การเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง : Virtual Field Trip ประวัติศาสตร์สุโขทัย อโยธยา และรัตนโกสินทร์ จำนวน 1 ชุด (2) เอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip ซึ่งครูผู้สอนประวัติศาสตร์จำเป็นต้องเตรียมการก่อนการจัดการเรียนการสอนในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การนำเข้าสู่บทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน การสรุปผล และการวัดผลประเมินผล ดังนี้

1. **การเตรียมการก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน** เพื่อให้การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ครูผู้สอนต้องเตรียมการดังนี้

1) **การเตรียมห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้** เนื่องจากการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ต้องใช้สื่ออุปกรณ์ประกอบ เช่น คอมพิวเตอร์ โปรเจกเตอร์ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ

2) **ศึกษาวิทัศน์ประกอบสื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง** เนื่องจากการจัดทำชุดสื่อดังกล่าวประกอบด้วยเนื้อหาสาระประวัติศาสตร์สุโขทัยสอดคล้องกับหลักสูตรสาระประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประวัติศาสตร์อโยธยาสอดคล้องกับหลักสูตรสาระประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์สอดคล้องกับหลักสูตรสาระประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังนั้นก่อนใช้ครูผู้สอนจำเป็นต้องจำแนกหรือแยกแยะเฉพาะเนื้อหาที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามระดับชั้น

อนึ่ง ในสาระประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ยังจำแนกเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน คือ

1. เกาะรัตนโกสินทร์
2. พระบรมมหาราชวัง
3. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

4. พระอารามหลวงประจำรัชกาลกรุงรัตนโกสินทร์

5. อาหารไทย : ครั้วไทยสู่ครัวโลก

ดังนั้น ครูผู้สอนจึงต้องวางแผนล่วงหน้าว่าจะใช้สื่อดังกล่าวอย่างไร และใช้เวลาเท่าใด จึงจะเหมาะสม การนำเข้าสู่บทเรียนเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนการสอนควรเป็นอย่างไร เป็นต้น

3) ศึกษาเอกสารการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip ซึ่งเป็นสื่อคู่ขนานกัน เพื่อทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่ามีเนื้อหาเพิ่มเติมในเรื่องใดบ้าง

4) จัดเตรียมเอกสารให้เพียงพอสำหรับนักเรียน เช่น แบบทดสอบก่อน - หลังเรียน ภาพแผนที่ แผนที่ แผนที่ หรือเนื้อหาสาระที่จะให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติม

5) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมการสอนล่วงหน้า โดยให้การใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ Virtual Field Trip ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ได้เสนอแนะตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ในลำดับต่อไป

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูผู้สอนประวัติศาสตร์สามารถดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ หรืออาจใช้ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่เสนอแนะไว้ อาจมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมได้ตามความเหมาะสม

1) กิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนสนใจศึกษาชุดสื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง Virtual Field Trip ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์

2) ทำแบบทดสอบก่อนเรียน

3) ชมสื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง ตอนที่กำหนดให้ศึกษา

4) สนทนาและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

5) ศึกษาเอกสาร “ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิดิทัศน์ตอนที่ศึกษา”

6) ทำแบบทดสอบหลังเรียน

ทั้งนี้ ครูผู้สอนอาจจะให้นักเรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ก่อนการทำแบบทดสอบก่อนเรียนหรือแบบทดสอบหลังเรียน แล้วจึงเพิ่มเติมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อฝึกฝนทักษะกระบวนการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และสร้างเจตคติค่านิยมทางประวัติศาสตร์ก็ได้

3. การสรุปผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนสามารถสรุปผลการจัดกิจกรรม ได้หลายลักษณะ เช่น

❖ การบันทึกผลการเรียนรู้เนื้อหาสาระ ด้วยการให้นักเรียนช่วยกันระดมความคิดว่า ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง และบันทึกเพื่อเตือนความจำร่วมกัน

❖ การใช้แบบทดสอบ เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียน และอาจนำมาใช้ในการสรุปเนื้อหาก็ได้

❖ การสอบถามความคิดเห็น เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์

กิจกรรมที่ 1

ส่องแม่น้ำเจ้าพระยา : ชมสถานที่สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์

ความสอดคล้องกับหลักสูตร

มาตรฐานการเรียนรู้ ส 4.1 ม.3/1 ส 4.1 ม.3/2 และ ส 4.3 ม.3/3

แนวคิด

สถานที่สำคัญ ๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มักตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ เป็นแหล่งอาหารและเอื้อประโยชน์อื่น ๆ อีกหลายประการแก่ชาวไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักคุณค่าของสถานที่สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา
2. เพื่อฝึกทักษะการสังเกต การฟัง การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และทักษะการจดบันทึก
3. เพื่อฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน “การทำงานเป็นทีม”

แนวทางจัดกิจกรรม

1. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่องแม่น้ำเจ้าพระยา ศึกษาแผนที่แม่น้ำเจ้าพระยาที่ได้รับแจกจากผู้สอนหรือผู้นำกิจกรรม
2. นักเรียนตั้งใจฟังพร้อมจดบันทึกข้อมูลขณะฟังวิทยากรบรรยายเรื่อง “ความสำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน”
 - ✳ เป็นเส้นทางคมนาคมหลักของชาวไทย
 - ✳ แหล่งอาหาร
 - ✳ ที่ตั้งของสถานที่สำคัญในอดีตฯลฯ

3. ผู้สอนหรือผู้นำกิจกรรมแนะนำการปฏิบัติตนขณะทำกิจกรรมล่องแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อความปลอดภัยของนักเรียน
4. ผู้สอนหรือผู้นำกิจกรรมมอบหมายงานและชี้แจงวิธีการทำงาน ดังนี้
 - ❁ ฟัง สังเกต และจดบันทึกขณะฟังวิทยากรบรรยายสถานที่สำคัญ
 - ❁ ลงที่ตั้งของสถานที่สำคัญในแผนที่แม่น้ำเจ้าพระยาที่กำหนดให้
5. ผู้สอนหรือผู้นำกิจกรรมนำนักเรียนลงเรือเพื่อชมทัศนียภาพของแม่น้ำเจ้าพระยา วิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำ และที่สำคัญคือ สถานที่สำคัญ ๆ ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยวิทยากรบรรยายประกอบและตอบข้อซักถาม
6. เมื่อเสร็จสิ้นการล่องแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วให้นักเรียนสืบค้น/ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานที่สำคัญในประเด็นที่สนใจ
7. นักเรียนนำเสนอผลการศึกษาที่น่าสนใจอย่างเสรีตามแนวคิดและความสามารถของตนเอง
8. จัดนิทรรศการหน้าชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
9. ผู้สอนหรือผู้นำกิจกรรมแสดงความชื่นชมในความสามารถและผลงานของนักเรียนทุกคน และกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจผลงานของตนเอง และชื่นชมผลงานของเพื่อนที่เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน

ข้อควรคำนึง

- กิจกรรมนี้จะประสบผลสำเร็จต้องมีการเตรียมการที่ดี ดังนี้
1. วิทยากรต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับสถานที่สำคัญ ๆ ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา สามารถอธิบาย ชี้แจง และให้ความรู้ รวมถึงคำแนะนำต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน ถูกกาลเทศะ มีอารมณ์ขัน ทำให้นักเรียนมีความสุขและสนุกสนาน
 2. ผู้นำกิจกรรมควรมีการประเมินความเสี่ยงของเส้นทาง การเลือกพาหนะที่เหมาะสม เพราะความปลอดภัยของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นสิ่งที่ผู้นำกิจกรรมต้องคำนึงถึงตลอดเวลา ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทาง ระหว่างการเดินทาง จนสิ้นสุดการเดินทาง
 3. มีการประสานงานกับหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง
 4. ผู้นำกิจกรรมต้องคอยให้ความช่วยเหลือและดูแลนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาในระหว่างการเดินทาง
 5. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมควรให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดเวลาในระหว่างการเดินทาง

กำหนดการกิจกรรมล่องแม่น้ำเจ้าพระยา

วันแรก

- 09.00 - 10.00 น. ฟังบรรยายสรุปความสำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยา ประกอบวีดิทัศน์
- 10.00 - 10.30 น. ศึกษาแผนที่ในฐานะเป็นเครื่องมือในการศึกษาความรู้ ที่ตั้งของสถานที่สำคัญต่าง ๆ โดยให้นักเรียนสังเกตตำแหน่งของถนน คลอง เส้นทางแม่น้ำ ตลอดจนวิถีชีวิตริมฝั่งแม่น้ำ ฯลฯ
- 10.30 - 11.00 น. มอบหมายบัตรงานให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวางแผนการทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย
- 13.00 - 15.00 น. ล่องเรือแม่น้ำเจ้าพระยา พร้อมฟังวิทยากรบรรยายถึงสถานที่สำคัญในอดีตตามบริเวณที่ตั้งตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา

วันที่สอง

- 09.00 - 12.00 น. ศึกษาเพิ่มเติมจาก Internet และสื่ออื่น ๆ เกี่ยวกับสถานที่ที่นักเรียนสนใจ
- 13.00 - 15.00 น. นำเสนอผลงานตามแนวคิดและความสามารถของนักเรียน

ที่มาของภาพ : www.amphur.in.th

ตัวอย่างมีตรงาน

กิจกรรม

“ล่องแม่น้ำเจ้าพระยา : ชมสถานที่สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์”

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักรู้คุณค่าของสถานที่สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา
2. เพื่อฝึกทักษะการสังเกต การฟัง การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และทักษะการจดบันทึก
3. เพื่อฝึกทักษะการทำงานร่วมกัน “การทำงานเป็นทีม”

กิจกรรมที่ 1

1. ให้นักเรียนศึกษาแผนที่แม่น้ำเจ้าพระยาที่ได้รับ
2. ตั้งใจฟังพร้อมจดบันทึกข้อมูลขณะฟังวิทยากรบรรยายเรื่อง “ความสำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน”
3. ลงที่ตั้งของสถานที่สำคัญในแผนที่แม่น้ำเจ้าพระยาที่กำหนดให้

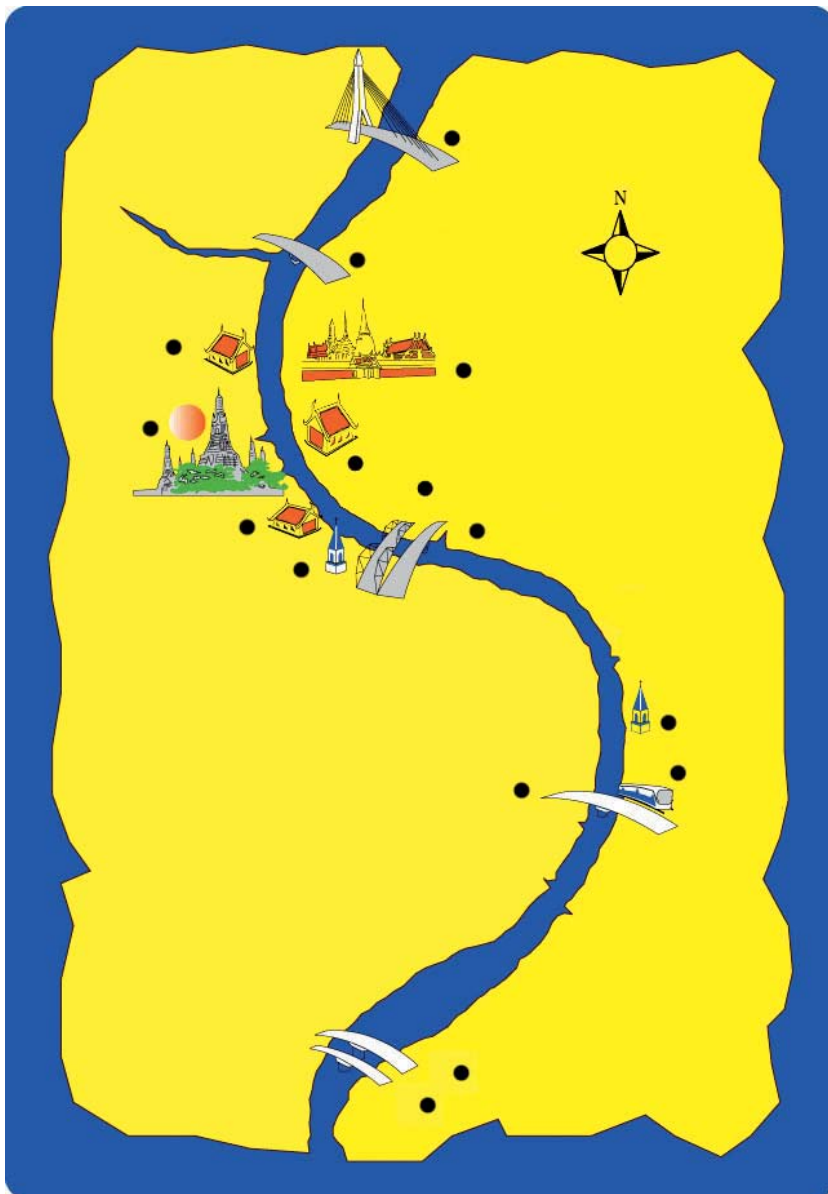
กิจกรรมที่ 2

1. เมื่อเสร็จสิ้นการล่องแม่น้ำเจ้าพระยาแล้วให้นักเรียนสืบค้น/ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานที่สำคัญในประเด็นที่สนใจ
2. นักเรียนนำเสนอผลการศึกษาที่น่าสนใจอย่างเสรีตามแนวคิดและความสามารถของตนเอง
3. จัดนิทรรศการหน้าชั้นเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

น้ํตรงาน
 “ดองแม่น้ําเจ้าพระยา : ชมสํถานที่สําคัญในสม้ยรัตนโกสินทร”

ชื่อ.....ชั้น.....

กิจกรรมที่ 1 ใหนักเรียนลงที่ตั้งของสํถานที่สําคัญในแผนที่แม่น้ําเจ้าพระยาที่กำหนดให้

เฉลยกิจกรรมที่ 1

กิจกรรม

เส้นที่ปลายจวัก

ความสอดคล้องกับหลักสูตร

มาตรฐานการเรียนรู้ ส 4.3 ม.3/3

แนวคิด

อาหารไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นที่ชื่นชอบของคนไทยและชาวต่างประเทศมากยิ่งขึ้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ **ปัจจัยทางวัฒนธรรมไทย** ที่หลอมรวมภูมิปัญญาไทยกับภูมิปัญญาต่างชาติทางด้านอาหารเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของตนเองอย่างโดดเด่น **ปัจจัยภูมิศาสตร์** อันเป็นที่มาของพืชพันธุ์ธัญญาหาร อันอุดมสมบูรณ์บนผืนแผ่นดินไทย ที่เอื้อต่อการนำมาปรุงอาหารอย่างหลากหลาย และ**ปัจจัยลักษณะนิสัยและทักษะการประดิษฐ์ประดอย** จัดแต่งรูปลักษณ์ของอาหารให้สวยงาม มีเสน่ห์ และถูกหลักโภชนาการของคนไทยนั่นเอง ที่ทำให้คนไทยสามารถนำครัวไทยสู่ครัวโลกได้

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนได้สืบค้นที่มาของอาหารไทยบางชนิดที่ได้พัฒนามาจากอาหารต่างชาติ จนกลายเป็นอาหารไทย เช่น ฝอยทอง เป็นต้น
2. เพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการทำอาหารไทย
3. เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์
4. เพื่อปลูกฝังค่านิยมรับประทานอาหารไทยในชีวิตประจำวัน

แนวทางจัดกิจกรรม

1. นักเรียนศึกษาเรื่อง อาหารไทย : ครัวไทยสู่ครัวโลก จากสื่อวีดิทัศน์และเอกสารประกอบ และอภิปรายร่วมกันว่า “ทำไมอาหารไทยจึงได้ชื่อว่าเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมไทย ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น เป็นที่ยอมรับของชาวโลก”
2. แบ่งกลุ่มนักเรียน กลุ่มละ 5-6 คน สืบค้นตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ตามประเด็นที่ว่า อาหารไทยชนิดใดที่คนไทยได้พัฒนามาจากชาวต่างชาติ และผสมผสานกลมกลืนจนกลายเป็นอาหารไทยที่โดดเด่น เช่น ฝอยทอง แกงมัสมั่น แกงกะหรี่ เป็นต้น
3. นักเรียนแต่ละกลุ่มฝึกหัดทำอาหารไทยที่ชาวต่างชาติชื่นชอบ เช่น ต้มยำกุ้ง ผัดไทย ต้มยำไก่ ส้มตำ ไก่ย่าง เป็นต้น

4. นักเรียนแต่ละกลุ่ม ส่งผู้แทนนำเสนอผลงานตามภาระงานที่มอบหมายในข้อที่ 2 และ 3 พร้อมนำอาหารที่กลุ่มทำร่วมจัดเป็นงาน Thai Food Party Day และรับประทานอาหารร่วมกัน

5. ผู้สอนกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักชื่นชมผลงานของตนเองและของเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และให้นักเรียนปรับเปลี่ยนค่านิยมหันมารับประทานอาหารไทยเพิ่มขึ้น แทนการรับประทานอาหารขยะ (Junk Food)

การสะท้อนคิด

กิจกรรมเสนอห์ปลายจวักนี้เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงคุณค่าของอาหารไทย และฝึกหัดทำอาหารไทยมากขึ้น ซึ่งผู้ปกครองควรให้ความร่วมมือในกิจกรรมนี้อย่างจริงจัง และสนับสนุนให้นักเรียนมีเสนอห์ปลายจวักติดตัวไป เพราะอาจจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในอนาคตต่อการทำธุรกิจทางด้านอาหาร เป็นการยกครัวไทยสู่ครัวโลกโดยแท้จริง จึงนับได้ว่าเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อความเป็นเลิศในปัจจุบันและอนาคตนั่นเอง

ที่มาของภาพ : www.watch333.blogspot.com, www.bloggang.com, www.rongrean.com

กิจกรรม

“วัดพระศรีรัตนศาสดาราม” วัดกษัตริย์สร้าง ศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยทั่วประเทศ

ความสอดคล้องกับหลักสูตร

มาตรฐานการเรียนรู้ ส 4.1 ม.3/1 ส 4.1 ม.3/2 และ ส 4.3 ม.3/3

แนวคิด

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นพระอารามหลวงที่สำคัญยิ่งแห่งราชวงศ์จักรี และเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมชั้นเยี่ยมทุกสาขาสวยงามวิจิตรยิ่ง สมกับเป็นพระอารามหลวงคู่บ้านคู่เมืองโดยแท้ อีกทั้งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยทั่วประเทศ

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่า ความสำคัญของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่มีต่อพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีและชาวไทยทั่วประเทศ
2. เพื่อฝึกทักษะการรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ด้วยการสังเกต การสำรวจ และการฟังการบรรยายจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
3. เพื่อปลูกฝังความรักชาติ ความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยที่เกิดมาใต้ร่มพระบารมีของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี

แนวทางจัดกิจกรรม

1. นักเรียนศึกษาสื่อวีดิทัศน์และเอกสารประกอบ ตอนที่ 3 วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่กำหนดให้ แล้วอภิปรายร่วมกันในรายละเอียดถึงประวัติความเป็นมา แผนผังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และความสำคัญของสิ่งก่อสร้างภายในวัด พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ยักษ์วัดพระแก้ว พระบรมราชสัญลักษณ์ และปราสาทพระเทพบิดร โดยเน้นให้นักเรียนตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของวัดดังกล่าวที่มีต่อราชวงศ์จักรี และประชาชนชาวไทยทั่วประเทศ
2. นักเรียนร่วมกันวางแผนอย่างรอบคอบ เพื่อเข้าไปศึกษาภายในวัดพระศรีรัตนศาสดารามอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งกลุ่มเพื่อเวียนฐานศึกษาตามจุดต่าง ๆ และมอบหมายงานกันทำตามบัตรงานที่วิทยากรหรือครูผู้สอนกำหนดภาระงานโดยฟังวิทยากรบรรยายสรุปประกอบวีดิทัศน์ ก่อนนำชมเกี่ยวกับ
 - ❁ แผนผังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และความสำคัญของสิ่งก่อสร้างภายในวัด
 - ❁ พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร
 - ❁ ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

- ❁ ยักษ์วัดพระแก้ว
- ❁ พระบรมราชสัญลักษณ์
- ❁ ปราสาทพระเทพบิดร

3. นักเรียนเดินทางไปวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และแบ่งกลุ่มศึกษาตามบัตรงานที่ระบุจนครบทุกฐาน

4. นักเรียนสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมตามความสนใจ
5. นักเรียนนำเสนอผลงานและภาพถ่ายประกอบ
6. ผู้สอนเพิ่มเติมข้อมูลและกล่าวคำชมเชยผลงานของนักเรียนทุกคน

ข้อสังเกต

กิจกรรมนอกสถานที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พินิจพิจารณาศิลปกรรมทุกแขนงในสถานที่ศึกษาอย่างใกล้ชิด ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนชื่นชมความสวยงาม ความวิจิตรบรรจงของศิลปกรรมนั้น ๆ ซึ่งเกิดจากฝีมือช่างศิลป์ไทย เกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของคนไทย และภูมิใจในตนเองที่ได้เกิดมาบนผืนแผ่นดินไทย

ผู้เรียนได้บูรณาการทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย ตระหนักในสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์และพระพุทธศาสนา เข้าใจผู้อื่น และมุมมองของผู้อื่น เป็นต้น

ที่มาของภาพ : www.thaigoodview.com, www.watongsao.blogspot.com, www.unseentravel.com

ตัวอย่าง แผนการจัดการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ : พระมหากษัตริย์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระประวัติศาสตร์

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

เวลา 3 ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้

ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมไทย กฎมณียา มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด

วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของคนไทยสมัยรัตนโกสินทร์

สาระสำคัญ

1. พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี
2. ความสำคัญและประโยชน์ของพระราชกรณียกิจในด้านต่าง ๆ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สรุปพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีได้โดยสังเขป
2. อธิบายความสำคัญและประโยชน์ของพระราชกรณียกิจที่ส่งผลต่อการพัฒนาชาติไทยได้

สาระการเรียนรู้

1. พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี
2. ความสำคัญและประโยชน์ของพระราชกรณียกิจในด้านต่าง ๆ

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นำเข้าสู่บทเรียนโดยให้นักเรียนดูสื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง Virtual Field Trip ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ โดยเน้นให้นักเรียนศึกษาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระมหากษัตริย์ แล้วร่วมกันอภิปราย เช่น

- ❖ รู้สึกอย่างไรในพระราชกรณียกิจเหล่านั้น
- ❖ พระราชกรณียกิจเหล่านั้นมีส่วนในการพัฒนาชาติไทยอย่างไร

2. ครูผู้สอนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้และสาระการเรียนรู้

3. ครูผู้สอนให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงพระมหากษัตริย์ที่นักเรียนชื่นชอบ พร้อมบอกเหตุผลประกอบว่าเพราะเหตุใด

4. แบ่งกลุ่มนักเรียน กลุ่มละ 5-6 คน เพื่อสืบค้นรายละเอียดของพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ที่นักเรียนชื่นชอบ

5. แต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจสำคัญ ที่มีประโยชน์ในการพัฒนาชาติไทยจากประสบการณ์ จากข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบค้น

6. แต่ละกลุ่มบูรณาการข้อมูลเป็นองค์ความรู้ของตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความถนัดและความสนใจของกลุ่ม

7. นักเรียนแต่ละกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยการจัดป้ายนิทรรศการแสดงผลงานของพระมหากษัตริย์ที่ตนเองชื่นชอบ ประกอบการนำเสนอ

8. ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันสรุป พระราชกรณียกิจสำคัญของพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรี ในภาพรวมอีกครั้ง เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

9. ทดสอบนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยให้นักเรียนเขียนเรียงความเรื่องพระราชกรณียกิจพระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรีที่ข้าพเจ้าชื่นชอบและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

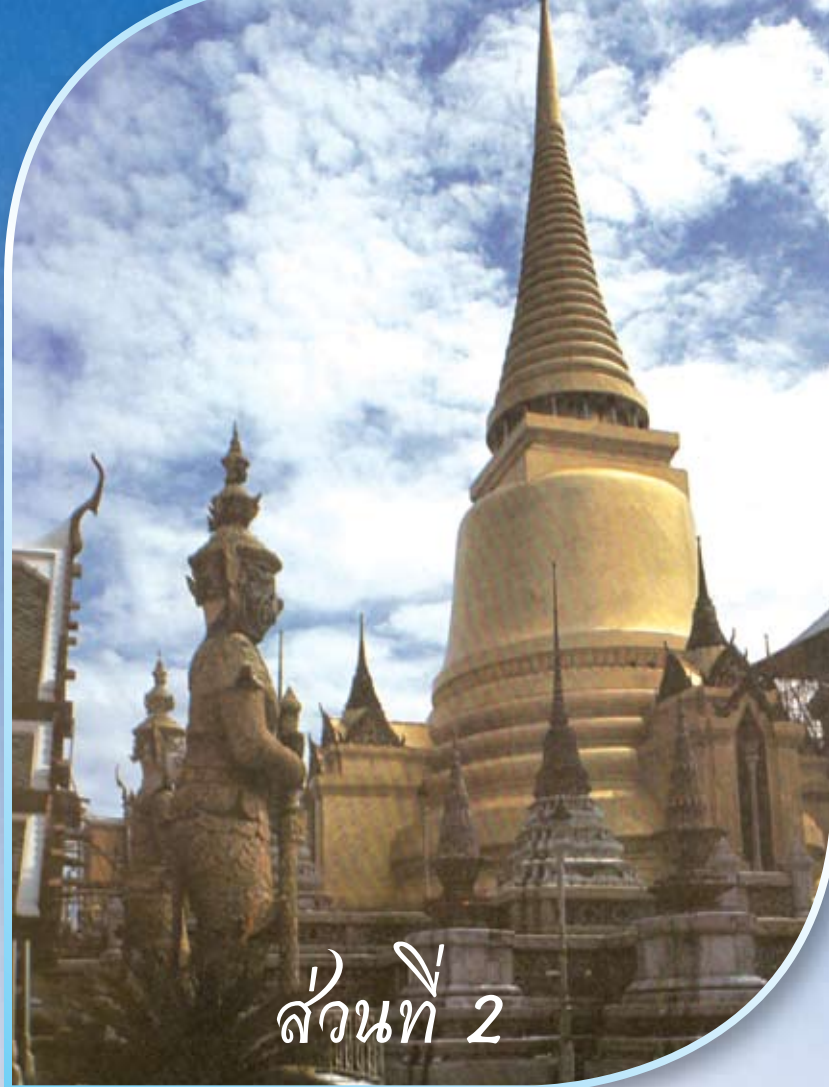
สื่อและแหล่งเรียนรู้

1. สื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้นอกห้องเรียนเสมือนจริง Virtual Field Trip ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์

2. แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต การสอบถามผู้รู้ แหล่งข้อมูลภายนอกโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน เป็นต้น

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจ พฤติกรรมการทำงาน และการนำเสนอผลงาน
2. ตรวจผลงานการเขียนเรียงความ
3. ทดสอบนักเรียนโดยใช้แบบทดสอบ และจากการร่วมกิจกรรมที่กำหนด

ส่วนที่ 2

การเรียนรู้ประวัติศาสตร์

รัตนโกสินทร์

ผ่านสื่อ Virtual Field Trip

สำหรับนักเรียน

ความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์

ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์เป็นช่วงสมัยที่มีความสำคัญมากช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย เนื่องจากเป็นช่วงเชื่อมต่อกับสมัยอยุธยาและธนบุรีจึงสืบทอดความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรมไทย ครั้ง “บ้านเมืองดี” ไว้ และพัฒนาต่อเนื่องมาถึงสมัยปัจจุบัน ดังนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ จะช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงพัฒนาการของประวัติศาสตร์ไทยได้ชัดเจนมากขึ้น

ประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ โดยทั่วไปหมายถึงช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2325 - 2475 ส่วนช่วงเวลาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันเรียกว่า **ประวัติศาสตร์สมัยใหม่หรือประวัติศาสตร์ไทยยุคประชาธิปไตย**

สมัยรัตนโกสินทร์ เริ่มต้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก แม่ทัพใหญ่และสมุหนายก ในสมัยธนบุรีได้รับการสนับสนุนจากขุนนางและไพร่ฟ้าประชาชนให้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325 นับเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี และมีพระมหากษัตริย์สืบสันตติวงศ์ เป็นลำดับมาถึงปัจจุบัน รวม 9 พระองค์ คือ

1. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ. 2325 - 2352)
2. พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2352 - 2367)
3. พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367 - 2394)
4. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394 - 2411)
5. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 - 2453)
6. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453 - 2468)
7. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2468 - 2477)
8. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (พ.ศ. 2477 - 2489)
9. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (พ.ศ. 2489 - ปัจจุบัน)

พัฒนาการของอาณาจักรรัตนโกสินทร์แบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ

1. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 - 2394) เริ่มตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาที่ยาวนานที่วางรากฐานบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นทั้งด้านอาณาจักรและศาสนจักร ในช่วงเวลานี้พม่ายังคงขยายอำนาจเข้ามาสู่ราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องจากสมัยอยุธยา ทำให้ต้องทำสงครามเพื่อป้องกันประเทศให้พ้นภัยจากการคุกคามของศัตรู และเพื่อรักษาอาณาเขตให้มั่นคงปลอดภัย พร้อมทั้งขยายอาณาเขตออกไป ได้ลาว เวียงจันทน์ หลวงพระบาง จำปาศักดิ์ เขมร และมลายู เป็นเมืองประเทศราช นอกจากนี้ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ไทยได้ทำสงครามกับเวียดนาม (ญวน) เรียกว่า ศึกอันนัมสยามยุทธ์ (พ.ศ. 2376 - 2390) เป็นเวลายาวนานถึง 14 ปี

ในช่วงสมัยนี้การค้ากับต่างประเทศโดยเฉพาะการค้าสำเภากับจีนขยายตัวอย่างกว้างขวาง และเริ่มทำการค้ากับตะวันตก มีการทำสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีและการพาณิชย์กับชาติตะวันตก การเผยแพร่คริสต์ศาสนาและวิทยาการความเจริญด้านต่าง ๆ ของชาวตะวันตก ทำให้ผู้นำไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงแนวคิดก้าวเข้าสู่ความทันสมัยในเวลาต่อมา

2. สมัยปรับตัวให้ทันสมัย (พ.ศ. 2395 - 2475) เริ่มตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาที่ไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง สังคม และเศรษฐกิจจากเดิมที่เคยดำเนินมาหลายร้อยปีอย่างรวดเร็ว เนื่องจากไทยต้องเผชิญกับการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก จึงต้องปรับปรุงบ้านเมืองให้ทันสมัยในทุกด้าน ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ปฏิรูปประเทศอย่างกว้างขวางและครอบคลุมทุกด้าน ซึ่งเป็นผลให้ไทยสามารถรักษาเอกราชไว้ได้ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมโลก และทรงพยายามที่จะแก้ไขสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่าง ๆ จนประสบผลดีในระดับหนึ่ง

3. สมัยประชาธิปไตย (พ.ศ. 2475 - ปัจจุบัน) เริ่มตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย โดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์องค์สุดท้ายในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และเป็นพระองค์แรกในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก และความแตกแยกทางความคิดทางการเมือง ทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ เปิดโอกาสให้รัฐบาลแต่งตั้งพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม สืบจนถึงปัจจุบัน

คำชี้แจงการใช้ชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ผ่านสื่อ *Virtual Field Trip*

สำหรับการศึกษด้วยตนเอง

1. ศึกษาความรู้พื้นฐานประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์
2. ทำแบบทดสอบก่อนเรียน
3. ชมสื่อวีดิทัศน์ “ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์”
4. ศึกษาเนื้อหาสาระที่จัดให้เพิ่มเติม เพื่อเติมเต็มความรู้
5. ทำแบบทดสอบหลังเรียน
6. เฉลยแบบทดสอบและเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อน - หลังด้วยตนเอง
7. ศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือที่ปรากฏในบรรณานุกรมท้ายเนื้อหาหรือสื่ออื่น ๆ

เมื่อต้องการความรู้เพิ่มขึ้น

พักและหาเวลาศึกษาประเด็นต่อไปเมื่อนักเรียนพร้อม

ชุดที่ 1 เกษัตินโกสินทร์

ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การศึกษาชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ชุดที่ 1 เกษัตินโกสินทร์ นักเรียนจะได้รับความรู้ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปี ดังนี้

ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ม.3/ส 4.1 ข้อ 1 วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์

ม.3/ส 4.1 ข้อ 2 ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนสนใจ

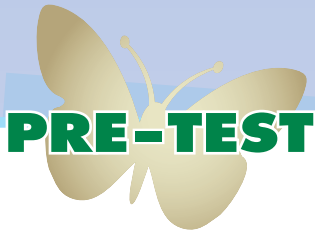
ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ม.3/ส 4.3 ข้อ 1 วิเคราะห์พัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ในด้านต่าง ๆ

ม.3/ส 4.3 ข้อ 2 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์

ม.3/ส 4.3 ข้อ 3 วิเคราะห์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทย

คำชี้แจงให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวลงในกระดาษคำตอบ

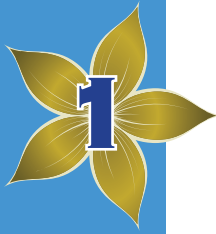
1. ปัจจัยในข้อใดที่ทำให้พระมหากษัตริย์อยุธยาโปรดให้ขุดคลองลัดบางกอกขึ้น
 - ก. อำนวยความสะดวกในการค้านานาชาติ
 - ข. ขยายเส้นทางคมนาคมตามเส้นทางระหว่างกรุงธนบุรีกับกรุงศรีอยุธยา
 - ค. เพิ่มพื้นที่ทางการเกษตร โดยเฉพาะพื้นที่นาในเขตเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร
 - ง. เพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมหัวเมือง โดยเฉพาะเมืองบางกอกที่เป็นเมืองหน้าด่าน
2. ในสมัยอยุธยา บางกอกมีบทบาทอย่างไร
 - ก. เมืองป้อมปราการ
 - ข. เมืองหน้าด่านการค้านานาชาติ
 - ค. ศูนย์กลางการค้าของชาติตะวันตก
 - ง. เป็นที่ตั้งป้อมวิชัยประสิทธิ์
3. บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ เป็นอย่างไร
 - ก. ที่ตั้งของชุมชนชาวจีน และย่านการค้า
 - ข. เมืองเอกตก ที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาผ่านกลางเมือง
 - ค. ที่ตั้งพระราชวังหลวงของพระเจ้าตากสินมหาราช
 - ง. ถูกทุกข้อ
4. ป้อมที่สมเด็จพระนารายณ์โปรดเกล้าฯ ให้ทหารฝรั่งเศสสร้างขึ้นที่เมืองบางกอก
 - ก. ป้อมสุเมรุ และป้อมยุคนธร
 - ข. ป้อมมหาปราบ และป้อมมหากาฬ
 - ค. ป้อมมหาชัย และป้อมจักรเพชร
 - ง. ป้อมวิชัยประสิทธิ์ และป้อมวิไชยเอนทร์
5. เพราะเหตุใดพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายราชธานี
 - ก. เพราะทรงเห็นว่ากรุงธนบุรีมีชัยภูมิไม่เหมาะสม
 - ข. พระราชวังเดิมมีอาณาเขตคับแคบ ขยายพระราชวังให้สง่างามไม่ได้
 - ค. กรุงธนบุรีมีแม่น้ำผ่านกลางเหมือนเมืองเอกตก ข้าราชการมาทำลายได้ง่าย
 - ง. ถูกทุกข้อ

6. ขอบเขตพระราชวังแห่งใหม่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชคือข้อใด
 - ก. บริเวณคลองบางลำพู - คลองโอ่งอ่าง
 - ข. พื้นที่ระหว่างป้อมวิชัยประสิทธิ์กับป้อมวิไชยเณร
 - ค. พื้นที่ภายในคลองรอบกรุง
 - ง. บริเวณคลองคูเมืองเดิมกับคลองหลอด
7. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของคลองในสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 - ก. เส้นทางคมนาคมภายในกรุงรัตนโกสินทร์
 - ข. แนวป้อมปราการสำหรับป้องกันกรุงรัตนโกสินทร์
 - ค. เส้นทางขนส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ และกำลังไพร่พลในยามสงคราม
 - ง. ขยายพื้นที่เพาะปลูก และให้ชาวพระนครลงเรือเล่นเพลงสัปดาห์
8. ข้อใดคือวัตถุประสงค์สำคัญในการขุดคลองเพิ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ก. เส้นทางคมนาคมกับเมืองหน้าด่านและหัวเมืองอื่น ๆ
 - ข. เพิ่มเส้นทางคมนาคมภายในกรุงรัตนโกสินทร์
 - ค. ขยายและเพิ่มพื้นที่ทางการเกษตร
 - ง. ปลูกทุกข้อ
9. ข้อใดคือวัตถุประสงค์ในการสร้างป้อมปราการเพิ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ก. เตรียมทำสงครามกับญวน
 - ข. ป้องกันเรือรบของชาติตะวันตก
 - ค. สร้างแนวป้องกันร่องน้ำลึกที่ใช้เป็นเส้นทางเดินเรือ
 - ง. สร้างความมั่นคงให้พระราชวังหลวงที่กรุงเทพมหานคร
10. ตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลเล็กในสมัยใด
 - ก. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ข. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ค. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ง. พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

เฉลย

1. ก	2. ข	3. ก	4. ง	5. ง
6. ค	7. ค	8. ก	9. ข	10. ข

จากอยุธยาสู่รัตนโกสินทร์

เมืองรัตนโกสินทร์

ในช่วงเวลาที่กรุงศรีอยุธยาเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์กลางทางการเมือง การปกครอง และศูนย์กลางการค้านานาชาตินั้น เมืองธนบุรีศรีมหาสมุทรหรือเมืองบางกอก ที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2106 เป็นเมืองที่มีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านการค้าที่สำคัญสำหรับการเก็บภาษีและการตรวจสินค้าทางเรือที่จะเดินทางเข้าออกค้าขายกับอาณาจักรอยุธยา

อาณาจักรอยุธยาอยู่ลึกจากปากแม่น้ำเจ้าพระยา 140 กิโลเมตร ลำน้ำคดเคี้ยวใช้เวลาเดินทางนาน ซึ่งเป็นปัญหาในการเดินทาง และการค้าจากปากแม่น้ำถึงกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์อยุธยาหลายพระองค์โปรดให้ขุดคลองลัดเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางและย่นระยะทาง เช่น สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถโปรดให้ขุดคลองเชื่อมระหว่างคลองบ้านพร้าวถึงคลองเชียงรากขึ้นเป็นคลองแรก ต่อมาขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาอีก 5 แห่ง คือ คลองลัดตำบลบางกรวย คลองลัดหน้าเมืองนนทบุรี คลองลัดตำบลบางกอก

ที่มาของภาพ : แนน้อย คัคคีศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. หน้า 10.

คลองลาดปากเกร็ด และคลองลัดนครเขื่อนขันธ์ ส่วนคลองลัดบางกอกนั้นขุดในสมัยพระไชยราชาธิราช ซึ่งย่นระยะทางไปได้ถึง 40 กิโลเมตร แต่ก็ยังอยู่ห่างไกลจากอ่าวไทย เรือสินค้าส่วนใหญ่จึงมักหยุดพักที่เมืองธนบุรีศรีมหาสมุทรก่อนจะเดินทางต่อไปยังกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเรือที่จะเข้าไปได้ต้องเป็นเรือขนาดเล็ก ส่วนเรือสินค้าขนาดใหญ่จะเข้าไปได้ถึงเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทรเท่านั้น เมืองแห่งนี้จึงเป็นแหล่งชุมชนค้าขายที่สำคัญมาตั้งแต่โบราณ โดยมีป้อมวิชัยประสิทธิ์และป้อมวิไชยเณทร์ ที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดให้ทหารฝรั่งเศสสร้างขึ้น เป็นป้อมปราการสำคัญอยู่สองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา

รัตนโกสินทร์ในอดีต

ที่มาของภาพ : ราชบัณฑิตยสถาน. ได้ร่่มพระบารมี จักรีนถบดินทร์ สยามินทราธิราช. หน้า 80.

เมื่อกรุงศรีอยุธยาล่มสลายเมื่อ พ.ศ. 2310 ภัยจากสงครามทำให้ผู้คนส่วนหนึ่งอพยพไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองบางกอก ประกอบกับเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา และสร้างพระราชวังใกล้ป้อมวิชัยประสิทธิ์ ส่วนทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเป็นที่ตั้งชุมชนชาวจีนและย่านการค้าขนาดใหญ่ ดังนั้น เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดให้ขุดคูเมืองครอบคลุมทั้งสองฝั่งแม่น้ำเมื่อ พ.ศ. 2314 ทำให้เมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร มีแม่น้ำเจ้าพระยาผ่านกลางเมือง โดยมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีป้อมวิชัยประสิทธิ์ไว้ป้องกันเมือง ส่วนย่านการค้าอยู่ฝั่งด้านตะวันออก มีป้อมวิไชยเณรตั้งเป็นปราการอยู่ทางฝั่งนี้ด้วย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงปราบดาภิเษกเสด็จขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 2325 ทรงเห็นว่ากรุงธนบุรีเป็นเมืองที่มีแม่น้ำผ่านกลางเมือง ซึ่งมีชัยภูมิไม่เหมาะสมเหมือนเมืองเอกตก ข้าราชการที่พม่าทำลายได้ง่าย พระราชวังมีอาณาเขตคับแคบ เพราะมีวัดขนานอยู่ทั้งสองข้าง ถือเป็นที่อุปจาร ขยายพระราชวังให้สง่างามไม่ได้ จึงโปรดให้ย้ายราชธานีมาอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาเพียงฝั่งเดียว ราชอาณาจักรไทยจึงได้เชื่อมต่อจากอยุธยาสู่ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ดังกล่าว ซึ่งศูนย์กลางอาณาจักรยังคงมีบทบาทสำคัญทางการค้านานาชาติ เมืองหลวงแห่งใหม่คือกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรรัตนโกสินทร์สืบมาถึงปัจจุบันนี้

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. ธนบุรี ศรีรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว, 2553.

ราชบัณฑิตยสถาน. ใต้ร่มพระบารมี จักรินฤพดินทร์ สยามินทราธิราช. กรุงเทพฯ : คณะบรรณาธิการ จัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์, 2547.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ที่มาของภาพ : www.thaigoodview.com/files/u4617/pano_03.jpg

การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์

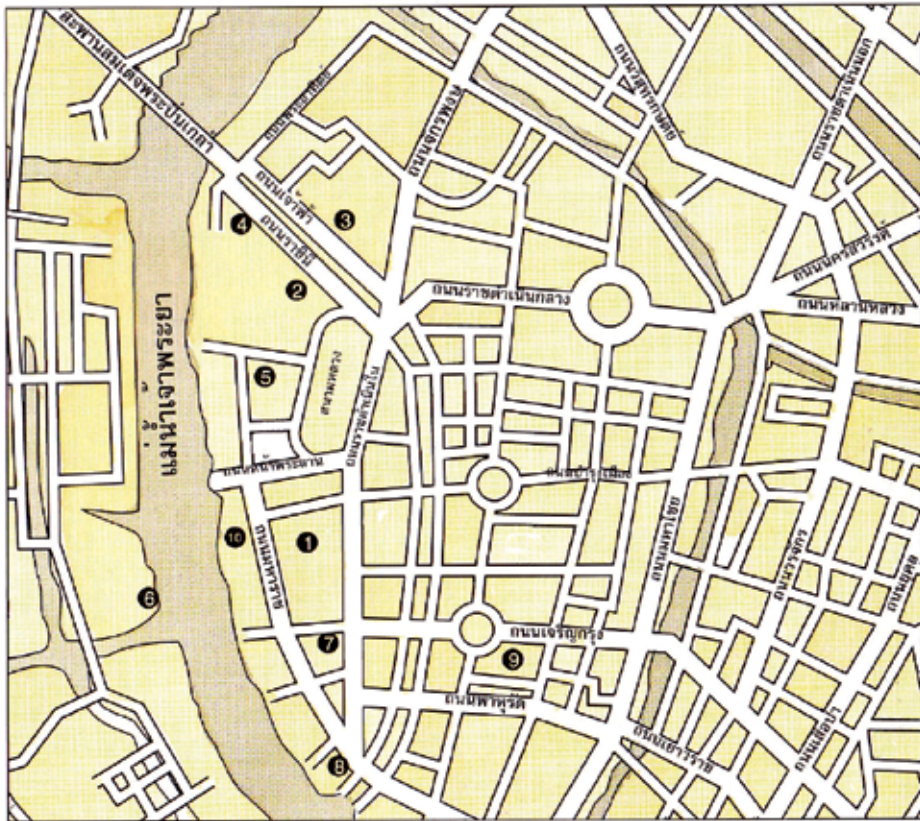
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 2325 ทรงมีพระราชดำริที่จะสร้างเมืองหลวงแห่งใหม่ให้มีความมั่นคงทางการเมือง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองให้แก่อาณาจักรต่อไป อีกทั้งทรงพิจารณาเห็นว่าเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทรเป็นเมืองที่ไม่เหมาะสมจึงโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานีแห่งใหม่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ในบริเวณย่านการค้าที่มีชุมชนชาวจีนตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ โดยให้ย้ายชุมชนชาวจีนไปตั้งบ้านเรือนใหม่ในบริเวณนอกกำแพงเมือง ณ บริเวณที่เรียกในปัจจุบันว่า สำเพ็ง

ที่มาของภาพ : ราชบัณฑิตยสถาน. ได้รื้พระบรมมหารัชมิ่ง จักรีนถบดินทร์ สยามินทราธิราช. หน้า 7.

บริเวณที่ตั้งราชธานีแห่งใหม่มีชัยภูมิที่เหมาะสมกว่ากรุงธนบุรี เนื่องจากเป็นที่ราบลุ่มที่สามารถขยายเมืองออกไปได้กว้างขวาง มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านเป็นปราการธรรมชาติทางด้านตะวันตกและทางใต้ เมื่อขุดคลองเพิ่มเติมทางเหนือและทางตะวันตก เมืองหลวงใหม่ก็จะมีลำน้ำล้อมรอบเป็นคูเมืองสามารถป้องกันข้าศึกได้ดีกว่าฝั่งตะวันตก อีกทั้งสามารถเดินทางติดต่อค้าขายกับต่างประเทศได้สะดวกขึ้น

1 พระบรมมหาราชวัง 2 ทิวทัศน์ทศสถานแห่งชาติ 3 หอศิลป์เจ้าฟ้า 4 โรงละครแห่งชาติ 5 วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ 6 วัดอรุณราชวราราม 7 วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม 8 ปากคลองตลาด 9 สำเพ็ง 10 ท่าเรือราชวรดิฐ

ผังแสดงที่ตั้งพระบรมมหาราชวัง

ที่มาของภาพ : แนน้อย คัคคีศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. หน้า 10.

การสร้างราชธานีแห่งใหม่เริ่มจากการสร้างพระบรมมหาราชวังก่อน โดยพระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ทำพิธียกเสาหลักเมือง เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2325 พระบรมมหาราชวังที่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นนี้ ประกอบด้วยวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ตั้งอยู่ภายในเขตพระราชฐานทำนองเดียวกับวัดพระศรีสรรเพชญ์ ที่กรุงศรีอยุธยา คุ้มมหามณเฑียร และพระที่นั่ง และได้ัญเชิญพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร มาประดิษฐานไว้ที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามด้วย งานก่อสร้างพระราชวังเสร็จปลาย พ.ศ. 2327 จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีการสมโภชพระนครขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2328 จากนั้นจึงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองคูเมือง โดยขยายตัวเมืองออกไปจากคลองคูเมืองเดิมที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงโปรดให้ขุดไว้อีก 800 เมตร แล้วจึงขุดคลองรอบกรุง (คลองบางลำพูและคลองโอ่งอ่าง) สร้างกำแพงเมืองตามแนวคลองรอบกรุง มีป้อมตามแนวกำแพง จำนวน 14 ป้อม คือ ป้อมพระสุเมรุ ป้อมยุคนธร ป้อมมหาปราบ ป้อมมหากาฬ ป้อมหมู่ทะเลวง ป้อมเสือทะยาน ป้อมมหาชัย ป้อมจักรเพชร ป้อมผีเสื้อ ป้อมมหาฤกษ์ ป้อมมหาภัย ป้อมพระจันทร์ ป้อมพระอาทิตย์ ป้อมอิสินธร มีประตูประจำกำแพงพระนคร 16 ประตู (ปัจจุบันเหลืออยู่ไม่กี่แห่ง) และโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองเชื่อมระหว่างคูเมืองเดิมกับคลองรอบกรุง และให้รื้อป้อมวิชัยเยนทร์ลง พื้นที่ภายในคลองรอบกรุงคือ ขอบเขตของราชธานีแห่งใหม่ของอาณาจักรรัตนโกสินทร์

ราชธานีแห่งใหม่นี้ปัจจุบันมีนามเต็มว่า “กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา มหาดิลกภพ นพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติย วิษณุกรรมประสิทธิ์”

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. ธนบุรี ศรีรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว, 2553.

ราชบัณฑิตยสถาน. ใต้ร่มพระบารมี จักรินฤพดินทร์ สยามินทราธิราช. กรุงเทพฯ : คณะบรรณาธิการ จัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์, 2547.

ศิลปากร, กรม. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. จดหมายเหตุการณ์อนุรักษกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2525.

_____. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

คลอง : เส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ของกรุงรัตนโกสินทร์

เมื่อสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีแห่งใหม่ของราชอาณาจักรไทย เส้นทางคมนาคมสำคัญภายในกรุงรัตนโกสินทร์ หรือกรุงเทพมหานครนี้ คือ แม่น้ำลำคลอง ซึ่งเอื้อประโยชน์หลายประการ แก่ชาวพระนคร ทั้งเป็นเส้นทางคมนาคมในการเดินทางไปมาหาสู่กัน เป็นเส้นทางการค้าทั้งภายในราชธานี กับหัวเมืองต่าง ๆ เป็นเส้นทางติดต่อดูแลและควบคุมหัวเมือง เป็นเส้นทางขนส่งเสบียงอาหาร ยุทโธปกรณ์ และกำลังไพร่พลในยามสงคราม เป็นแหล่งอาหาร และขยายพื้นที่เพาะปลูก รวมทั้งเป็นคูเมืองเพื่อป้องกันมิให้ข้าศึกเข้าถึงกำแพงเมืองได้โดยง่าย

แผนผังเมืองกรุงเทพโบราณแสดงเฉพาะคลองและป้อมปราการ

ที่มาของภาพ : ศึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. และคณะ. ลักษณะไทย : ภูมิหลัง. หน้า 291.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้เริ่มก่อสร้างพระบรมมหาราชวัง เมื่อ พ.ศ. 2325 ก็ได้ให้ขุดลอกคลองคูเมืองที่สร้างตั้งแต่สมัยธนบุรี (ปัจจุบันคือ คลองหลอด) ต่อมาใน พ.ศ. 2326 โปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองรอบกรุงตั้งแต่บางลำพูไปออกเหนือวัดสามปลื้ม (คลองบางลำพู-คลองโอ่งอ่าง) โดยคลองรอบกรุงนี้ได้ขยายตัวเมืองออกจากแนวคูเมืองเดิมอีก 800 เมตร เพื่อให้เป็นคลองคูเมืองใหม่ซึ่งเป็นแนวแบ่งเขตราชธานีกับชานเมืองด้วย พร้อมกับให้ขุดคลองเพิ่มอีก 2 คลอง จากคลองคูเมืองเดิมสมัยธนบุรีไปบรรจบคลองรอบกรุงเพื่อเป็นคลองเชื่อมต่อกัน (ปัจจุบันคือ คลองวัดราชบพิธฯ และคลองวัดสุทัศน์) ซึ่งสามารถทำให้การคมนาคมภายในกรุงเป็นไปได้อย่างสะดวก

นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงโปรดให้ขุดคลองมหานาคตรงป้อมพระกาฬ ซึ่งเป็นจุดที่คลองบางลำพู กับคลองโอ่งอ่างติดต่อกัน โดยตัดคลองใหม่ตรงไปทางตะวันออกเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก และให้ชาวพระนครได้ลงเรือร่วมขumnกันเล่นเพลงสักวาในเทศกาลฤดูน้ำเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ

ในสมัยรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองเพิ่มเติมจากกรุงเทพฯ ไปยังเมืองต่าง ๆ รายรอบราชธานี เพื่อความสะดวกในการคมนาคมระหว่างราชธานีกับหัวเมืองโดยใช้แรงงานชาวจีน แทนการใช้แรงงานไพร่ ซึ่งการใช้แรงงานจีนเป็นที่นิยมในสมัยต่อมา

พ.ศ. 2357 โปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดหลังเมืองนครเขื่อนขันธ์ (คลองลัดล่าง) ไปทะลุออกคลองตาลาวต่อมาถึงกรุงเทพฯ เพื่อเป็นเส้นทางคมนาคมกับเมืองหน้าด่านและเพื่อประโยชน์ทางด้านการยุทธศาสตร์

พ.ศ. 2371 ขุดลอกซ่อมแซมคลองสุนัขหอนให้ลึกและกว้างพอให้สามารถเดินเรือได้สะดวก ขุดเชื่อมแม่น้ำท่าจีน แขวงเมืองสมุทรสาคร กับแม่น้ำแม่กลองแขวงเมืองสมุทรสาคร เพื่อประโยชน์ในการคมนาคมและการปกครองหัวเมือง

พ.ศ. 2374 ขุดลอกซ่อมแซมคลองบางบอนแขวงเมืองธนบุรี ตั้งแต่วัดปากน้ำถึงบางขุนเทียน และจากบางขุนเทียนไปถึงวัดกก วัดเลา รวมเรียกว่า คลองบางขุนเทียน

พ.ศ. 2380 ขุดลอกคลองพระโขนง และขุดคลองแสนแสบหรือคลองบางขนากจากหัวหมากในเขตกรุงเทพฯ ไปถึงบางขนากเมืองฉะเชิงเทรา เพื่อเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำบางปะกง ซึ่งช่วยย่นระยะทางในการเดินทางระหว่างเมืองปราจีน ฉะเชิงเทรา กับกรุงเทพฯ เพื่อประโยชน์ทางด้านการยุทธศาสตร์ในการขนส่งเสบียงอาหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ และกำลังคนในการทำสงครามกับญวนและเขมร

พ.ศ. 2393 ขุดคลองเหนือเมืองนครเขื่อนขันธ์ ไปเชื่อมต่อกับคลองลัดหลังเมืองนครเขื่อนขันธ์

แผนผังคลองที่ขุดใหม่และขุดซ่อมในช่วงระหว่างรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3
(๑. คลองสุนัขหอน ๒. คลองมหาชัยชลมารค ๓. คลองแสนแสบ
๔. คลองลำโรงหรือคลองพระโขนง ๕. คลองลัดลำ)

ในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ยังคงมีการขุดคลองอีกหลายคลอง เพื่อขยายพื้นที่การเกษตร และเส้นทางการคมนาคมและการค้าที่เจริญรุ่งเรืองมากขึ้น

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. ธนบุรี ศรีรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว, 2553.

ราชบัณฑิตยสถาน. ได้ร้อมพระบารมี จักรีนฤพดินทร์ สยามินทราธิราช. กรุงเทพฯ : คณะบรรณาธิการ จัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์, 2547.

ศิลปากร, กรม. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. จดหมายเหตุการณ์อนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2525.

_____. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ที่มาของภาพ : ราชบัณฑิตยสถาน. ได้ร้อมพระบารมี จักรีนฤพดินทร์ สยามินทราธิราช. หน้า 81.

เมืองและป้อมปราการ เพื่อสร้างความมั่นคงให้ราชอาณาจักรไทย

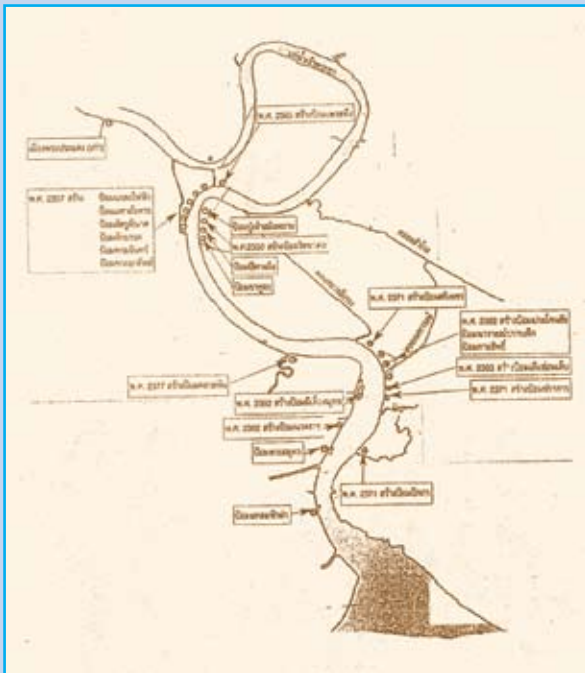
ในสมัยรัชกาลที่ 2 เป็นต้นมา สถานการณ์การเมืองภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เช่น เวียดนามได้เข้าแทรกแซงลาวและเขมร ซึ่งเป็นเมืองประเทศราชของไทย รวมทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาการ และการใช้กำลังทางเรือของชาติตะวันตกที่คุกคามภูมิภาคนี้ ไทยจึงจำเป็นต้องสร้างเมืองและป้อมปราการเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของอาณาจักรไทยเพิ่มขึ้น โดยเริ่มจากการสร้างเมืองและป้อมปราการจากปากน้ำถึงราชธานี

พ.ศ. 2357 สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ขึ้นพร้อมป้อมริมแม่น้ำเจ้าพระยาทางฝั่งตะวันตก 5 ป้อม คือ ป้อมแผลงไฟฟ้า ป้อมมหาสังหาร ป้อมศัตรูพินาศ ป้อมจักรกลด ป้อมพระจันทร์พระอาทิตย์

ริมแม่น้ำเจ้าพระยาทางฝั่งตะวันออก 3 ป้อม คือ ป้อมปู่เจ้าสมิงพลาย ป้อมปีศาจสิง ป้อมราหูจร

ในปีเดียวกันนั้นยังได้สร้างเมืองสมุทรปราการพร้อมป้อมทางฝั่งตะวันตกอีก 1 ป้อม คือ ป้อมนาคราช ป้อมบนเกาะกลางลำน้ำ 1 ป้อม คือ ป้อมผีเสื้อสมุทร และป้อมทางฝั่งตะวันออก 4 ป้อม คือ ป้อมประโคนชัย ป้อมนารายณ์ปราบศึก ป้อมปราการ และป้อมกายสิทธิ์

ป้อมที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ และเมืองสมุทรปราการนี้สร้างขึ้นเพื่อป้องกันมิให้เรือต่างชาติบุกรุกเข้าแม่น้ำเจ้าพระยา และเข้าถึงเมืองหลวงได้โดยง่าย

แผนผังป้อมเมืองบางกอก
(ป้อมวิไชยนทร์)

ที่มาของภาพ : ราชบัณฑิตยสถาน. ได้รื้อพระบารมี จักรีนฤพดินทร์ สยามินทราธิราช. หน้า 83.

ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้มีการปรับปรุงป้อมบางแห่งพร้อมสร้างเมือง และป้อมปราการขึ้นใหม่ อีกหลายแห่ง เพื่อป้องกันศัตรูต่างชาติที่จะเข้ามาทางแม่น้ำเจ้าพระยา

พ.ศ. 2371 ปรับปรุงป้อมที่ปากน้ำเจ้าพระยาทางฝั่งตะวันออกให้เชื่อมถึงกันเป็นปึกกา และสร้างป้อมตรีเพชรขึ้นใหม่

พ.ศ. 2377 สร้างป้อมคงกระพัน ที่บางปะกุด เหนือเมืองสมุทรปราการ และขยาย ป้อมผีเสื้อสมุทรออกไป ถมหินปิดปากอ่าวที่แหลมฟ้าผ่า เหลือไว้เพียงร่องน้ำลึกเพื่อใช้เดินเรือ

พ.ศ. 2392 สร้างป้อมเพิ่มอีก 2 แห่งที่บางจะเกร็ง คือ ป้อมเสือซ่อนเล็บและป้อมเพชรหึง ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์

ส่วนการป้องกันปากน้ำอื่น ๆ ที่เรือต่างชาติอาจเข้ามาได้คือ พ.ศ. 2371 สร้างป้อมวิเชียรโชฎก เพื่อรักษาปากน้ำท่าจีนที่เมืองสมุทรสาคร พ.ศ. 2374 สร้างป้อมพิฆาตข้าศึก เพื่อรักษาปากน้ำแม่กลอง เมืองสมุทรสาคร พ.ศ. 2377 สร้างป้อมเพื่อรักษาปากน้ำบางปะกง เมืองฉะเชิงเทรา

จะเห็นว่ากรุงรัตนโกสินทร์ได้ให้ความสำคัญในการป้องกันภัยที่จะเข้ารุกรานไทยทางเรือ เพื่อป้องกันการรุกรานจากเวียดนาม ที่มีปัญหากับไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 และทำสงครามกับไทยในสมัย รัชกาลที่ 3 เป็นเวลายาวนานถึง 14 ปี (ศึกอันนัมสยามยุทธ์) รวมทั้งป้องกันการรุกรานจากชาติตะวันตก ที่มีแสนยานุภาพทางอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เหนือกว่าไทยมาก

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. ธนบุรี ศรีรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว, 2553.

ราชบัณฑิตยสถาน. ใต้ร่มพระบารมี จักรีนฤพดินทร์ สยามินทราธิราช. กรุงเทพฯ : คณะบรรณาธิการ จัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์, 2547.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

พระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า)

พระราชวังบวรสถานมงคล ที่เรียกกันทั่วไปว่า “วังหน้า” นั้น ตั้งอยู่ ด้านหน้าพระบรมมหาราชวัง เหนือวัด มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ขึ้นไป ในเขต คลองคูเมืองเดิม ทางด้านหน้าพระราชวัง หันไปทางตะวันตก ด้านหลังติดแม่น้ำ เจ้าพระยา

พระราชวังบวรสถานมงคล

สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท กรมพระราชวังบวรสถานมงคล สมเด็จพระอนุชา ในรัชกาลที่ 1 ซึ่งเป็นพระมหาอุปราชได้ทรงสร้างพระราชวังบวรสถานมงคลขึ้น โดยเริ่มสร้างพร้อมกับ พระบรมมหาราชวัง เมื่อ พ.ศ. 2325 เดิมมีอาณาบริเวณกว้างขวางกว่าในปัจจุบัน มีกำแพงและ ป้อมล้อมรอบ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกตำแหน่งกรมพระราชวังบวรฯ ทั้งพระราชวัง บวรสถานมงคล ขณะนั้นมีสภาพทรุดโทรมเกินกำลังจะบูรณะให้คงคืนสภาพเดิมได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อ ป้อมปราการ ตลอดจนอาคารบางส่วนเพื่อใช้ในการราชการ เหลือเพียงเขตบริเวณพระราชมณเฑียรสถาน ให้เป็นพิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร เมื่อ พ.ศ. 2430 ซึ่งต่อมาคือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร สืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้ วังหน้าในปัจจุบันคือ บริเวณที่ตั้งของสถานที่ราชการหลายแห่ง ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร โรงละครแห่งชาติ วิทยาลัยช่างศิลป์ วิทยาลัย นาฏศิลป์ วัดบวรสถานสุทธาวาส อนุสาวรีย์ท้าวสุทนต์ และสนามหลวงตอนเหนือ

ที่มาของภาพ : ศิลปากร, กรม. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. หน้า 78.

การสร้างพระราชวังบรมสถานมงคล ในขั้นต้นคงก่อสร้างด้วยเครื่องไม้ เช่นเดียวกับการสร้างพระบรมมหาราชวัง เพื่อให้เสด็จประทับเป็นการชั่วคราวไปก่อน แล้วจึงค่อยปรับปรุงเพิ่มเติมให้ถาวรขึ้นในภายหลัง พระราชวังบรมสถานมงคล เป็นที่ประทับของกษัตริย์กรุงรัตนโกสินทร์ถึง 5 รัชกาล ในแต่ละยุคสมัยได้มีการบูรณะซ่อมแซม และก่อสร้างเพิ่มเติมหลายครั้ง บางอาคารทรุดโทรมจึงถูกรื้อไปบ้าง ด้วยไม่อาจบูรณะให้คงสภาพดีได้ มีบางอาคารยังสามารถรักษาไว้ได้จนถึงปัจจุบัน ดังนี้

พระที่นั่งศิวโมกขพิมานหรือพระที่นั่งทรงปืน

พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน สร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2325 เป็นพระที่นั่งโถงแบบพระที่นั่งทรงปืน ในพระราชวังหลวงของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นเหตุให้เรียกพระที่นั่งองค์นี้อีกชื่อหนึ่งว่า พระที่นั่งทรงปืน ใช้เป็นท้องพระโรงสำหรับเสด็จออกขุนนาง และบำเพ็ญพระราชกุศลต่าง ๆ เมื่อสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทเสด็จสวรรคต พระศพได้ประดิษฐานไว้ ณ พระที่นั่งองค์นี้

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ ทรงปฏิสังขรณ์โดยขยายให้ใหญ่กว่าเดิม และเปลี่ยนจากเครื่องไม้เป็นก่ออิฐถือปูน

พระที่นั่งพุทไธสวรรย์

พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ เดิมเรียกว่า พระที่นั่งสุทธารสวรรย์ สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2330 เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญที่สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท อัญเชิญมาจาก เชียงใหม่ มีลักษณะเป็นพระที่นั่งชั้นเดียว ยกพื้นสูง หลังคาเป็นชั้นลด 2 ชั้น ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันจำหลักลาย ลงรักปิดทอง พื้นประดับกระจุก ภายในมีจิตรกรรมฝาผนัง เป็นภาพเทพชุมนุม และเรื่องปฐมสมโพธิทั้งดงาม และทรงคุณค่ายิ่ง

พระที่นั่งพุทไธสวรรย์

ภายหลังเมื่อสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทเสด็จสวรรคต และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญไปประดิษฐานยังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ต่อมาสมเด็จพระราชวังบรมมหาราชเสนาณรงค์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพระแท่นเศวตฉัตรขึ้นในพระที่นั่ง เพื่อใช้เป็นที่เสด็จออกรับแขกเมือง และทำการพระราชพิธีต่าง ๆ เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ พระที่นั่งแห่งนี้ใช้เป็นที่ประดิษฐานพระศพด้วย

ที่มาของภาพ : ศิลปากร, กรม. นามชมกรุงรัตนโกสินทร์. หน้า 56.

เมื่อสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพในรัชกาลที่ 3 ได้ทรงปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งหมด และเปลี่ยนนามเป็นพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้คืนพระพุทธรูปสำคัญมาประดิษฐานยังพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ตามเดิมเพื่อเป็นเกียรติแก่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และยังคงประดิษฐานอยู่จนถึงทุกวันนี้

ในพระราชวังบวรสถานมงคล ยังมีพระที่นั่งอื่น ๆ อีกหลายองค์ เช่น **พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย** สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 ใช้เป็นที่ออกแขกเมือง และบำเพ็ญพระราชกุศล **หมู่พระวิมาน** ซึ่งเป็นที่ประทับของกรมพระราชวังบวรเป็นพระราชมณเฑียรที่สำคัญที่สุดในพระราชวังบวรสถานมงคล สร้างด้วยฝีมือประณีตบรรจง มีนามคล้องจองกันคือ **พระที่นั่งวสันตพิมาน พระที่นั่งวายุสถานอมเรศ และพระที่นั่งพรหมเมศธาดา**

พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. ธนบุรี ศรีรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว, 2553.

ราชบัณฑิตยสถาน. ไตรัมพระบารมี จักรินฤพดินทร์ สยามินทราธิราช. กรุงเทพฯ : คณะบรรณาธิการ จัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์, 2547.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ที่มาของภาพ : ศิลปากร, กรม. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. หน้า 55.

คำชี้แจงให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวลงในกระดาษคำตอบ

1. ในสมัยอยุธยาเมืองธนบุรีมีบทบาทสำคัญอย่างไร
 - ก. เป็นที่ตั้งป้อมวิไชยเณทร์
 - ข. เมืองป้อมปราการ
 - ค. เมืองหน้าด่านการค้านานาชาติ
 - ง. ศูนย์กลางการค้าของชาติตะวันตก
2. ปัจจัยข้อใดที่ทำให้พระมหากษัตริย์อยุธยาโปรดให้ขุดคลองลัดบางกอกขึ้น
 - ก. ขยายเส้นทางคมนาคมระหว่างปากแม่น้ำกับกรุงศรีอยุธยา
 - ข. เพิ่มพื้นที่ทางการเกษตรโดยเฉพาะพื้นที่นาในเขตเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร
 - ค. เพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมหัวเมือง โดยเฉพาะเมืองบางกอกที่เป็นเมืองหน้าด่าน
 - ง. อำนวยความสะดวกในฐานะที่เป็นเมืองหน้าด่านการค้านานาชาติ
3. บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนการสถาปนากรุงเทพรัตนโกสินทร์เป็นอย่างไร
 - ก. ที่ตั้งพระราชวังหลวงของพระเจ้าตากสิน
 - ข. ที่ตั้งชุมชนชาวจีนและย่านการค้า
 - ค. เมืองอกแตกที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาผ่านกลางเมือง
 - ง. ถูกทุกข้อ
4. เพราะเหตุใดพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนากรุงเทพรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี
 - ก. เพราะทรงเห็นว่ามีชัยภูมิที่เหมาะสม
 - ข. เป็นที่ราบลุ่มที่สามารถขยายเมืองออกไปได้กว้างขวาง
 - ค. สามารถป้องกันข้าศึกได้ดีกว่าฝั่งตะวันตกหากขุดคูเมืองล้อมรอบ
 - ง. ถูกทุกข้อ
5. ขอบเขตราชธานีของอาณาจักรรัตนโกสินทร์คือข้อใด
 - ก. พื้นที่ภายในคลองรอบกรุง
 - ข. พื้นที่ระหว่างป้อมวิชัยประสิทธิ์กับป้อมวิไชยเณทร์
 - ค. พื้นที่บริเวณคลองบางลำพูและคลองโอ่งอ่าง
 - ง. พื้นที่ระหว่างคลองคูเมืองเดิมกับคลองหลอด

6. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของคลองในสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 - ก. เส้นทางคมนาคมภายในกรุงรัตนโกสินทร์
 - ข. เส้นทางขนส่งอาวุธยุทโธปกรณ์และกำลังพลในยามสงคราม
 - ค. เป็นแหล่งอาหารและขยายพื้นที่เพาะปลูก
 - ง. แนวป้อมปราการสำหรับป้องกันกรุงรัตนโกสินทร์
7. วัตถุประสงค์สำคัญในการขุดคลองเพิ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวคือข้อใด
 - ก. เพื่อให้ชาวพระนครได้ลงเรือเล่นเพลงสัทวา
 - ข. เป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างราชธานีกับหัวเมืองต่าง ๆ
 - ค. ขยายพื้นที่ทางการเกษตร
 - ง. ถูกทุกข้อ
8. ป้อมใดพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นที่เมืองนครเขื่อนขันธ์
 - ก. ป้อมแฝงไฟฟ้าและป้อมมหาสังหาร
 - ข. ป้อมนาคราชและป้อมผีเสื้อสมุทร
 - ค. ป้อมประโคนชัยและป้อมนารายณ์ปราบศึก
 - ง. ป้อมปราการและป้อมกายสิทธิ์
9. ตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลเล็กในสมัยใด
 - ก. พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ข. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ค. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ง. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
10. ข้อใดคือวัตถุประสงค์ในการสร้างพระที่นั่งพุทไธสวรรย์
 - ก. เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ
 - ข. เป็นที่ประทับกรมพระราชวังบวรสถานมงคล
 - ค. เป็นที่เสด็จออกรับแขกเมือง
 - ง. เป็นที่ประดิษฐานพระศพและบำเพ็ญพระราชกุศล

เฉลย

1. ค	2. ง	3. ข	4. ง	5. ก
6. ข	7. ข	8. ก	9. ค	10. ก

ชุดที่ 2 พระบรมมหาราชวัง

ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การศึกษาชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ชุดที่ 2 พระบรมมหาราชวัง นักเรียนจะได้รับความรู้ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปี ดังนี้

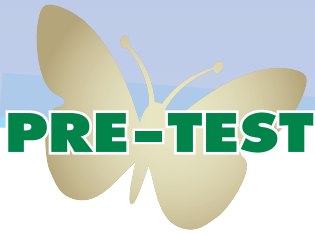
ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ม.3/ส 4.1 ข้อ 1 วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์

ม.3/ส 4.1 ข้อ 2 ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจ

ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ม.3/ส 4.3 ข้อ 3 วิเคราะห์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทย

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวลงในกระดาษคำตอบ

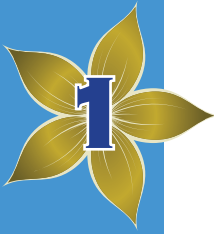
1. พระบรมมหาราชวังกรุงรัตนโกสินทร์ที่สร้างมานานกว่า 200 ปี ยังคงมีความวิจิตรงดงามถึงปัจจุบัน เพราะเหตุใด
 - ก. ความสามารถของช่างศิลป์ไทย
 - ข. เพราะเป็นศูนย์กลางการปกครองของไทยสืบมาถึงปัจจุบัน
 - ค. แหล่งรวมศิลปวัฒนธรรมที่มีความวิจิตรงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมไทย
 - ง. พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ในราชวงศ์จักรีได้ทำนุบำรุงรักษาสืบต่อมา
2. ข้อใดคือสถานที่ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพิธีบรมราชาภิเษกขึ้นครั้งแรก
 - ก. พระราชวังหลวงของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
 - ข. พระราชวังแห่งใหม่ ณ บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา
 - ค. พระบรมมหาราชวังแห่งใหม่ ณ บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา
 - ง. พระที่นั่งภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีเสาระเบียงล้อมรอบชั่วคราว
3. หมู่พระมหามณเฑียรที่สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 1 ทุกองค์มีรูปแบบศิลปกรรมแบบใด
 - ก. แบบไทยประเพณี
 - ข. แบบผสมผสานศิลปกรรมไทยกับจีน
 - ค. แบบผสมผสานศิลปกรรมไทยกับตะวันตก
 - ง. ถูกทุกข้อ
4. นามที่เรียกขานพระราชวังในสมัยอยุธยาของผู้คนในสมัยรัตนโกสินทร์คือข้อใด
 - ก. พระราชวังเดิม
 - ข. พระราชวังกรุงเก่า
 - ค. พระบรมมหาราชวัง
 - ง. พระราชวังพระนครหลวง
5. เมื่อการก่อสร้างพระบรมมหาราชวังแห่งใหม่แล้วเสร็จ รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีใด
 - ก. พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา
 - ข. พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา
 - ค. พระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณี
 - ง. ถูกทุกข้อ

6. พระสยามเทวาธิราช ซึ่งถือเป็นเทพศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องคุ้มครองประเทศไทย ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ ณ ที่ใด
- ก. หอพระธาตุมณเฑียร
 - ข. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
 - ค. พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
 - ง. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
7. พระวิมานที่บรรทมของรัชกาลที่ 1 - 3 อยู่ในพระที่นั่งใด
- ก. พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
 - ข. พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน
 - ค. พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมไหสูรยพิมาน
 - ง. พระที่นั่งอมรินทราภิเษกมหาปราสาท
8. พระมหาปราสาทที่รัชกาลที่ 1 โปรดให้สร้างขึ้นเลียนแบบมหาปราสาทของกรุงศรีอยุธยา คือข้อใด
- ก. พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
 - ข. พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน
 - ค. พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมไหสูรยพิมาน
 - ง. พระที่นั่งอมรินทราภิเษกมหาปราสาท
9. ข้อใดคือพระแท่นบรรทมของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
- ก. พระแท่นราชบัลลังก์ประดับมุก
 - ข. พระแท่นบรรจถรณ์ประดับมุก
 - ค. พระแท่นอาภรณ์ภิโมกข์
 - ง. พระแท่นมหาเศวตฉัตร
10. พระมหาปราสาทที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเลียนแบบตะวันตกคือข้อใด
- ก. พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
 - ข. พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
 - ค. พระที่นั่งอมรินทราภิเษกมหาปราสาท
 - ง. ถูกทุกข้อ

เฉลย

1. ง	2. ค	3. ก	4. ข	5. ค
6. ค	7. ข	8. ง	9. ข	10. ก

ประวัติการก่อสร้างพระบรมมหาราชวัง

พระบรมมหาราชวังกรุงรัตนโกสินทร์ได้รับการสถาปนาขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และได้มีการต่อเติมเสริมแต่ง รวมทั้งบูรณปฏิสังขรณ์ในรัชกาลต่อมาอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุดังกล่าวพระบรมมหาราชวังจึงเป็นศูนย์รวมของความยิ่งใหญ่ และความวิจิตรงดงามทางศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมมานานกว่า 200 ปี เนื่องจากพระมหากษัตริย์ไทยในพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์ได้ทุ่มเทพระราชทรัพย์ ทำนุบำรุงรักษาพระบรมมหาราชวังให้คงความยิ่งใหญ่และงดงามจวบจนปัจจุบัน

พระบรมมหาราชวังสร้างขึ้นบนพื้นที่รูปสี่เหลี่ยม ขนาบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาทางทิศตะวันตกและตั้งอยู่ระหว่างวัดพระเชตุพนฯ และวัดมหาธาตุ ในสมัยรัชกาลที่ 1 พระบรมมหาราชวังมีพื้นที่ภายในคลองรอบกรุง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 2 โปรดเกล้าฯ ให้ขยายเขตพระราชฐานออกไปทางทิศใต้ ครอบคลุมบ้านเรือนเสนาบดีที่เคยอยู่อาศัยมาก่อน โดยให้สร้างป้อมปราการเพิ่มขึ้น ปัจจุบันพระบรมมหาราชวังมีเนื้อที่ 152 ไร่ 2 งาน กำแพงทิศเหนือยาว 410 เมตร ทิศตะวันออกยาว 510 เมตร ทิศใต้ยาว 360 เมตร และทิศตะวันตกยาว 630 เมตร รวมความยาวทั้งหมด 1,910 เมตร

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพิธียกเสาหลักเมืองขึ้นเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2325 โดยทรงให้พระยาธรรมาธิกรณ์ และพระยาวิจิตรนาวิ เป็นแม่กองก่อสร้างพระนคร การก่อสร้างพระบรมมหาราชวังเริ่มต้นเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2325 ก่อสร้างพระที่นั่งด้วยเครื่องมือเป็นแบบชั่วคราว มีเสาระเนียดล้อมรอบเป็นกำแพงพระราชวัง ครั้นถึงวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้เสด็จลงเรือพระที่นั่งจากพระราชวังเดิมฝั่งธนบุรีข้ามฝากมาประทับ ณ พระราชวังที่เพิ่งสร้างขึ้นเสร็จ และโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2325 ครั้นเสร็จพระราชพิธีแล้ว จึงโปรดให้สร้างพระบรมมหาราชวังเป็นที่ประทับถาวร หมู่มหามณเฑียรที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ประกอบด้วยพระที่นั่งสำคัญ 3 องค์ คือ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน พระที่นั่งไพศาลทักษิณ และพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬารและอาคารอื่น ๆ สถาปัตยกรรมทุกหลังเป็นแบบไทยประเพณี ปัจจุบันพระมหามณเฑียรยังคงใช้เป็นสถานที่สำคัญมาโดยตลอด ที่สำคัญโปรดให้สร้างพระอารามหลวงวัดพระศรีรัตนศาสดารามในเขตพระราชฐานเพื่อประดิษฐานพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร อันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติมาแต่ครั้งโบราณ เช่น วัดพระศรีสรรเพชญ์ในเขตพระราชวังของกรุงศรีอยุธยา เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง

พระบรมมหาราชวัง

นอกจากนี้ ยังโปรดให้สร้างป้อมปราการกับประตูพระราชวังโดยรอบขอบเขตของพระบรมมหาราชวัง ซึ่งรัชกาลที่ 2 ได้พระราชทานนามป้อมให้คล้องจองกัน เช่น ป้อมอินทรีรังสรรค์ ป้อมจันทร์เชือนเพชร ป้อมเผด็จดัสกร เป็นต้น เมื่อก่อสร้างแล้วเสร็จ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพิธีบรมราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณีอีกครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. 2328 และให้มีการสมโภชพระนครขึ้น

บรรณานุกรม

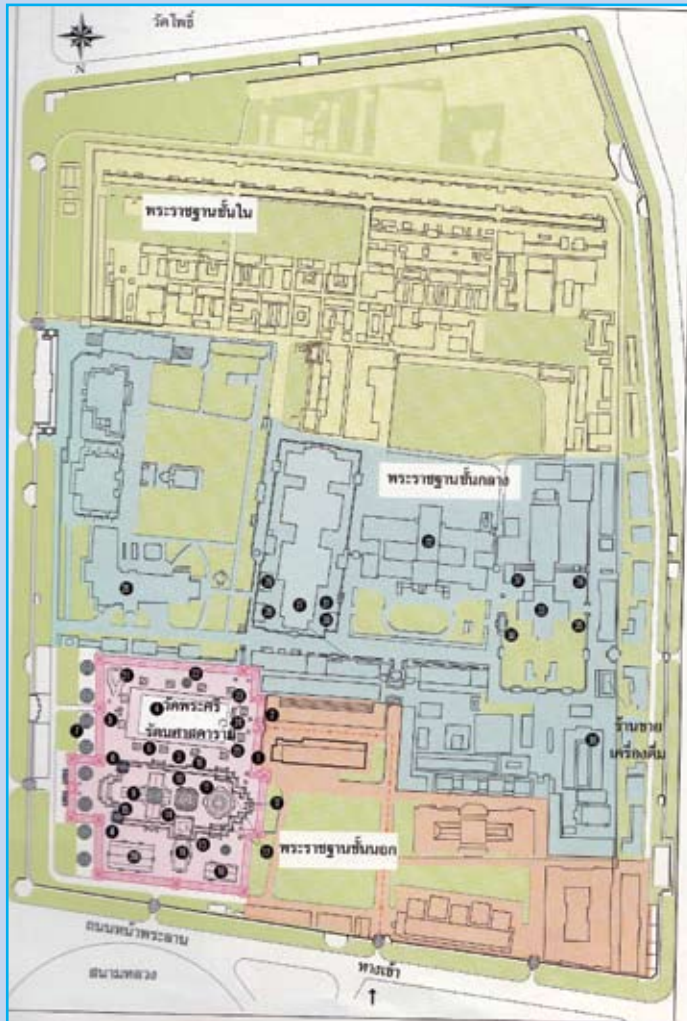
แน่นน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ที่มาของภาพ : ศิลปากร, กรม. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. หน้า 4.

แบบแผนการสร้างพระบรมมหาราชวัง

แผนผังพระบรมมหาราชวัง

รูปแบบการวางแผนผังพระบรมมหาราชวังกรุงรัตนโกสินทร์ มีลักษณะคล้ายกับพระราชวังหลวงของกรุงศรีอยุธยา มีการวางตำแหน่งที่ตั้ง ทิศทาง และขนาดของพระที่นั่ง รวมทั้งการจัดวางพื้นที่ใช้สอยภายในพระบรมมหาราชวัง ดังจะเห็นว่าพระบรมมหาราชวังกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำทางทิศตะวันตก ทำให้กำแพงวังด้านแม่น้ำเป็นกำแพงเมืองไปด้วย ด้านหน้าของพระบรมมหาราชวังหันไปทางทิศเหนือ มีถนนอยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันออก และมีวัดพระศรีรัตนศาสดารามเป็นพระอารามหลวงตั้งอยู่ในเขตพระราชฐาน เช่นเดียวกับพระราชวังหลวงในกรุงศรีอยุธยาทั้งสิ้น

ที่มาของภาพ : แนน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. หน้า 14.

ส่วนรูปแบบสถาปัตยกรรม ขนาดและตำแหน่งที่ตั้งของพระที่นั่งองค์ต่าง ๆ ล้วนเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทยประเพณีสอดคล้องกับพระราชวังหลวงของกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ ยังมีป้อมปราการกับประตูพระราชวังโดยรอบ รวมทั้งพระตำหนักซึ่งเป็นท่าเรือและทางเสด็จขึ้นลงทางชลมารคเช่นเดียวกัน

ทางทิศเหนือของพระบรมมหาราชวังมี**สนามหลวง**อันกว้างใหญ่ เดิมเรียก “**ทุ่งพระเมรุ**” เนื่องจากสมัยก่อนใช้เป็นที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระเจ้าแผ่นดินและพระบรมวงศานุวงศ์ที่ริมสนามหลวงมีทางเดินเชื่อมระหว่างวังหลวงกับวังหน้าของสมเด็จพระมหาอุปราช ตำแหน่งที่ตั้งของวังหน้าของกรุงรัตนโกสินทร์ก็เป็นแบบแผนของวังหลวงของกรุงศรีอยุธยา ส่วนด้านทิศตะวันออกของพระราชวังโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง**สนามไชย** ซึ่งมีขนาดเล็กกว่าสนามหลวง ใช้เป็นที่เสด็จฯ ออกทอดพระเนตรกระบวนแห่หรือเพื่อให้พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ในพิธีต่าง ๆ

ภายในพระบรมมหาราชวังแบ่งพื้นที่ใช้สอยได้เป็น 4 ส่วน คือ พระราชฐานชั้นนอก พระราชฐานชั้นกลาง พระราชฐานชั้นใน และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

พระราชฐานชั้นนอก ตั้งอยู่ทางทิศเหนือเป็นที่ตั้งของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ เช่น ศาลลูกขุนในที่ทำการของสมุหพระกลาโหมและสมุหนายก หอรัษฎากรพิพัฒน์ที่รับผิดชอบพระคลังมหาสมบัติ กระทรวงวัง และกระทรวงมหรธารถ ซึ่งรับผิดชอบดูแลกิจการของราชสำนัก

พระราชฐานชั้นกลาง เป็นที่ตั้งของพระมหาปราสาท และพระราชมณเฑียรสถานเป็นศูนย์กลางการปกครอง และเป็นที่พักประทับของพระมหากษัตริย์ เป็นที่เสด็จออกขุนนางรับราชทูตต่างประเทศ และประกอบพระราชพิธีสำคัญ

พระราชฐานชั้นใน เป็นตำหนักที่ประทับของพระมเหสี เทวี ตลอดจนพระราชธิดา และเรือนเจ้าจอมสนมกำนัล และพนักงานซึ่งเป็นหญิงล้วน

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระบรมมหาราชวัง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปมหาอริยรัตนปฏิมากร และอาคารทางพระพุทธศาสนาจำนวนมาก

บรรณานุกรม

แน่นน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

พระมหาปราสาทและพระราชมนเทียรสถาน

ภายในพระราชฐานชั้นกลาง เป็นที่ตั้งของพระมหาปราสาทและพระราชมนเทียรสถาน ซึ่งในอดีตเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรีทุกพระองค์เรื่อยมาจนถึงรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันพระที่นั่งหลายองค์เป็นสถานที่ประกอบพระราชพิธีสำคัญ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชพิธีสงกรานต์ เสด็จออกรับราชทูตที่เข้าเฝ้าถวายสาส์น เป็นต้น

พระมหาปราสาทและพระราชมนเทียรสถาน ในพระบรมมหาราชวังปัจจุบันนี้สร้างขึ้นในหลายรัชกาลต่อเนื่องกัน บางองค์มีการบูรณปฏิสังขรณ์และปรับปรุงเพิ่มเติม พระที่นั่งบางองค์มีลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบไทยประเพณี และประดับตกแต่งด้วยฝีมืออันประณีต ซึ่งถือเป็นรูปแบบแห่งศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยที่ยิ่งใหญ่อยู่ล่งการทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของชาติไทย โดยแท้ พระที่นั่งบางองค์มีการทำรูปแบบทางศิลปะและสถาปัตยกรรมของต่างชาติเข้ามาผสมผสานปะปน เช่น ศิลปะจีน ศิลปะแบบตะวันตก เป็นต้น

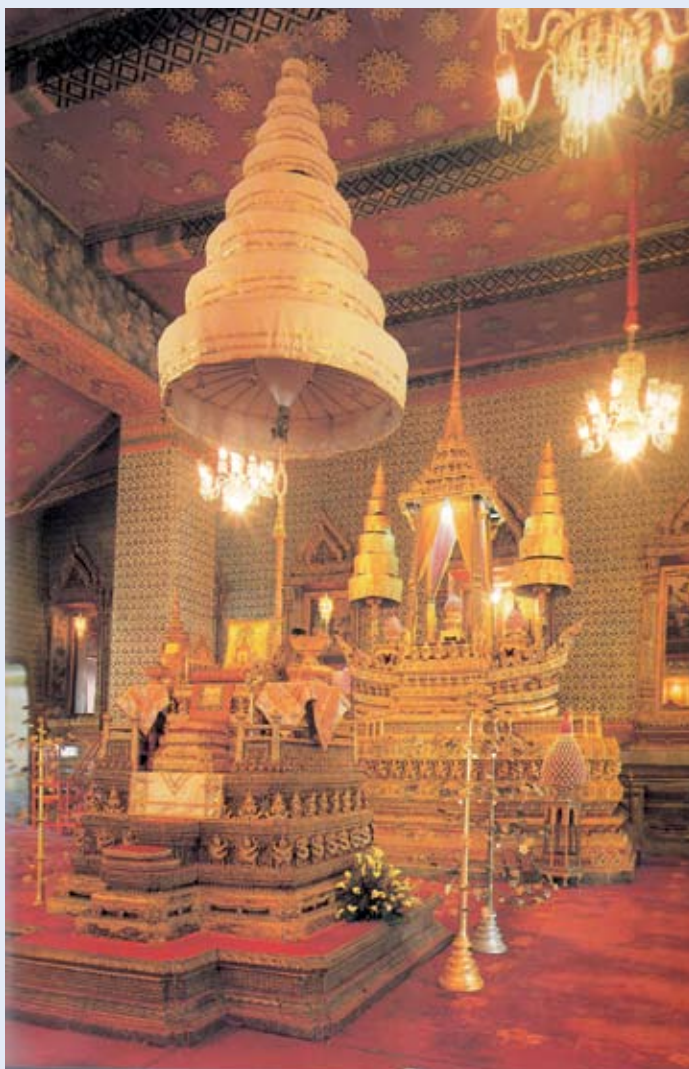
พระที่นั่งที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 1 ได้แก่ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬารสุรยพิมาน พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ ส่วนหมู่พระมหาปราสาทที่สร้างขึ้น คือ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท นอกจากนี้ ยังโปรดให้สร้างพระแท่นราชบัลลังก์ปิดทองมีนามว่า พระที่นั่งบุษบกมาลามหาพิมาน อยู่ในท้องพระโรงของพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมโหฬารสุรยพิมานไว้ด้วย

พระที่นั่งที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 ได้แก่ พระที่นั่งสนามจันทร์ ซึ่งใช้เป็นที่ประทับพักผ่อนยามว่างราชกิจ หรือให้ขุนนางเฝ้าฯ ในบางโอกาส พระที่นั่งบรมพิมาน และหมู่พระที่นั่งในสวนคิวาลัย เป็นตึกแบบยุโรป และเก็บเงินจำนวนมากในสวนขวา

ที่มาของภาพ : <http://www.zabzaa.com/pic/i/f2fc6932f7460e5446928946f0833266.jpg>

ในสมัยรัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท และพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ ด้วยการต่อเติมผนังก่ออิฐถือปูน และเขียนภาพทั้งภายในภายนอก พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์นี้ใช้เป็นศาลาเปลื้องเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์เมื่อเสด็จโดยพระราชนานคานหาม หรือโดยพระคชาธาร และพระที่นั่งพุทธานกาญจนาภรณ์ ซึ่งเป็นพระแท่นราชบัลลังก์ปิดทองในห้องโถงพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัยมไหสุรยพิมาน

พระที่นั่งสององค์ ภายในพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัยมไหสุรยพิมาน
องค์หน้าคือ พระที่นั่งพุทธานกาญจนาภรณ์

ที่มาของภาพ : นางน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. หน้า 103.

พระที่นั่งที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้แก่ **พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท** เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระองค์ **เจ้าไกรลาสจำลอง** เพื่อใช้เป็นที่นั่งสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ ในพิธีโสกันต์ (โกนจุก) **หอศาสตราคม** เป็นที่สำหรับพระสงฆ์ฝ่ายรามัญนิกายทำพิธีสวดพระปริตร เสด็จน้ำพระพุทธรูปถวายสำหรับทรงพระพักตร์ ตลอดจนประพรมพระมหามณเฑียร **พระที่นั่งมหาราชปราสาท** เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งเป็นพระบรมชนกนาถ และอัญเชิญพระบรมอัฐิมาประดิษฐานไว้ด้วย **พระที่นั่งไชยชุมพล** เป็นพลับพลาขนาดเล็กใช้เป็นที่นั่งประทับทอดพระเนตรกระบวนแห่พระยาเย็นซึ่งใช้ในการพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ใช้เป็นที่นั่งประกอบพิธีสังเวยพระสยามเทวาธิราชและเทพยดา รวมทั้ง**พระพุทธรัตนสถาน** เป็นพุทธเจดีย์สถานอารามภายในพระบรมมหาราชวัง ชื่อนานานว่า “**พระพุทธรูปนิเวศน์**”

พระที่นั่งที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้แก่ **พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท** **พระที่นั่งมุลสถาน-บรมอาสน์** **พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ** **พระที่นั่งตำรางสวัสดิ์อันนุวงศ์** **พระที่นั่งพิพัฒน์พงศ์ถาวรวิจิตร** **พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร** **พระที่นั่งอมรพิมานมณี** **พระที่นั่งสุทธาศรีอภิมุข** **พระที่นั่งบรรณาคาร** **พระที่นั่งปริตวิโรทัย** **พระที่นั่งราชกรัณยสภา** (สถานที่ประชุมปรึกษาราชการแผ่นดิน) และ**พระที่นั่งบรมพิมาน** ซึ่งมีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกที่มีศิลปะแบบไทยตกแต่งที่ผนังบางส่วน

พระที่นั่งที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้แก่ **พระที่นั่งราชฤดี** เป็นพระที่นั่งขนาดเล็กที่สร้างขึ้นตามพระที่นั่งองค์เดิมที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 ใช้เป็นที่ตั้งแท่นทรงมุขานภิเษกในโอกาสครบรอบนักษัตรเฉลิมพระชนมพรรษา **ศาลาเปลื้องเครื่อง** เพื่อใช้เป็นที่เก็บเครื่องใช้ส่วนพระองค์

พระมหากษัตริย์ในช่วง 3 รัชกาลแรกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จะเสด็จประทับในพระที่นั่งในหมู่พระมหามณเฑียรที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1

บรรณานุกรม

เน่งน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. **นำชมกรุงรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

4 หมู่พระมหามณเฑียรในสมัยรัชกาลที่ 1

หมู่พระมหามณเฑียรที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ประกอบด้วย พระที่นั่งชั้นเดียวขนาดใหญ่ 3 องค์ ต่อเนื่องกัน ได้แก่ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน และพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย-มโหฬายสุรยพิมาน รวมทั้งอาคารอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรี 3 รัชกาล คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หมู่พระมหามณเฑียรดังกล่าวนี้ทุกหลังล้วนเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทย ประเพณีทั้งสิ้น

ภายในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ

พระที่นั่งไพศาลทักษิณ เป็นพระที่นั่งที่สร้างเชื่อมต่อกับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยฯ รัชกาลที่ 1 ทรงสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่ประทับ ที่ข้าราชการฝ่ายในเฝ้า และบำเพ็ญพระราชกุศลเป็นการภายใน ปัจจุบันภายในพระที่นั่งมีพระแท่นราชบัลลังก์ที่ประทับ 2 องค์ เพื่อใช้ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก กลางพระที่นั่งตั้งพระแท่นประดิษฐานพระสยามเทวาธิราช (สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ถือเป็นเทพศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องคุ้มครองประเทศไทย) มีหออพระ 2 หอ หนาบอยู่สองข้างพระที่นั่ง คือ หอพระสุลาไลยพิมาน เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปและวัตถุมงคล ส่วนหออพระธาตุมณเฑียร เป็นที่ประดิษฐานพระบรมอัฐิของรัชกาลที่ 1 - 3

ที่มาของภาพ : แนน้อย คักดีศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. หน้า 98.

พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เป็นพระที่นั่งที่เป็นพระวิมานที่บรรทมของรัชกาลที่ 1 - 3 จึงถือเป็นพระที่นั่งประธานในหมู่พระมหามณเฑียร ทางด้านซ้ายขวาเป็นอาคาร สองข้างพระที่นั่งเป็นที่ประทับของพระมเหสี เทวี หรือเจ้าจอมที่ทรงโปรดฯ ต่อมาในรัชกาลที่ 6 พระราชทานนามอาคารนี้ว่า พระที่นั่งเทพสถานพิลาส และพระที่นั่งเทพอาสน์พิไล

พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน

พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมไหสูรยพิมาน เป็นท้องพระโรงองค์สำคัญของหมู่พระมหามณเฑียร พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีทุกพระองค์เสด็จมาประกอบพระราชพิธีสำคัญ ณ ท้องพระโรงแห่งนี้ เช่น พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา หรือเสด็จออกรับราชทูตที่เข้าถวายสาสน์ เช่น เซอร์จอห์น ครอเฟิต ราชทูตอังกฤษ

พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยฯ มีรูปแบบศิลปกรรมที่งดงามมาก คูหาหน้าบันเป็นเครื่องลายอง ในกรอบหน้าบันจำหลักไม้ปิดกระฉากด้วยรูปพระอมรินทราธิราชประทับนั่งในพระวิมานท่ามกลางลายกระหนก แสดงถึงฝีมือของช่างศิลป์ไทย ภายในพระที่นั่งมีพระราชบัลลังก์ตั้งอยู่ 2 องค์ ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 คือ **พระที่นั่งบุษบกมาลามหาพิมาน** สำหรับพระมหากษัตริย์ประทับเวลาเสด็จออกมหาสมาคมในโอกาสต่าง ๆ และ**พระแท่นมหาเศวตฉัตร** ใช้ในการพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

นอกจากพระที่นั่งต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ภายในหมู่พระมหามณเฑียรยังมีหอต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้สร้างไว้ด้วย คือ **หอพระสุลาไลยพิมาน** เป็นที่ประดิษฐานปูชนียวัตถุเพื่อทรงสักการบูชา เช่น พระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูป **หอพระธาตุมณเฑียร** เป็นที่ประดิษฐานพระบรมอัฐิสมเด็จพระบรมราชบุพการี ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ภายในमुखกระแสนี้ต่อเนื่องกับองค์พระที่นั่งไพศาลทักษิณที่เรียกว่า **พระเฉลียงหน้าหอ** มีจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นฝีมือพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เขียนเป็นลวดลายเครื่องมงคลแบบจีน

บรรณานุกรม

แน่นน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ที่มาของภาพ : <http://th.wikipedia.org/wiki/ไฟล์:พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน.jpg>

หมู่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พระมหาปราสาทองค์แรกที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นคือ **พระที่นั่งอมรินทราภิเชกมहाปราสาท** สร้างด้วยเครื่องไม้ถ่ายแบบมาจากพระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาทในพระราชวังกรุงศรีอยุธยา ซึ่งได้ใช้เป็นพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2328 แต่ภายหลังถูกฟ้าผ่าเพลิงไหม้หมดทั้งองค์ จึงโปรดเกล้าฯ ให้รื้อแล้วสร้างพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทขึ้นใหม่ ณ ที่เดิม

ในรัชกาลต่อ ๆ มาได้มีการสร้างพระที่นั่งองค์อื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น พระที่นั่งพิมานรัตยา พระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ปราสาท พระที่นั่งราชกรัณยสภา เป็นต้น พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทจึงเป็นพระที่นั่งประธานในหมู่พระที่นั่งดังกล่าว

ที่มาของภาพ : แนน้อย คัคคีศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. หน้า 114.

พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เป็นปราสาทจตุรมุขที่มีขนาดเท่ากัน องค์พระที่นั่งก่ออิฐถือปูน ยอดเป็นเครื่องไม้ทรงมณฑปซ้อน 7 ชั้น ที่มุมไม้สิบสองของยอดปราสาทมีครุฑยุดนาค รองรับอยู่ทั้ง 4 มุม หลังคาชั้นลด 4 ชั้น มีช่อฟ้า ใบระกา และหางหงส์ ซึ่งทำเป็นนาค 3 เศียรซ้อนติดกันเป็นแผง เรียกว่า นาคเบือน หน้าบันมุขจำหลักรูปนารายณ์ทรงครุฑ

ที่มุขด้านทิศเหนือประดิษฐานพระที่นั่งบุษบกมาลา สำหรับเสด็จออกมหาสมาคม หรือให้ประชาชนเฝ้าฯ

ภายในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทมีศิลปวัตถุชิ้นเอก คือ พระแท่นราชบัลลังก์ประดับมุก ประดิษฐานอยู่กลางพระที่นั่ง และพระแท่นบรรจถรณ์ประดับมุก ซึ่งเป็นพระแท่นบรรทมของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตั้งอยู่ทางด้านมุขตะวันออก

พระแท่นราชบัลลังก์ประดับมุก

ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ 1 เสด็จสวรรคต พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทได้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมศพ จนกลายเป็นธรรมเนียมสืบต่อมา เมื่อพระมหากษัตริย์และพระมเหสี รวมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงสิ้นพระชนม์ลงจะได้นำพระบรมศพมาประดิษฐาน ณ พระที่นั่งองค์นี้ด้วย

ภายในกำแพงแก้วของพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทมีพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ปราสาท ตรงแนวกำแพงแก้วด้านตะวันออกเป็นพระที่นั่งโถงตั้งอยู่เสมอรูปร่างสูงเสมอกำแพงแก้ว ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นพลับพลาประทับยานรับส่งเสด็จในโอกาสต่าง ๆ พระที่นั่งราชกรัณยสภา ตั้งอยู่ทางใต้ของพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกข์ปราสาท สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อใช้เป็นที่ประชุมปรึกษาหารือราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5 ปัจจุบันเป็นที่ประชุมองคมนตรี และหอเปลื้อง สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6

บรรณานุกรม

แน่นน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ที่มาของภาพ : <http://www.bloggang.com/data/vinitsiri/picture/1299419004.jpg>

หมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

หมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ภายหลังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติใน พ.ศ. 2411 พระองค์ทรงมีพระประสงค์ที่จะสร้างพระราชมณเฑียรที่ประทับขึ้นใหม่ ณ บริเวณที่เคยเป็นพระตำหนักที่พระองค์ทรงมีพระราชสมภพ การก่อสร้างหมู่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทเริ่มใน พ.ศ. 2411 - 2413 ประกอบด้วยพระที่นั่งมูลสถานบรมอาสน์ พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระที่นั่งดำรงสวัสดือนัญวงศ์ และพระที่นั่งพิพัฒน์พงศ์ถาวรวิจิตร พร้อมด้วยหอพระอีก 2 หอ เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปที่ทรงบูชา และประดิษฐานพระบรมอัฐิของพระมหากษัตริย์องค์ก่อน ๆ

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จกลับจากการประพาสสิงคโปร์และชวา ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร

พ.ศ. 2418 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างท้องพระโรงประดิษฐานพระมหาเศวตฉัตร

ที่มาของภาพ : แนน้อย คัคคีศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. หน้า 114.

พ.ศ. 2419 ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท โดยให้ช่างชาวอังกฤษที่พระองค์เคยทอดพระเนตรผลงานที่ทำเนียบรัฐบาล เมืองสิงคโปร์ ชื่อนายจอห์น คลูนิช (John Clunich) เป็นหัวหน้าสถาปนิก นายเฮนรี คลูนิช โรส (Henry Clunich Rose) เป็นสถาปนิกผู้ช่วย และเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี เป็นแม่กองการก่อสร้าง การก่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2425 มีพระราชพิธีเฉลิมพระราชมณเฑียร พร้อมกับพิธีฉลองกรุงรัตนโกสินทร์และพระราชวงศ์จักรี ครบรอบ 100 ปี

องค์พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท สร้างเลียนแบบสถาปัตยกรรมของฝรั่งเศสในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ แต่ส่วนหลังคาและยอดพระที่นั่งเป็นแบบไทยประเพณี เพื่อให้สัมพันธ์กับหมู่พระที่นั่งอยู่ใกล้เคียงกัน และให้สอดคล้องกับหมู่พระราชวังหลวงของกรุงศรีอยุธยา ลักษณะของอาคารเป็นอาคารหลังเดียวมีมุข 3 มุข แต่ละมุขประดับเครื่องยอดบนหลังคา พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทมีความสูงถึง 3 ชั้น มีทางขึ้นภายนอกเป็นอัฒจันทร์ขนาดใหญ่สองข้างมุขกลางที่ยื่นออกมาจากองค์พระที่นั่ง

ชั้นแรกเป็นท้องพระโรงกลาง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดของพระที่นั่ง เป็นสถานที่ที่พระมหากษัตริย์ทรงรับสาส์นตราตั้งจากเอกอัครราชทูตประเทศต่าง ๆ หรือเสด็จออกมหาสมาคมเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา และพระราชทานเลี้ยงรับรองแด่พระมหากษัตริย์หรือประมุขของรัฐ

ชั้นสอง มุขหน้าตรงกลางเป็นท้องพระโรง ประดิษฐานพระบรมรูปพระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรี เบื้องซ้ายและขวาเป็นห้องโถงรับรอง ส่วนทางด้านตะวันออกเป็นที่พักของบรรดาทูตานุทูตก่อนถวายสาส์นตราตั้ง

ชั้นสามของพระที่นั่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมอัฐิของพระมหากษัตริย์ และพระมเหสีของรัชกาลที่ 4 - 8

ระหว่าง พ.ศ. 2425 - 2427 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งที่ด้านหลังพระที่นั่งราชสถิตมโหฬารเพิ่มขึ้นอีก 4 องค์ ได้แก่ **พระที่นั่งอมรมิมานมณี** เพื่อเป็นพระวิมานที่บรรทม **พระที่นั่งสุทธาศรีอภิรมย์** เพื่อเป็นที่ประทับของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ **พระที่นั่งบรรณาคมสรณ** เป็นห้องสมุด และ**พระที่นั่งราชปริตว์โรทัย** เพื่อเป็นที่ประทับพักผ่อน พร้อมกับโปรดเกล้าฯ ให้สร้างสวนขึ้นบนดาดฟ้าระดับเดียวกับที่ประทับ พระราชทานนามว่า **สวนสวรรค์**

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประทับที่พระราชมณเฑียรแห่งนี้ตราบจนปลายรัชกาลจนถึง พ.ศ. 2443 จึงย้ายไปประทับที่พระราชวังดุสิตที่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นทางทิศเหนือของกรุงเทพฯ พระบรมมหาราชวังจึงเป็นเพียงสถานที่ประกอบพระราชพิธีสำคัญเท่านั้น

บรรณานุกรม

แน่นน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดคือสถานที่ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพิธีพระบรมราชาภิเษก
 - ก. พระราชวังเดิมของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
 - ข. พระบรมมหาราชวังแห่งใหม่ ณ บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา
 - ค. พระบรมมหาราชวังแห่งใหม่ ณ บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา
 - ง. พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน บริเวณหมู่พระมหามณเฑียร
2. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดพระศรีรัตนศาสดารามในเขตพระราชฐานทำนองเดียวกันกับวัดใดที่กรุงศรีอยุธยา
 - ก. วัดกษัตราธิราช
 - ข. วัดธรรมิกราช
 - ค. วัดสุวรรณดาราราม
 - ง. วัดพระศรีสรรเพชญ์
3. รูปแบบสถาปัตยกรรมของหมู่พระมหามณเฑียรที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 เป็นแบบใด
 - ก. แบบไทยประเพณี
 - ข. แบบผสมผสานศิลปกรรมไทยกับจีน
 - ค. แบบผสมผสานศิลปกรรมไทยกับตะวันตก
 - ง. ถูกทุกข้อ
4. พระราชวังกรุงเก่า หมายถึงข้อใด
 - ก. พระราชวังที่กรุงศรีอยุธยา
 - ข. พระราชวังที่ลพบุรี
 - ค. พระราชวังเดิมที่กรุงธนบุรี
 - ง. พระบรมมหาราชวังที่กรุงเทพมหานคร
5. ข้อใดเป็นสถานที่สำหรับพระสงฆ์ฝ่ายรามัญนิกายมาประกอบพิธีเสกน้ำพระพุทธมนต์เพื่อทรงพระพักตร์พระมหากษัตริย์ และเพื่อประพรมพระบรมมหาราชวัง
 - ก. หอพระสุลาไลยพิมาน
 - ข. หอพระธาตุมนเฑียร
 - ค. หอศาสตราคม
 - ง. หอราชพงศานุสร

6. สถานที่ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกคือข้อใด
 - ก. พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน
 - ข. พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
 - ค. พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยมไหสูรยพิมาน
 - ง. พระที่นั่งบุษบกมาลามหาศาล
7. พระสยามเทวาธิราชซึ่งถือเป็นเทพศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องคุ้มครองประเทศไทย ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในที่ใด
 - ก. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
 - ข. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
 - ค. พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน
 - ง. พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
8. ข้อใดคือพระแท่นบรรทมของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 - ก. พระแท่นมหาเศวตฉัตร
 - ข. พระแท่นอาภรณ์ภิโมกษ์
 - ค. พระแท่นราชบัลลังก์ประดับมุก
 - ง. พระแท่นบรรจภรณ์ประดับมุก
9. ข้อใดใช้เป็นสถานที่ประชุมปรึกษาราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5
 - ก. พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์
 - ข. พระที่นั่งราชกรณียสภา
 - ค. พระที่นั่งราชฤดี
 - ง. พระที่นั่งสนามจันทร์
10. พระมหาปราสาททองคำที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นแบบตะวันตก
 - ก. พระที่นั่งพุทไธสวรรย์
 - ข. พระที่นั่งมหิศรปราสาท
 - ค. พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท
 - ง. พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

เฉลย

1. ข	2. ง	3. ก	4. ก	5. ค
6. ก	7. ง	8. ง	9. ข	10. ค

ชุดที่ 3 วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ความสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การศึกษาชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ชุดที่ 3 วัดพระศรีรัตนศาสดาราม นักเรียนจะได้รับความรู้ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปี ดังนี้

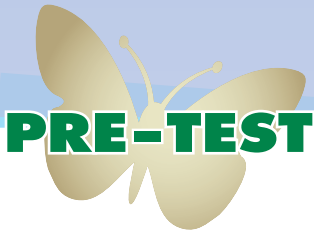
ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ม.3/ส 4.1 ข้อ 1 วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์

ม.3/ส 4.1 ข้อ 2 ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจ

ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ม.3/ส 4.3 ข้อ 3 วิเคราะห์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทย

คำชี้แจงให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวลงในกระดาษคำตอบ

1. ที่ตั้งของวัดพระศรีรัตนศาสดารามคือข้อใด
 - ก. พระราชฐานชั้นใน
 - ข. พระราชฐานชั้นนอก
 - ค. พระราชฐานชั้นกลาง
 - ง. นอกพระราชฐาน
2. ข้อใดหมายถึงพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของไทย
 - ก. พระแก้วมรกต
 - ข. พระสยามเทวาธิราช
 - ค. พระพุทธชินราช
 - ง. พระคันธารราษฎร์
3. ศาลารายรอบพระอุโบสถที่ใช้เป็นที่อ่านหนังสือธรรมะให้ราษฎรฟังจนเกิดประเพณีสวดไอ้เอวี่หารายเกิดขึ้นในรัชสมัยใด
 - ก. รัชกาลที่ 1
 - ข. รัชกาลที่ 3
 - ค. รัชกาลที่ 4
 - ง. รัชกาลที่ 5
4. พระพุทธรูปที่เป็นประธานในพระราชพิธีแรกนาขวัญคือข้อใด
 - ก. พระแก้วมรกต
 - ข. พระพุทธชินราช
 - ค. พระสยามเทวาธิราช
 - ง. พระคันธารราษฎร์
5. สิ่งก่อสร้างใดในวัดพระศรีรัตนศาสดารามที่เป็นศิลปกรรมเขมร
 - ก. หอพระนาค
 - ข. พระศรีรัตนเจดีย์
 - ค. นครวัดจำลอง
 - ง. พระปรางค์ 8 องค์

6. พระพุทธมณีนีรตนปฎิมากรที่ประดิษฐานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เคยประดิษฐาน ณ ที่ใดมาก่อน
 - ก. พระราชวังหลวงกรุงธนบุรี
 - ข. พระราชวังกรุงศรีอยุธยา
 - ค. วัดพระมหาหมณีนีรตนปฎิมากร
 - ง. โรงพระแก้ว กรุงธนบุรี ปัจจุบันคือพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม
7. เครื่องทรงสำหรับฤดูหนาวของพระพุทธมณีนีรตนปฎิมากร รัชกาลใดทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างถวาย
 - ก. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 - ข. พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 - ค. พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ง. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
8. ข้อใดหมายถึงภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระระเบียงที่โอบล้อมอาคารในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
 - ก. ภาพพุทธประวัติตอนปราบหม่มมาร
 - ข. ภาพหลักธรรมในเรื่องไตรภูมิ
 - ค. ภาพแสดงเรื่องราวในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์
 - ง. ภาพกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค
9. ที่มาของยักษ์วัดพระแก้ว ที่ทำหน้าที่เป็นทวารบาลเฝ้าประตูคือข้อใด
 - ก. สินค้าที่นำมาจากเมืองจีนในสมัยรัชกาลที่ 1
 - ข. ฝีมือของขรัวอินโข่ง สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 - 5
 - ค. ฝีมือช่างหลวง ในสมัยรัชกาลที่ 3
 - ง. ยักษ์ปูนปั้นสูง 6 เมตร มาจากวัดอรุณราชวราราม
10. พระบรมราชสัญลักษณ์ที่เป็นรูปครุฑพุดนาคร เป็นพระบรมราชสัญลักษณ์รัชกาลใด
 - ก. รัชกาลที่ 1
 - ข. รัชกาลที่ 2
 - ค. รัชกาลที่ 3
 - ง. รัชกาลที่ 4

เฉลย

1. ข	2. ก	3. ค	4. ง	5. ค
6. ง	7. ค	8. ค	9. ค	10. ข

รู้จักวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

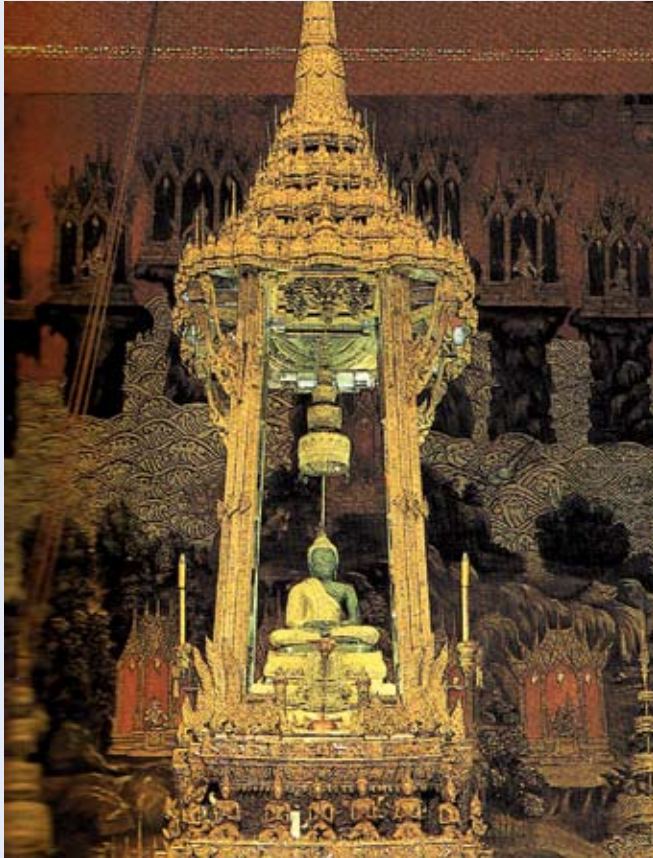

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

วัดพระศรีรัตนศาสดารามหรือวัดพระแก้ว เป็นพระอารามหลวงตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นนอกทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของพระบรมมหาราชวัง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นพร้อมกับการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อ พ.ศ. 2325 แล้วเสร็จใน พ.ศ. 2327 เพื่อให้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญรัตนปฏิมากรหรือพระแก้วมรกต พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของไทย

ที่มาของภาพ : ศิลปากร, กรม. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. หน้าปกใน.

พระแก้วมรกตประดิษฐานภายในพระอุโบสถ
วัดพระศรีรัตนศาสดารามในเครื่องทรงฤดูฝน

วัดพระศรีรัตนศาสดารามเป็น
วัดที่สร้างขึ้นในเขตพระบรมมหาราชวัง
ตามแบบวัดพระศรีสรรเพชญ์ของ
กรุงศรีอยุธยา มีพระระเบียงล้อมรอบ
ทั้ง 4 ด้านเป็นขอบเขตบริเวณ และ
เป็นวัดที่ไม่มีพระสงฆ์จำพรรษา ใช้เป็นที่
บวชนาคหลวง และประชุมข้าทูลละออง
พระบาท ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

วัดพระศรีรัตนศาสดารามนี้ภายหลังการสถาปนาแล้วได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ หรือก่อสร้าง
ขึ้นใหม่สืบต่อมาทุกรัชกาล เพราะเป็นวัดสำคัญ สิ่งก่อสร้างภายในวัดจึงมีมากมาย และมีรูปแบบ
ที่หลากหลายตามพระราชนิยมทางศิลปะของแต่ละรัชกาล การบูรณปฏิสังขรณ์ใหญ่ทั่วทุกอาราม
ทุก 50 ปี คือ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และในรัชกาลปัจจุบัน โดยมุ่งอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม
อันเป็นมรดกชิ้นเอกของชาติให้คงความงดงาม และรักษาคุณค่าของช่างศิลป์ไทยไว้อย่างดีที่สุด
เพื่อให้วัดพระศรีรัตนศาสดารามคงอยู่คู่กับกรุงรัตนโกสินทร์ตลอดไป

ที่มาของภาพ : แนน้อย คัคคีศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. หน้า 55.

สิ่งสำคัญภายในวัดประกอบด้วย **พระอุโบสถ** สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ตั้งอยู่ทางด้านใต้ของพระอาราม ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปยืนปางสมาธิ **ศาลารายรอบพระอุโบสถ** สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 มีทั้งหมด 12 หลัง ใช้เป็นที่อ่านหนังสือศาสนาให้ราษฎรฟังเวลาว่าง จนเกิดประเพณีสวดไอ้เอ้วหารายขึ้น **หอราชพงศานุสร** สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 พระอุโบสถทางทิศเหนือ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปประจำรัชกาลพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยาและธนบุรี ที่รัชกาลที่ 3 ทรงสร้างอุทิศถวาย **พระโพธิธำมัญญ** รัชกาลที่ 4 ให้สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระปรารักษ์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุจากพุทธคยา **หอพระคันธารราษฎร์** สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 - 5 ตั้งอยู่ทางด้านใต้มุมพระระเบียงหน้าพระอุโบสถ ภายในหอยื่นภาพเกี่ยวกับฝนต่าง ๆ ฝีมือชาวอินโดจีน เป็นที่ประดิษฐานพระคันธารราษฎร์หรือพระพุทธรูปเรียกฝน ซึ่งใช้เป็นประธานในพระราชพิธีแรกนาขวัญ และพิธีพืชมงคล **พระมณฑป** ภายในมีตู้พระไตรปิฎกฝีมือเจ้าพระยามหาเสนา (บุนนาค) ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าพระมณฑปเพื่อมิให้น้ำออกไปได้ เป็นที่ประดิษฐานพระไตรปิฎก ฉบับทองใหญ่ ซึ่งได้รับการสังคายนาในสมัยรัชกาลที่ 1 **ปราสาทพระเทพบิดร** สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ประดิษฐานพระบรมรูปสมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทั้ง 5 พระองค์ และต่อมาประดิษฐานพระบรมรูปรัชกาลที่ 6 - 8 ด้วย **หอมณฑิยธรรม** กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทสร้างถวายหลังจากไฟไหม้หอมณฑิยธรรมเดิม ตอนแรกใช้เป็นสำหรับราชบัณฑิตบอกหนังสือพระภิกษุ สามเณร ปัจจุบันไว้ตู้พระไตรปิฎกประดับมุก 2 ตู้ **หอพระนาก** สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 เดิมเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนหล่อด้วยนาก ปัจจุบันเป็นที่ประดิษฐานพระอัฐิของเจ้านายในพระบรมราชจักรีวงศ์ **พระศรีรัตนเจดีย์** รัชกาลที่ 4 โปรดให้ถ่ายแบบเจดีย์ตามแบบวัดพระศรีสรรเพชญ์ของกรุงศรีอยุธยา ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ **นครวัดจำลอง** รัชกาลที่ 4 โปรดให้จำลองแบบมาจากนครวัดของเขมร สร้างด้วยศิลาล้วน ๆ เลียนแบบของจริงทุกประการ **พระปรารักษ์ 8 องค์** สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 อยู่ด้านหน้าของวัดเป็นพระปรารักษ์ประดับกระเบื้องเคลือบสีต่างกัน จัดเป็นศิลปะชั้นสูงเพื่อถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ

บรรณานุกรม

เม่งน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.
ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

พระพุทธรูปนามกนิรัตน์ปฏิมากร

พระแก้วมรกตในเครื่องทรงฤดูร้อน

พระพุทธรูปนามกนิรัตน์ปฏิมากร หรือ พระแก้วมรกต เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ทำด้วย มณีสีเขียวเนื้อเดียวกันทั้งองค์ หน้าตักกว้าง 48.3 เซนติเมตร สูงตั้งแต่ฐานถึงยอด พระเศียร 66 เซนติเมตร ประดิษฐานอยู่ในบุษบกทองคำ

พระพุทธรูปนามกนิรัตน์ปฏิมากรนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงอัญเชิญมาจากเมืองเวียงจันทน์ ตั้งแต่เมื่อครั้ง ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก แล้วทรงประดิษฐานไว้ ณ โรงพระแก้ว กรุงธนบุรี (ปัจจุบันคือพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม) จนกระทั่งพระองค์ทรงปราบดาภิเษกเป็นปฐมกษัตริย์ แห่งราชวงศ์จักรี จึงได้อัญเชิญมาประดิษฐาน ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2327

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระราชศรัทธาสรางเครื่องทรงฤดูร้อนและฤดูฝน ถวายเป็นพุทธานุชา โดยเครื่องทรงสำหรับฤดูร้อน เป็นเครื่องต้น ประกอบด้วย มงกุฎ พาหุรัด ทองกร พระสังวาล เป็นทองลงยาประดับมณีต่าง ๆ ยอดมงกุฎประดับด้วยเพชร ส่วนเครื่องทรงสำหรับฤดูฝน ใช้ทองคำเป็นกาบหุ้มองค์พระอย่างหุ้มทองคำสลักลายที่เรียกว่าลายพุ่มข้าวบิณฑ์ พระเศียรใช้ทองคำเป็นกาบหุ้มตั้งแต่ไรพระศกถึงจอมเมาฬีเม็ดพระศกลงยาสีน้ำเงินแก่ พระลักษมีทำเวียนทักษิณาวรรต ประดับมณี และลงยาให้เข้ากับเม็ดพระศก

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างเครื่องทรงสำหรับฤดูหนาว ถวายเป็นพุทธานุชาอีกชุดหนึ่ง ทำด้วยทองเป็นหลอดลงยาร้อยด้วยลวดทองเกรียว ทำให้ไหวได้โดยตลอดเหมือนกับผ้าใช้คลุมทั้งสองพาหาของพระองค์

บุษบกทองคำที่ประดิษฐานพระพุทธรูปมณฑปรัตนปฏิมากร สร้างด้วยไม้สลักหุ้มทองคำทั้งองค์ ผังมณีมีค่าสีต่าง ๆ ทรวดทรงงดงามมาก เป็นฝีมือช่างรัชกาลที่ 1 เดิมบุษบกนี้ตั้งอยู่บนฐานชุกชี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระเบญจาสามชั้นหุ้มด้วยทองคำสลักลายวิจิตร หนุนองค์บุษบกให้สูงขึ้น

บรรณานุกรม

แน่นน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ที่มาของภาพ : http://www.dhammadjak.net/board/files/_paragraph_4_177.jpg

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่พระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่งดงามมาก มีปรากฏอยู่ในพระระเบียงและในพระอุโบสถดังนี้

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระระเบียง

พระระเบียง คือ ฝาผนังตามทางเดินที่โอบล้อมอาคารทุกหลังในวัดพระศรีรัตนศาสดารามโดยรอบ เป็นภาพที่แสดงเรื่องราวของวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น

ที่มาของภาพ : ศิลปากร, กรม. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. หน้า 122 และ 123.

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งได้ทรงปรับปรุงมาจากมหากาพย์ของอินเดีย ชื่อ รามายณะ อันเป็นวรรณกรรมที่มีอิทธิพลและเป็นที่ยอมรับในประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาช้านานแล้ว เช่น อินโดนีเซีย ลาว กัมพูชา พม่า เพราะมีเนื้อหาละเอียดถึงพระบรมเดชานุภาพในการปกครองแผ่นดินของพระมหากษัตริย์ “พระราม” หรือตัวเอกของเรื่องรามเกียรติ์ คือ พระนารายณ์ หรือพระวิษณุอวตารมาสู่โลกเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขประชาชน ตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์

ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์มีทั้งหมด 178 ห้อง โดยเริ่มเนื้อหาห้องที่ 1 ตั้งต้นที่ประตูด้านทิศเหนือตรงข้ามกับพระวิหารยอด จากนั้นภาพต่าง ๆ ได้ดำเนินเรื่องไปในทิศทางทวนเข็มนาฬิกา และทุกภาพมีคำบรรยายโดยย่อไว้ด้านล่าง

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ

พระอุโบสถของวัดพระศรีรัตนศาสดารามตั้งอยู่ทางทิศใต้ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) ภาพจิตรกรรมฝาผนังจะปรากฏอยู่ในผนังด้านทิศตะวันออก ด้านทิศตะวันตก ผนังด้านทิศเหนือ และด้านทิศใต้ ส่วนใหญ่เป็นภาพพุทธประวัติ ภาพชาดก และหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ดังนี้

ผนังด้านทิศตะวันออก เหนือประตูบานกลาง มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นภาพพุทธประวัติ ตอนมารวิชัย ซึ่งเป็นตอนที่พระพุทธเจ้าทรงปราบหมู่พญามาร เป็นภาพที่เขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 แสดงการต่อสู้ระหว่างพระยามารกับเทวดา พระพุทธเจ้าประทับนั่งปางมารวิชัยใต้โพธิบัลลังก์ มีแม่พระธรณียืนบนแท่นกำลังบิดมวยผม ด้านล่างแวดล้อมด้วยพญามาร

ผนังด้านทิศตะวันตก เบื้องหลังองค์พระแก้วมรกตทั้งผนังเป็นภาพเรื่องไตรภูมิ ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ

ผนังด้านทิศเหนือและทิศใต้ เดิมเขียนภาพเทพชุมนุม ซึ่งเป็นคติที่สืบเนื่องมาจากสมัยอยุธยา ต่อมามีการบูรณะในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้เปลี่ยนเป็นภาพพุทธประวัติ โดยผนังระหว่างช่องหน้าต่างเขียนเป็นภาพชาดก หรือประวัติของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ

สำหรับผนังบริเวณใต้ช่องหน้าต่างทางทิศเหนือ เป็นภาพกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค (ทางบก) ส่วนทางทิศใต้ เป็นภาพกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค (ทางน้ำ)

บรรณานุกรม

แบ่งน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ยักษ์วัดพระแก้ว

ยักษ์อินทรี

ยักษ์ทศกัณฐ์

ยักษ์จักรวรรดิ

บริเวณโดยรอบพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มียักษ์ปูนปั้นสูงประมาณ 6 เมตร ทำหน้าที่เป็นทวารบาลเฝ้าประตูเป็นคู่ ๆ อยู่ 3 ด้าน ทั้งด้านตะวันออก ด้านตะวันตก และด้านทิศใต้ รวม 6 คู่ หรือ 12 ตนด้วยกัน ยักษ์ทวารบาลแต่ละตัวประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีต่าง ๆ อย่างงดงาม ยืนกุมกระบองอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส ประจำเรียงรายไปทุกช่องประตูพระระเบียงคด มีชื่อตามชื่อยักษ์ในรามเกียรติ์ดังนี้

คูด้านตะวันออกมี 2 ประตู ประตูแรกตรงกับปราสาทพระเทพบิดร ส่วนประตูที่สองอยู่ใกล้กับพระอุโบสถ ทวารบาลทั้ง 4 ตัว ได้แก่

ตัวที่ 1 ชื่อ อินทรี ภายสีเขียว สวมมงกุฎยอดคาบไผ่ เป็นบุตรทศกัณฐ์แห่งกรุงลงกา

ตัวที่ 2 ชื่อ สุริยาภพ ภายสีแดงชาด สวมมงกุฎยอดคาบไผ่ เป็นบุตรท้าวจักรวรรดิแห่งกรุงมลิวัน

ตัวที่ 3 ชื่อ วิรุพหก ภายสีขาบหรือสีน้ำเงินแก่ สวมมงกุฎนาคเป็นบุตรของพญารากษส แห่งมหาอานธกาลนคร

ตัวที่ 4 ชื่อ มังกรกัณท์ ภายสีเขียว สวมมงกุฎนาคเป็นบุตรพญาขร พญายักษ์แห่งโรมคัล

คู่ด้านทิศใต้ ประตูลีรัตนศาสดา มีทวารบาล 2 ตัว คือ

ตัวที่ 5 ชื่อ **ทศศิริธร** กายสีอิฐแดงปลายจมูกมิงวงข้าง บุตรทศกัณฐ์กับนางข้างท้าวอัศรรณ มาลาสุร เจ้าเมืองดรัม ขอไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม

ตัวที่ 6 ชื่อ **ทศศิริวัน** กายสีเขียวปลายจมูกเป็นวงข้าง บุตรทศกัณฐ์กับนางข้าง ฟีน้องฝาแฝด กับ ทศศิริธร

คู่ด้านตะวันตกมี 3 ประตู ประตูแรกคือประตูทางเข้าบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ด้านหลังของพระอุโบสถ ประตูที่สองตรงกับทิศตะวันตกของพระศรีรัตนเจดีย์ และประตูที่สามตรงกับด้านทิศเหนือของพระศรีรัตนเจดีย์ ทั้งหมดมีทวารบาล 6 ตัว คือ

ตัวที่ 7 ชื่อ **จักรวรรดิ** กายสีเขียวมีสี่เศียรแปดกร สวมมงกุฎเป็นพญายักษ์ ครองกรุงมลิวัน

ตัวที่ 8 ชื่อ **อัศรรณมาลา** กายสีม่วงแก่ มีเศียรสองชั้น รวม 7 ชั้น สวมมงกุฎเป็นพญายักษ์ ครองเมืองดรัม

ตัวที่ 9 ชื่อ **สหัสเดชะ** กายสีขาว มีหน้าเป็นชั้น 5 ชั้น หนึ่งพันเศียร และสองพันกร เป็นพญายักษ์ครองเมืองปางตาล

ตัวที่ 10 ชื่อ **ทศกัณฐ์** กายสีเขียว มีเศียร 3 ชั้น รวม 10 เศียร สวมมงกุฎยอดชัย เป็นพญายักษ์ ครองกรุงลงกา

ตัวที่ 11 ชื่อ **วิรุฬหจำบัง** กายสีน้ำเงิน สวมมงกุฎ บุตรพญาทูลุขณ์ ครองเมืองจารึก

ตัวที่ 12 ชื่อ **ไมยราพณ์** กายสีม่วงอ่อน สวมมงกุฎ เป็นพญายักษ์ครองเมืองบาดาล

ยักษ์เหล่านี้สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นฝีมือของช่างหลวงเทพรจนา (กัน) ซึ่งการปั้นมีลักษณะงดงามมาก และประณีตคล้ายกันกับยักษ์วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

บรรณานุกรม

แน่น้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ที่มาของภาพ : แน่น้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. หน้า 40 และ 41.

พระบรมราชสัญลักษณ์

พระบรมราชสัญลักษณ์รัชกาลปัจจุบัน

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์ วัดพระศรีรัตนศาสดารามทั้งพระอารามเพื่อเฉลิมฉลองพระนครครบรอบ 100 ปี ใน พ.ศ. 2425 ในการนี้จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างบุษบกขึ้น 3 องค์ เพื่อประดิษฐานพระบรมราชสัญลักษณ์ของรัชกาลที่ 1 - 5 โดยบุษบกองค์แรกประดิษฐานพระบรมราชสัญลักษณ์ของรัชกาลที่ 1 - 3 อยู่ภายในบุษบกเดียวกัน ครั้นต่อมาในรัชกาลปัจจุบันราชสกุลต่าง ๆ ในราชวงศ์จักรีช่วยกันบริจาคทรัพย์เพื่อจัดสร้างบุษบกขึ้นอีก 1 องค์ เพื่อประดิษฐานพระบรมราชสัญลักษณ์ของรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลปัจจุบัน เพื่อร่วมเฉลิมฉลองเมื่อคราวสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี

บุษบกทั้ง 4 องค์ตั้งอยู่บนฐานประดับหินอ่อน 2 ชั้น ชั้นบนจารึกคำอุทิศถวาย และพระราชกรณียกิจของรัชกาลนั้น ๆ ตั้งฉัตรโลหะฉลุโปร่งปิดทอง 7 ชั้น ที่ล้อมฐานล่างตั้งฉัตร 5 ชั้น รอบฐานทั้ง 4 ด้านตั้งช้างเผือกสำริดประจำรัชกาลต่าง ๆ ไว้โดยรอบ เหนือข้างขึ้นไปเป็นพระบรมราชสัญลักษณ์ประจำรัชกาล

บุษบกองค์ที่ 1 ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพระมณฑป ประดิษฐานพระบรมราชสัญลักษณ์ 3 รัชกาล คือ รัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3

บุษบกองค์ที่ 2 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประดิษฐานพระบรมราชสัญลักษณ์รัชกาลที่ 4

บุษบกองค์ที่ 3 ตั้งอยู่ทางใต้ ประดิษฐานพระบรมราชสัญลักษณ์รัชกาลที่ 5

บุษบกองค์ที่ 4 ประดิษฐานพระบรมราชสัญลักษณ์ 4 รัชกาล คือ รัชกาลที่ 6 รัชกาลที่ 7 รัชกาลที่ 8 และรัชกาลที่ 9

บรรณานุกรม

นางน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ที่มาของภาพ : นางน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. หน้า 79.

ปราสาทพระเทพบิดร

ปราสาทพระเทพบิดร

ปราสาทพระเทพบิดร เดิมมีชื่อเรียกว่า “พุทธปรารักษ์ปราสาท” สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2398 ถือเป็นสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญยิ่งในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เทียบเท่าพระอุโบสถ เนื่องจากสร้างขึ้นด้วยความประณีตบรรจง ประดับประดาด้วยเครื่องกระเบื้องทั้งหลัง เพราะปราสาทพระเทพบิดรนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นด้วยมีพระประสงค์จะให้เป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต เพราะทรงเห็นว่าพระอุโบสถที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตนั้นมีฐานเตี้ยกว่าพระมณฑป ซึ่งประดิษฐานพระธรรม ครั้นสร้างเสร็จพบว่ามีขนาดเล็กไม่เพียงพอต่อการประกอบพระราชพิธีได้

ที่มาของภาพ : แนน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. หน้า 65.

ปราสาทพระเทพบิดรเป็นปราสาทจักรมุข ยอดปราสาท ผนังมีมณฑปประดับประดาด้วยเครื่องลายทอง มีมุขหน้าอยู่ทางทิศตะวันออก มีมุขทิศโดยรอบ ส่วนตอนบนยอดมีกำแพงชั้นประดับเป็นปราสาทแบบไทย หน้าบันของปราสาทพระเทพบิดรมีลักษณะพิเศษกว่าสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ด้วยเป็นพระราชลัญจกรประจำรัชกาลที่ 1 - 4 แห่งราชวงศ์จักรี มุขทางด้านทิศเหนือประดิษฐานอุณาโลมพระราชลัญจกรในรัชกาลที่ 1 มุขด้านใต้เป็นรูปครุฑยุดนาคพระราชลัญจกรในรัชกาลที่ 2 มุขด้านตะวันตกเป็นรูปพระวิมานพระราชลัญจกรในรัชกาลที่ 3 มุขด้านตะวันออกเป็นรูปพระมหามงกุฎพระราชลัญจกรรัชกาลที่ 4 มุขต่าง ๆ ประกอบด้วย ซุ้มฟ้า ใบระกา ทางหงส์ นับเป็นปราสาทยอดปราสาทองค์เดียวในประเทศไทย ซุ้มพระทวารและซุ้มพระบัญชาเป็นรูปทรงมงกุฎ บานประตูหน้าต่างเขียนลายรดน้ำปิดทอง

ในสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2446 เกิดไฟไหม้พระพุทธรูปปราสาท พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมปราสาทขึ้นใหม่ มาสำเร็จในรัชกาลที่ 6 เมื่อบูรณะเสร็จแล้วทรงโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนนามใหม่เป็นปราสาทพระเทพบิดร และให้อัญเชิญพระบรมรูปสมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทั้ง 5 พระองค์ประดิษฐานภายในปราสาทนี้ ปัจจุบันยังใช้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมรูปรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 8

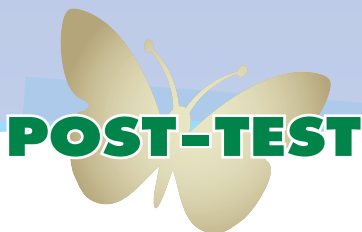
ภายในปราสาทพระเทพบิดร

บรรณานุกรม

เน่งน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.

ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ที่มาของภาพ : เน่งน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. หน้า 67.

คำชี้แจงให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวลงในกระดาษคำตอบ

1. วัดพระศรีรัตนศาสดารามตั้งอยู่บริเวณใดของพระบรมมหาราชวัง
 - ก. นอกพระราชฐาน
 - ข. พระราชฐานชั้นใน
 - ค. พระราชฐานชั้นกลาง
 - ง. พระราชฐานชั้นนอก
2. พระพุทธรูปที่เป็นประธานในพระราชพิธีพืชมงคลคือข้อใด
 - ก. พระแก้วมรกต
 - ข. พระพุทธชินราช
 - ค. พระคันธารราษฎร์
 - ง. พระสยามเทวาธิราช
3. นครวัดจำลองโปรดใช้จำลองแบบมาจากศิลปกรรมชาติใด
 - ก. เขมร
 - ข. พม่า
 - ค. ลาว
 - ง. ญวน
4. พระแก้วมรกตภาพฝีมือขรัวอินโข่งภายในวัดพระศรีรัตนศาสดารามอยู่ในข้อใด
 - ก. พระอุโบสถ
 - ข. พระระเบียง
 - ค. หอพระคันธารราษฎร์
 - ง. หอราชพงศานุสร
5. รัชกาลใดทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเครื่องทรงฤดูร้อนถวายพระพุทธรูปมหาณัฏฐินปฏิมากรเป็นพุทธรูปชา
 - ก. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 - ข. พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 - ค. พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ง. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

6. ข้อใดไม่ใช่ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
 - ก. ภาพกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค
 - ข. ภาพเรื่องไตรภูมิ ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ
 - ค. ภาพประวัติของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ
 - ง. ภาพเรื่องรามเกียรติ์
7. ยักษ์วัดพระแก้วเป็นฝีมือของช่างหลวงในสมัยรัชกาลใด
 - ก. รัชกาลที่ 1
 - ข. รัชกาลที่ 2
 - ค. รัชกาลที่ 3
 - ง. รัชกาลที่ 4
8. พระบรมราชสัญลักษณ์ประจำรัชกาลต่าง ๆ ประดิษฐานบริเวณใด
 - ก. พระอุโบสถ
 - ข. พระมณฑป
 - ค. ปราสาทพระเทพบิดร
 - ง. หอพระมณเฑียรธรรม
9. ข้อใดคือพระประสงค์ของรัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างปราสาทพระเทพบิดร
 - ก. เพื่อประดิษฐานพระแก้วมรกต
 - ข. เพื่อประดิษฐานพระบรมราชสัญลักษณ์
 - ค. เพื่อประดิษฐานพระปรารักษ์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
 - ง. เพื่อประดิษฐานพระบรมรูปสมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์
10. พระบรมราชลัญจกรที่เป็นรูปพระมหามงกุฎเป็นพระราชลัญจกรรัชกาลใด
 - ก. รัชกาลที่ 1
 - ข. รัชกาลที่ 2
 - ค. รัชกาลที่ 3
 - ง. รัชกาลที่ 4

เฉลย

1. ข	2. ค	3. ก	4. ค	5. ก
6. ง	7. ค	8. ข	9. ก	10. ง

ชุดที่ 4 พระอารามหลวงประจำรัชกาลกรุงรัตนโกสินทร์

ความสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การศึกษาชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ชุดที่ 4 พระอารามหลวงประจำรัชกาลกรุงรัตนโกสินทร์ นักเรียนจะได้รับความรู้ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปี ดังนี้

ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

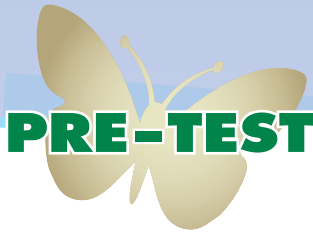
ม.3/ส 4.1 ข้อ 1 วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์

ม.3/ส 4.1 ข้อ 2 ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนสนใจ

ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ม.3/ส 4.3 ข้อ 3 วิเคราะห์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทย

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดคือวัดประจำรัชกาลที่ 1
 - ก. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
 - ข. วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
 - ค. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร
 - ง. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
2. ข้อใดเป็นวัดประจำรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 7
 - ก. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
 - ข. วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
 - ค. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร
 - ง. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
3. วัดใดสถาปนาขึ้นเพื่ออุทิศถวายคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย
 - ก. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
 - ข. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
 - ค. วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
 - ง. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
4. วัดประจำรัชกาลในข้อใดที่เป็นวัดเก่าที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา
 - ก. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
 - ข. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
 - ค. วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
 - ง. วัดราชนันทารามวรวิหาร
5. สถาปัตยกรรมวัดใดมีรูปแบบเป็นศิลปะแบบจีน
 - ก. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
 - ข. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
 - ค. วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
 - ง. วัดราชนันทารามวรวิหาร

6. พระปรารักษ์วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ที่ตั้งตามเป็นศรีสง่าของพระนคร เป็นพระราชปรารภของพระมหากษัตริย์พระองค์ใด
 - ก. รัชกาลที่ 1
 - ข. รัชกาลที่ 2
 - ค. รัชกาลที่ 3
 - ง. รัชกาลที่ 4
7. พระพุทธรูปในข้อใดที่กล่าวกันว่าเป็นฝีพระหัตถ์ของรัชกาลที่ 2 อยู่ด้วย
 - ก. พระพุทธเทวปฏิมากร
 - ข. พระพุทธธรณีศรราชโลกนาถดิลก
 - ค. พระพุทธอนันตคุณอดุลญาณบพิตร
 - ง. พระพุทธสิหังคปฏิมากร
8. อาณาจักรแห่งเจดีย์ ประดิษฐานอยู่วัดใด
 - ก. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
 - ข. วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
 - ค. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร
 - ง. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
9. วัดประจำรัชกาลในข้อใดมีลักษณะผสมผสานระหว่างศิลปะไทยกับตะวันตก
 - ก. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
 - ข. วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
 - ค. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร
 - ง. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
10. วัดประจำรัชกาลในข้อใดมีภาพอนุสรณ์ถึงเหตุการณ์การเกิดสุริยุปราคาในสมัยรัชกาลที่ 4
 - ก. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
 - ข. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
 - ค. วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
 - ง. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

เฉลย

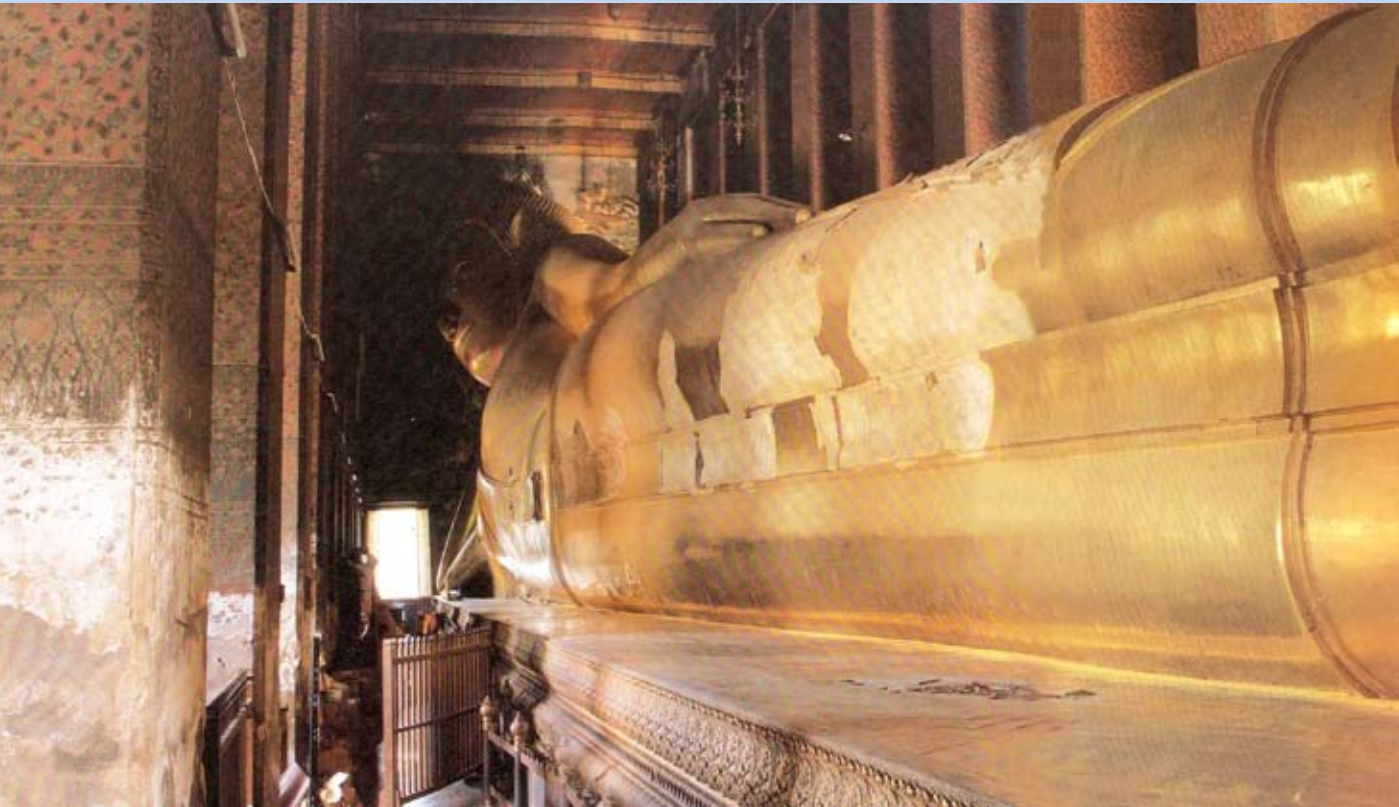
1. ค	2. ง	3. ก	4. ค	5. ค
6. ข	7. ข	8. ค	9. ง	10. ก

วัดประจำรัชกาลที่ 1

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

พระพุทธรไสยาสน์ หรือพระนอน

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ทางใต้ของพระบรมมหาราชวัง มีถนนท้ายวังคั่นอยู่ เดิมชื่อวัดโพธาราม สร้างขึ้นสมัยอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา ต่อมาในสมัยธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงสถาปนาวัดโพธารามเป็นพระอารามหลวง

ที่มาของภาพ : ศิลปากร, กรม. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. หน้า 144.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 2325 จึงโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดโพธารามที่ชำรุดทรุดโทรมมาก โดยใช้เวลาบูรณะถึง 12 ปี (พ.ศ. 2332 - 2344) และได้พระราชทานนามใหม่ว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” ต่อมารัชกาลที่ 4 ได้เปลี่ยนนามสร้อยของวัดเป็น “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร” แต่ผู้คนทั่วไปนิยมเรียกว่า “วัดโพธิ์”

ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้มีการปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ ครั้งใหญ่ ใช้เวลานานถึง 16 ปี จึงเสร็จสมบูรณ์ นับเป็นจุดเริ่มต้นของความรุ่งเรืองในด้านศิลปวิทยาการอย่างแท้จริง เนื่องจากพระองค์มีพระราชประสงค์จะให้วัดโพธิ์เป็น “มหาวิทยาลัยสำหรับประชาชน” จึงโปรดเกล้าฯ ให้นำความรู้ทั้งเก่าและใหม่ เช่น ตำรายา วรรณคดี ประเพณี สุภาพชน จารีตลงในแผ่นศิลาประดับไว้ในบริเวณวัด ปัจจุบันวัดพระเชตุพนฯ มีโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ เผยแพร่วิชาแพทย์แผนโบราณของไทยด้วย

ในพระวิหารพระพุทธไสยาสน์เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธไสยาสน์หรือพระนอนองค์งามที่สุด และมีขนาดใหญ่เป็นลำดับที่สองของประเทศไทย จุดเด่นขององค์พระ คือ พระพุทธบาทแสดงฝีมือช่างประดับมุกงดงามมาก เป็นภาพมุกคล 108 ประการ ประกอบด้วยภาพในช่องสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ล้อมรอบภาพวงจักรอยู่ตรงกลาง

พระประธานในพระอุโบสถมีนามว่า พระพุทธเทวปฏิมากร สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยา เดิมเป็นพระประธานวัดคูหาสวรรค์ ธนบุรี รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาบูรณปฏิสังขรณ์แล้วประดิษฐานไว้ในวัดพระเชตุพนฯ ภายในองค์พระบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ รอบ ๆ พระประธานเดิมประดิษฐานพระอัครสาวก 2 องค์ คือ พระโมคคัลลานะ และพระสารีบุตร เป็นปฏิมากรรมในสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมารัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้หล่อรูปพระอรหันต์เพิ่มอีก 8 องค์ รวมเป็นพระสาวก 10 องค์

วัดพระเชตุพนฯ เป็นวัดที่มีพระเจดีย์ประดิษฐานอยู่เป็นจำนวนมาก เรียกได้ว่าเป็นอาณาจักรแห่งเจดีย์ เช่น พระเจดีย์รายถึง 71 องค์ เรียงรายอยู่รอบพระอุโบสถ มีพระเจดีย์หอยมรวม 20 องค์ พระมหาเจดีย์ 4 องค์ ขนาดเท่ากัน โดยเฉพาะพระเจดีย์ศรีสรรเพชญดาญาณ สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 1 เพื่อบรรจุพระพุทธรูปศรีสรรเพชญ์อันเป็นพระพุทธรูปที่เคยประดิษฐานในพระวิหารหลวงกรุงศรีอยุธยา

บรรณานุกรม

กนกวลี ชูชัยยะ. พจนานุกรมวิสามานยนามไทย วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2548.
ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

วัดประจำรัชกาลที่ 2

วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เหนือพระราชวังเดิมของกรุงธนบุรี เป็นวัดโบราณสร้างตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมเรียกว่าวัดมะกอกแล้วเปลี่ยนเป็นวัดมะกอกนอก ต่อมาเปลี่ยนเป็นวัดแจ้งในสมัยธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงปฏิสังขรณ์พระอุโบสถและพระวิหารหลังเก่าที่อยู่หน้าพระปรางค์

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิสรสุนทรได้ทรงปฏิสังขรณ์วัดแจ้งสืบต่อมา จนเมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลที่ 2 แล้วพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดเกล้าฯ ให้สร้าง พระอุโบสถหลังใหม่ แล้วเสร็จใน พ.ศ. 2363 ได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามวัดใหม่ว่า “วัดอรุณราชอาราม” พร้อมจัดงานสมโภชใหญ่ถึง 7 วัน 7 คืน

ในสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปฏิสังขรณ์วัดอรุณราชวรารามทั่วพระอาราม พร้อมทั้งโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระปรางค์เป็นยอดมงกุฎ แต่ไม่ทันมีงานฉลองก็สิ้นรัชกาลเสียก่อน

ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์และสร้างมณฑปเพิ่มเติม เมื่อเสร็จเรียบร้อยได้พระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดอรุณราชวราราม ดังที่เรียกกันมาจนถึงปัจจุบัน

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ใน พ.ศ. 2438 เกิดเพลิงไหม้พระอุโบสถ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์พระอุโบสถใหม่ เมื่อเสร็จแล้วจึงได้จัดงานฉลองพระอุโบสถพร้อมทั้งงานพระราชพิธีเทวาภิเษก โดยโปรดเกล้าฯ ให้นำเงินที่เหลือจากการบริจาคของพระราชวงศานุวงศ์ไปสร้างโรงเรียนเทวาภิเษกในวัดอรุณราชวราราม

ใน พ.ศ. 2452 โปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์พระปรางค์และสิ่งอื่น ๆ ภายในวัด และได้สถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร และเสด็จพระราชดำเนินมาทอดผ้าพระกฐินด้วยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคเป็นครั้งแรก

พระอุโบสถในวัดอรุณราชวรารามสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 เป็นแบบศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย ในสมัยรัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้เสริมซุ้มรูปบุษบกยอดปราสาทขึ้นที่มุขหน้าเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปฉลองพระองค์รัชกาลที่ 2 ส่วนมุขหลังเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปฉลองพระองค์รัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 เมื่อเกิดเพลิงไหม้พระอุโบสถภาพจิตรกรรมฝาผนังถูกทำลายเสียหายไปมาก รัชกาลที่ 5 จึงโปรดเกล้าฯ ให้เขียนขึ้นใหม่โดยพยายามรักษารูปแบบเดิมไว้

ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย มีนามว่า พระพุทธธรณีศรราชโลกนาถดิลก สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 กล่าวกันว่า พระพักตร์ของพระพุทธรูปเป็นฝีพระหัตถ์ของรัชกาลที่ 2 ทรงปั้นหุ่นเอง และในพระพุทธรูปของพระประธานในพระอุโบสถได้บรรจุพระบรมอัฐิรัชกาลที่ 2 ไว้ส่วนภายในบุษบกด้านหน้าตรงมุขนอกพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปนฤมิตเป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์รัชกาลที่ 2 ซึ่งเป็นพระพุทธรูปยืนทรงเครื่อง ปิดทอง ประทับด้วยพุทธลักษณะงดงาม

โบราณสถานที่สำคัญที่สุดของวัดอรุณราชวรารามคือ พระปรางค์ ซึ่งรัชกาลที่ 2 ทรงพระราชปรารภที่จะสถาปนาพระปรางค์เดิม ซึ่งสูงเพียง 8 วา ให้งดงามเป็นศรีสง่าแก่พระนคร แต่เมื่อโปรดเกล้าฯ ให้ลงมือปฏิสังขรณ์ก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน รัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 จึงสถาปนาต่อจนสำเร็จบริบูรณ์องค์พระปรางค์ใหญ่ พระปรางค์เล็ก มณฑป ซุ้มกำแพงแก้ว ทุกส่วนประดับตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบลวดลายสีต่าง ๆ อย่างประณีต บางชิ้นเป็นรูปลายกนก บางส่วนประดับเป็นลายดอกไม้ต่าง ๆ

บรรณานุกรม

กนกวลี ชูชัยยะ. พจนานุกรมวิสามานยนามไทย วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2548.
ศิลปากร, กรม. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

วัดประจำรัชกาลที่ 3 วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร

วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร

วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร เดิมชื่อ**วัดจอมทอง** สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา เป็นวัดที่ตั้งอยู่เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในอดีตนั้นเป็นบริเวณนิเวศสถานของพระประยูรญาติข้างฝ่ายพระบรมราชชนนีของพระองค์ คือ กรมสมเด็จพระศรีสุลาลัย (เจ้าจอมมารดาเรียบ พระสนมเอกในรัชกาลที่ 2)

ที่มาของภาพ : http://www.dhammajak.net/board/files/111_939.jpg

ในสมัยรัชกาลที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2363 มีชาวเข้ามายังพระนครว่าพม่าเตรียมทัพบุกไทยทางเมืองกาญจนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ต่อมาคือรัชกาลที่ 3 เป็นแม่ทัพคุมไพร่พลเสด็จไปสกัดทัพพม่าที่ด่านพระเจดีย์ 3 องค์ ณ ตำบลปากแพรก เมืองกาญจนบุรี

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ได้เสด็จโดยกระบวนทัพเรือมาถึงวัดจอมทอง ได้เสด็จประทับแรมหน้าวัดและทำพิธีเบิกโคลนทวารตามตำราพิชัยสงคราม ณ วัดแห่งนี้ โดยพระองค์ได้ทรงอธิษฐานขอให้การไปราชการทัพครั้งนี้ได้รับชัยชนะ และเสด็จไปตั้งทัพอยู่ ณ เมืองกาญจนบุรี จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2364 ปรากฏว่าไม่มีทัพพม่ายกเข้ามา จึงเสด็จยกทัพกลับพระนคร และได้ทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดจอมทองขึ้นใหม่ทั้งวัด โดยเสด็จมาประทับคุมงานและตรวจตราการสร้างด้วยพระองค์เอง เสร็จแล้วได้ทูลเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงได้พระราชทานนามใหม่ว่า **วัดราชโอรส** ซึ่งหมายถึงวัดที่พระราชโอรส คือ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงสถาปนา ถือว่าเป็นวัดประจำรัชกาลที่ 3

สถาปัตยกรรมวัดราชโอรสเป็นศิลปะแบบจีน ตามพระราชนิยมของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ซึ่งขณะนั้นทรงกำกับกรมท่าทำการค้ากับจีน จึงทรงนิยมศิลปะแบบจีนมาก วัดราชโอรสเป็นวัดแรกที่มีศิลปะจีนผสมกลมกลืน ตั้งแต่ซุ้มประตูทางเข้าวัด ซึ่งมีหลังคาสี่ชั้นตามแบบจีนเด่นชัด หน้าบันของพระอุโบสถและพระวิหารเป็นแบบเรียบ ๆ ตัดส่วนที่เป็นช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หรือที่เรียกว่า ส่วนบนออก แต่มีการประดับหน้าบันด้วยกระเบื้องเคลือบเป็นลวดลายดอกไม้และรูปสัตว์ต่าง ๆ ตามแบบจีน

พระอุโบสถมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมผสมผสานระหว่างศิลปกรรมจีนและไทย หน้าประตูมีนายทวารบาลเป็นตุ๊กตากระเบื้องเคลือบ 2 ตัว ขนาดใหญ่กว่าคนจริงเป็นรูปชาวจีนหน้าตาตุตันดูน่าเกรงขามเฝ้าประตูอยู่ ภายในพระอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังเขียนเป็นลายเครื่องบูชาและสิ่งมงคลแบบจีน ส่วนภายนอกพระอุโบสถมีศาลารายพระวิหารคด สถาปัตยกรรมเป็นศิลปะจีนเห็นชัดเจน ส่วนพระปรางค์และพระเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองเป็นศิลปะแบบไทย

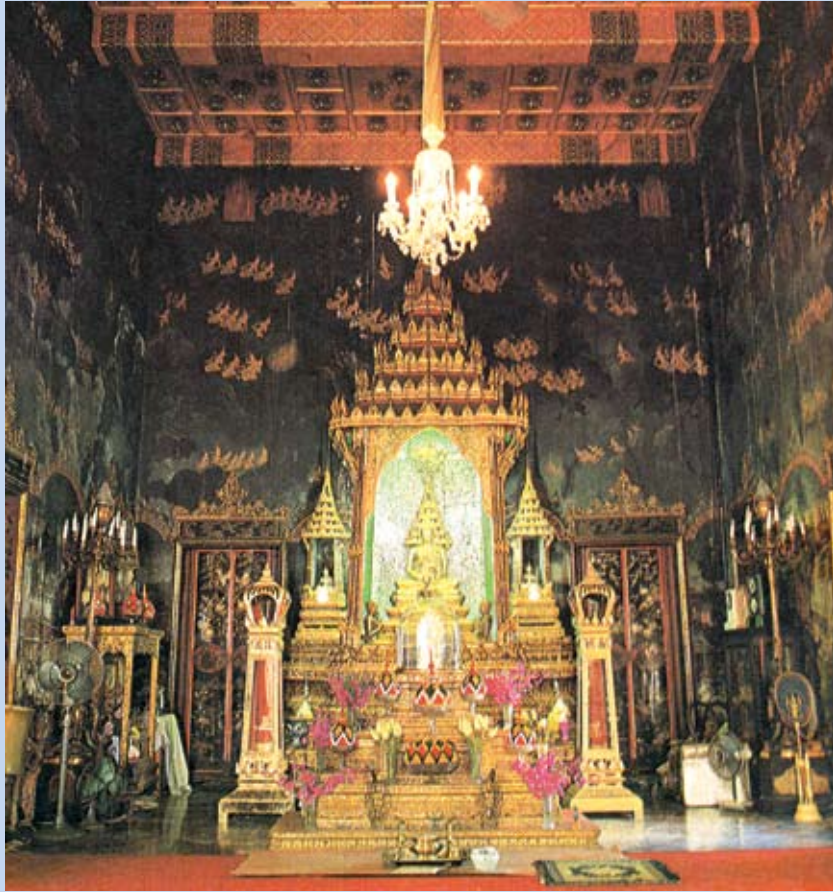
บรรณานุกรม

กนกวลี ชูชัยยะ. **พจนานุกรมวิสามานยนามไทย วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2548.
ศิลปากร, กรม. **กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

วัดประจำรัชกาลที่ 4 วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

พระพุทธรูปปางปฐมเมธ

วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2407 ณ บริเวณสวนกาแฟใกล้กับพระบรมมหาราชวัง เพื่ออุทิศถวาย พระสงฆ์คณะธรรมยุติกนิกายโดยเฉพาะ นับเป็นวัดธรรมยุติวัดแรกที่รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น

ที่มาของภาพ : ศิลปากร, กรม. นามชมกรุงรัตนโกสินทร์. หน้า 203.

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ และโปรดเกล้าฯ ให้แบ่งพระบรมอัฐิพระบรมชนกนาถลงในกล่องศิลา นำไปบรรจุในพระพุทธรูปในพระวิหาร ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างหอไตรสำหรับเก็บพระไตรปิฎกและคัมภีร์ธรรมต่าง ๆ อยู่ข้างพระวิหารใหม่ และหอพระจอมประดิษฐานพระบรมรูปรัชกาลที่ 4 ห่อหุ้มพระองค์จริงขึ้นอีกข้างหนึ่งคู่กัน หอทั้งสองเป็นแบบปราสาทยอดปราศรัยแบบขอม

พระวิหารหลวงในวัดราชประดิษฐ์มีรูปร่างทรวดทรงงดงามมาก ประดับด้วยหินอ่อนทั้งหลัง หน้บ้านทั้งด้านหน้าและหลังเป็นไม้แกะสลักลวดลายที่วิจิตรประณีตนับเป็นสถาปัตยกรรมชิ้นหนึ่งของไทย พระประธานในพระวิหารหลวง คือ **พระพุทธรูปปางสมาธิ** ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้จำลองมาจาก “พระพุทธรูปหิมาลัย”

บนผนังรอบ ๆ ภายในพระวิหารหลวงเป็นภาพสีฝุ่น เขียนขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นภาพเทพดา พระราชพิธีสิบสองเดือน และภาพสุริยุปราคา เป็นอนุสรณ์ถึงเหตุการณ์สำคัญในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่ทรงคำนวณการเกิดสุริยุปราคาได้แม่นยำ และมองเห็นได้ชัดเจนที่ตำบลหว้ากอ แขวงเมืองประจวบคีรีขันธ์ เมื่อเสด็จกลับมาก็ประชวรได้รับไข้มาเลเรียจากตำบลหว้ากอ ภาพนี้จึงเป็นภาพประวัติศาสตร์ที่บันทึกความทรงจำให้น้อมรำลึกถึงพระปรีชาสามารถของรัชกาลที่ 4

บรรณานุกรม

กนกวลี ชูชัยยะ. **พจนานุกรมวิสามานยนามไทย** วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2548.
 ศิลปากร, กรม. **กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ที่มาของภาพ : http://www.dhammadjak.net/board/files/paragraph_3_118.jpg

วัดประจำรัชกาลที่ 5

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

พระพุทธรูปองค์นี้

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ เป็นวัดประจำรัชกาลตามโบราณราชประเพณี ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ทรงรับภาระปฏิสังขรณ์เสมือนเป็นวัดประจำรัชกาล พระองค์ด้วย

ปูชนียสถานในวัดราชบพิธ ตั้งอยู่บน โขทัยกสูง ปูด้วยหินอ่อนทั้งบริเวณ ประกอบด้วย พระอุโบสถ พระเจดีย์ วิหารมุก วิหารคต และศาลาราย ทั้งหมดประดับด้วยกระเบื้องเคลือบลายเบญจรงค์ ซึ่งพระอาจารย์แดงช่างเขียนมีชื่อในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นผู้ออกแบบลวดลาย แล้วส่งไปทำกระเบื้องเคลือบ ณ เมืองจีน และนำมาประดับปูชนียสถานดังกล่าว

ที่มาของภาพ : ศิลปากร, กรม. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. หน้า 215.

พระอุโบสถวัดราชบพิธ รูปทรงภายนอกเป็นแบบไทยส่วนภายในเป็นแบบตะวันตก มีการตกแต่งอย่างประณีตงดงาม ภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นเรื่องราวพุทธประวัติ พระประธานในพระอุโบสถ คือ **พระพุทธอังคีรส** เป็นพระพุทธรูปหล่อปางสมาธิ พระฉวีวรรณเป็นทองคำทั้งองค์ เศวตฉัตรที่กั้นอยู่เหนือองค์พระเดิมเป็นเศวตฉัตรกั้นพระโกศพระบรมศพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเมื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพแล้ว รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯให้นำมาทรงพระประธานองค์นี้ ส่วนที่ฐานชุกชีบรรจุพระบรมราชสรีรังคารของรัชกาลที่ 7

พระเจดีย์อยู่หลังพระอุโบสถ เป็นพระเจดีย์ทรงไทยย่อเหลี่ยมฐานคูลาประดับกระเบื้องเคลือบลายเบญจรงค์ทั้งองค์ พระเจดีย์นี้ถือเป็นประธานของวัด โดยสร้างขึ้นก่อนอยู่ตรงกลาง แล้วจึงสร้างปูชนียสถานอื่น ๆ ลักษณะการก่อสร้างดังกล่าวเป็นแบบฉบับการสร้างแบบโบราณ

บรรณานุกรม

กนกวลี ชูชัยยะ. **พจนานุกรมวิสามานยนามไทย วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2548.
 ศิลปากร, กรม. **นำชมกรุงรัตนโกสินทร์**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.

ที่มาของภาพ : http://www.dhammadjak.net/board/files/122_829.jpg

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวลงในกระดาษคำตอบ

1. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหารเป็นวัดประจำรัชกาลใด
 - ก. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
 - ข. พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 - ค. พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ง. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารเป็นวัดประจำรัชกาลใด
 - ก. รัชกาลที่ 1
 - ข. รัชกาลที่ 2
 - ค. รัชกาลที่ 3
 - ง. รัชกาลที่ 4
3. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหารเป็นวัดประจำรัชกาลใด
 - ก. รัชกาลที่ 2
 - ข. รัชกาลที่ 3
 - ค. รัชกาลที่ 4
 - ง. รัชกาลที่ 5
4. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหารเป็นวัดประจำรัชกาลใด
 - ก. พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ข. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ค. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 - ง. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
5. วัดราชโอรสารามราชวรวิหารเป็นวัดประจำรัชกาลใด
 - ก. รัชกาลที่ 3
 - ข. รัชกาลที่ 4
 - ค. รัชกาลที่ 5
 - ง. รัชกาลที่ 6

6. วัดใดเป็นวัดประจำรัชกาลที่ 7
 - ก. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
 - ข. วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
 - ค. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
 - ง. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
7. สถาปัตยกรรมของวัดประจำรัชกาลใดที่มีศิลปะจีนผสมกลมกลืน
 - ก. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
 - ข. วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
 - ค. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
 - ง. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
8. วัดประจำรัชกาลในข้อใดเป็น “มหาวิทยาลัยสำหรับประชาชน”
 - ก. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
 - ข. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร
 - ค. วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร
 - ง. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
9. ข้อใดเป็นพระประธานวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
 - ก. พระพุทธอภัยคีรีส
 - ข. พระพุทธเทวปฏิมากร
 - ค. พระพุทธธรณีศรราชโลกนาถดิลก
 - ง. พระพุทธสิหังคปฏิมากร
10. วัดใดโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่ออุทิศถวายพระสงฆ์คณะธรรมยุติกนิกายโดยเฉพาะ
 - ก. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
 - ข. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร
 - ค. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร
 - ง. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมารามราชวรวิหาร

เฉลย

1. ก	2. ข	3. ค	4. ค	5. ก
6. ง	7. ข	8. ข	9. ค	10. ง

ชุดที่ 5 อาหารไทย : ครั้วไทยสู่ครัวโลก

ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การศึกษาชุดสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ ชุดที่ 5 อาหารไทย : ครั้วไทยสู่ครัวโลก นักเรียนจะได้รับความรู้ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ชั้นปี ดังนี้

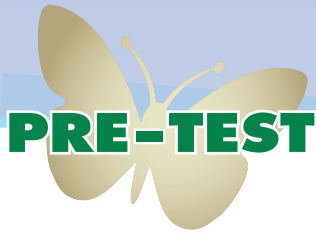
ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ม.3/ส 4.1 ข้อ 1 วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์

ม.3/ส 4.1 ข้อ 2 ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจ

ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ม.3/ส 4.3 ข้อ 3 วิเคราะห์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทย

คำชี้แจงให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดคือเอกลักษณ์ของอาหารไทย
 - ก. การใช้พืชสมุนไพรเป็นส่วนประกอบของอาหาร
 - ข. การใช้ข้าว ปลา และพืชประเภทผักต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบหลัก
 - ค. การหลอมรวมวัฒนธรรมต่างชาติได้อย่างกลมกลืน
 - ง. ถูกทุกข้อ
2. ข้อใดไม่ใช่ส่วนประกอบของขนมไทยแต่ดั้งเดิม
 - ก. แป้ง
 - ข. น้ำตาล
 - ค. มะพร้าว
 - ง. ไข่แดง
3. การนำพริกมาเป็นส่วนประกอบของอาหารเริ่มต้นในสมัยใด
 - ก. สุโขทัย
 - ข. อโยธยา
 - ค. ธนบุรี
 - ง. รัตนโกสินทร์
4. ท้าวทองกีบม้าภรรยาเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ มีส่วนสำคัญต่ออาหารไทยอย่างไร
 - ก. เป็นผู้นำอาหารตะวันตกสู่ราชสำนักไทย
 - ข. เป็นผู้ควบคุมการปรุงอาหารคหบดีเครื่องคาวหวาน
 - ค. เป็นคนแรกที่ทำให้อาหารไทยมีการปรุงรสชาติที่หลากหลาย
 - ง. เป็นผู้ดัดแปลงขนมตะวันตกมาใช้เป็นส่วนประกอบกับขนมไทย
5. ขนมที่นางมารี กียมาร์ เชื้อสายญี่ปุ่น - โปรตุเกส เป็นผู้คิดค้นขึ้นคือข้อใด
 - ก. ขนมฝรั่งกุฎีจีน
 - ข. ขนมเบ็๋งหน้าฝอยทอง
 - ค. ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง
 - ง. ถูกทุกข้อ

6. อาหารไทยของภาคใดที่ถือว่าเป็นประติษฐกรรมทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติมากกว่าภาคอื่น
- ก. ภาคเหนือ
 - ข. ภาคกลาง
 - ค. ภาคใต้
 - ง. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
7. ข้าวใดคือเอกลักษณ์ของอาหารของคนไทยภาคกลาง
- ก. มีความซับซ้อนและกรรมวิธีในการปรุงหลากหลาย
 - ข. อาหารที่ทำจากปลาและผักเป็นส่วนประกอบสำคัญ
 - ค. การผสมผสานรสชาติของเปรี้ยว หวาน เค็ม เผ็ด
 - ง. เป็นอู่น้ำ อู่น้ำที่สำคัญของประเทศไทยมาแต่โบราณ
8. คำว่า **เครื่องเคียง** หรือ **เครื่องแนม** มีความหมายตรงกับข้อใด
- ก. อาหารที่เพิ่มรสเปรี้ยว
 - ข. ผักสดสำหรับน้ำพริกที่เป็นอาหารหลักของคนไทย
 - ค. เครื่องจิ้มใช้ประกอบสำหรับน้ำพริกและเครื่องหวาน
 - ง. อาหารที่จัดเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยเสริมอาหารหลักในสำรับ
9. สำรับอาหารของภาคกลางใน 1 สำรับ ประกอบด้วยอาหารประเภทใดบ้าง
- ก. น้ำพริก ผักสด ปลาทอด และแกงจืด
 - ข. แกงเผ็ด ปลาแห้ง เนื้อเค็ม และแตงโม
 - ค. แกงเผ็ด แกงจืด ผัดหรือทอด และน้ำพริก
 - ง. ถูกทุกข้อ
10. สิ่งที่ได้ถือว่าเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยในการประกอบอาหารคือข้อใด
- ก. ใช้สมุนไพรเป็นเครื่องเทศประกอบอาหารไทย
 - ข. ประยุกต์และปรับปรุงอาหารจากต่างชาติมาผสมผสานกัน
 - ค. มีการประดิษฐ์ให้งดงาม และมีรสชาติหลากหลายจากผักและผลไม้
 - ง. ถูกทุกข้อ

เฉลย

1. ง	2. ง	3. ข	4. ง	5. ค
6. ข	7. ค	8. ง	9. ค	10. ง

การหลอมรวมวัฒนธรรมในอาหารไทย

อาหารไทยเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีของชาวต่างชาติทั่วโลก เพราะมีเสน่ห์ที่รสชาติและการปรุงแต่งให้มีลักษณะน่ารับประทาน และเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมไทย อาหารไทยแต่ละภูมิภาคนั้นมีรสชาติและการสร้างสรรค์ที่แตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนประเพณีความเชื่อ ดังนั้น อาหารไทยจึงมีประวัติศาสตร์อันยาวนานที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย และหลอมรวมวัฒนธรรมต่างชาติอื่น ๆ เข้าไว้ด้วยกัน

ผัดไทย

อาหารไทยดั้งเดิมประกอบขึ้นอย่างเรียบง่าย ใช้วัตถุดิบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นโดยมีส่วนประกอบหลัก เช่น พืชผักสวนครัว กุ้งหอยปูปลาในท้องถิ่น เมื่อประกอบกันเข้าอย่างง่าย ๆ ก็กลายเป็นอาหารที่มีคุณค่าอุดมด้วยสารอาหารที่จำเป็น และมีการผสมผสานรสชาติหลากหลายให้ถูกปากคนไทย คือ เปรี้ยว เค็ม หวาน เผ็ด และขม เอกลักษณ์ทางรสชาติอาหารเหล่านี้มาจากพืชต่าง ๆ เช่น มะขาม มะกรูด ตะลิงปลิง มะนาว ส้มแขก รวมทั้งผลไม้บางชนิด เช่น มะม่วง มะดัน ต่างให้รสเปรี้ยวที่ต่างกัน ส่วนรสเค็มได้จากน้ำปลา กะปิ รสขมได้จากมะระ รสเผ็ดได้จากพริก พริกไทย และเครื่องเทศ ต่อมาเมื่อมีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติเดินทางเข้ามาในแผ่นดินไทย ก็ได้นำวัฒนธรรมด้านอาหารการกินเข้ามาเผยแพร่ และในที่สุดก็เกิดการหลอมรวมวัฒนธรรมด้านอาหารขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ทางด้านอาหารไทยที่บรรพบุรุษไทยได้ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น

ในอดีตที่ผ่านมา เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บันทึกไว้ว่า พ่อค้าอินเดียและจีนได้เดินทางเข้ามาเพื่อค้าขายและตั้งถิ่นฐานในสยามมานานหลายศตวรรษ คนไทยได้รู้จักอาหารจีน อาหารอินเดีย และอุปกรณ์เครื่องใช้ในการรับประทานอาหารแบบจีน เช่น ตะเกียบ และรู้จักเครื่องปรุงรสประเภทหัวหมัก แต่ในท้องถิ่นเองก็มีการผลิตน้ำปลาขึ้นใช้ปรุงรสอยู่แล้ว จึงได้เกิดการหลอมรวมวัฒนธรรมขึ้นโดยง่าย หรือสมัยอยุธยา พ่อค้าอินเดีย อาหรับ หรือมุสลิมได้เดินทางมาค้าขายกับโลกตะวันออก โดยเฉพาะการนำเครื่องเทศกลับไปขายยังตะวันตก เมื่อพ่อค้าเหล่านี้เดินทางเข้ามาจึงเกิดการนำวัฒนธรรมด้านอาหารการกินเข้ามาด้วย เช่น มีอาหารที่ปรุงรสและใส่เครื่องเทศ อาทิ ผงกะหรี่ ลูกยี่หระ จันทน์เทศ เป็นต้น คนไทยจึงรู้จัก

“ข้าวบุหรี” คือข้าวที่หุงใส่เครื่องเทศต่าง ๆ ครั้นเมื่ออยุธยาได้รู้จักชาติตะวันตกชาติแรกคือ โปรตุเกส ที่เข้ามาในปี พ.ศ. 2054 ก็ทำให้วัฒนธรรมอาหารแบบตะวันตกได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในอาหารไทย เช่น ขนมอบ การรู้จักขนมในพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนรู้จักการปรุงอาหารในลักษณะอื่น ๆ เช่น อบ เคี้ยว ที่สำคัญคือการปรากฏขึ้นของขนมตระกูลทอง ซึ่งทำจากไข่ เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ทองม้วน หรือขนมเค้กแบบต่าง ๆ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นวัฒนธรรมอาหารหวานของชาวโปรตุเกส

เมื่ออาหารจากวัฒนธรรมอื่นเข้ามาในสยามแล้วได้ถูกหลอมรวมเข้าสู่วัฒนธรรมอาหารแบบพื้นเมือง คือปรับปรุงรสชาติให้ถูกปากชาวสยามมากขึ้น หรืออาจปรับเปลี่ยนเครื่องปรุงให้สามารถใช้วัตถุดิบพื้นเมืองมาเป็นส่วนประกอบก็ได้ เช่น เพิ่มรสชาติให้เผ็ดร้อนมากขึ้น ปรับสีสันทให้ชวนรับประทาน หรือปรับปรุงกรรมวิธีการปรุงเพื่อเป็นการถนอมอาหารไว้ได้นานมากขึ้น

ผู้ที่มีบทบาทในการผสมผสานขนมไทยที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป คือ ท่านผู้หญิงวิชาเยนทร์ หรือนามเดิมคือ นางมารี กียมาร์ ซึ่งมีเชื้อสายญี่ปุ่น - โปรตุเกส ภรรยาเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ (คอนสแตนติน ฟอลคอน ชาวกรีก) ได้รับตำแหน่งเป็นท้าวทองกีบม้า ผู้ปรุงอาหารหลวงคุมห้องเครื่องคาวหวาน ท้าวทองกีบม้าได้นำอาหารโปรตุเกสที่ใช้ไข่แดงมาดัดแปลงใช้กับส่วนผสมของขนมไทยดั้งเดิม คือ แป้ง น้ำตาล และมะพร้าว ทำให้เกิดขนมชนิดใหม่ คือ ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง นับว่าท้าวทองกีบม้าเป็นผู้สร้างนวัตกรรมขนมไทยขึ้นมา

อาหารที่มีลักษณะผสมผสานทางวัฒนธรรมโดยนำอาหารต่างชาติมาประยุกต์ใช้ส่วนประกอบ ที่มีในแผ่นดินไทยมาปรับและปรุงแต่งรสชาติใหม่ให้ถูกปากคนไทยมีหลายอย่าง เช่น

แกงเผ็ด ที่มีส่วนผสมเครื่องเทศและกะทิ มาจากชาวอินเดีย อาหรับ หรือมุสลิม แต่คนไทยนำมาปรับปรุงโดยลดเครื่องเทศลง และใส่สมุนไพรแบบไทย ๆ คือ ตะไคร้ ข่า กระเทียม หอมแดง รากผักชี พริก พริกไทย ผิวมะกรูด กะปิ ลงไปทำให้เกิดแกงเผ็ดแบบไทย ๆ ขึ้น

แกงฮังเล ตำรับดั้งเดิมมาจากพม่า ขนมจีนน้ำเงี้ยวมาจากไทยใหญ่ ข้าวซอยมาจากจีนฮ่อ คนไทยก็ได้ดัดแปลงให้แปลกไปจากเดิม

ในสมัยรัตนโกสินทร์ ผู้คนจากชาติต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานและตั้งถิ่นฐานในไทยมากขึ้น วัฒนธรรมอาหารไทยจึงได้ปรับเปลี่ยนและพัฒนามากขึ้นจนถึงทุกวันนี้

บรรณานุกรม

ศิลปากร, กรม. **นานาสาระวัฒนธรรมไทย เล่ม 2**. กรุงเทพฯ : บริษัท อาทิตย์ โพรดักส์ กรุ๊ป จำกัด, 2544.
_____ . **หมื่นร้อยพันผสาน**. กรุงเทพฯ : บริษัท อาทิตย์ โพรดักส์ กรุ๊ป จำกัด, 2546.

ที่มาของภาพ : บริษัท อทิตา พับลิเคชั่น. เทียบรอบโลก. หน้า 62.

คุณค่าและภูมิปัญญาในอาหารไทย

ชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่ที่สืบทอดวัฒนธรรมมาเนิ่นนาน มีขนบธรรมเนียมประเพณี คติความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง อาหารไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของบรรพชนที่สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้

ปัจจุบันอาหารไทยได้รับความนิยมไปทั่วโลก ไม่ใช่แต่เฉพาะต้มยำกุ้ง ผัดไทย มัสมั่น แกงเขียวหวาน และต้มข่าไก่เท่านั้น แต่ข้าวเหนียว ส้มตำ กล้วย และผลไม้ไทยต่าง ๆ ก็เป็นที่นิยมมากเช่นกัน

คุณค่าของอาหารไทยนั้นเต็มไปด้วยสารอาหารที่ครบถ้วนตามหลักโภชนาการ เพราะส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพรที่หาได้ตามธรรมชาติโดยไม่ต้องพึ่งพายาฆ่าแมลงและสารปราบศัตรูพืช มีราคาถูก และสามารถทำได้ตลอดทั้งปี

ที่มาของภาพ : <http://photo.wongnai.com/photos/2012/08/13/13bd2e6dd3754926a17d5c98243d3969.jpg>

คุณค่าทางโภชนาการของอาหารไทยขึ้นอยู่กับส่วนประกอบที่นำมาใช้ในการปรุงอาหาร เพราะพืชผักและเนื้อสัตว์ เช่น ปลา มีสารอาหารต่าง ๆ ที่มีประโยชน์แก่ร่างกายทั้งสิ้น ผักที่มียอด อาทิ ยอดฟักทอง ยอดผักแว่น ยอดผักกูด ยอดกระถิน ยอดผักหวาน ยอดผักบุ้ง ฯลฯ ล้วนแต่มีวิตามินที่จำเป็นแก่ร่างกาย ส่วนผักที่มีสีเหลือง สีส้ม เช่น ฟักทอง แครอท มีสารอาหารที่บำรุงสายตา นอกจากนี้ ผักบางประเภทมีสรรพคุณเป็นยาสำหรับป้องกันโรคมะเร็งได้ เช่น ใบและลูกยอ ยอดสะเดา ใบมะขาม มีฤทธิ์เป็นยาระบาย หรือใช้ในการบำรุงสุขภาพ เช่น ตำลึง หัวปลี สำหรับช่วยเพิ่มน้ำนมให้มารดา หรือขิง ข่า กระเพรา มีสรรพคุณขับลม ป้องกันโรคกระเพาะอาหารและลำไส้

ที่สำคัญคือ อาหารไทยส่วนใหญ่มีส่วนประกอบที่เป็นพืชผัก สมุนไพร และเครื่องเทศ เช่น หอมแดง กระเทียม พริก ขิง ข่า ตะไคร้ ที่มีสรรพคุณต่อสุขภาพร่างกาย เช่น ช่วยให้โลหิตหมุนเวียนดีขึ้น ลดการอุดตันของเส้นเลือด แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ ขับลม ขับเหงื่อ ช่วยเจริญอาหาร ดังนั้น ด้วยภูมิปัญญาไทย เมื่อกินอาหารประเภทแกงกะทิซึ่งเป็นไขมันก็ได้หอม กระเทียม กระชาย ข่า ที่อยู่ในเครื่องแกงกับมะเขือ ช่วยลดไขมันจากกะทิลงได้ การกินอยู่แบบไทยจึงเป็นการกินอยู่อย่างมีคุณค่าและรสชาติดี อีกทั้งยังได้รับความนิยมนานาประเทศมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ คนไทยรู้จักดัดแปลงรูปทรงและรสชาติของพืชผักให้เปลี่ยนแปลงไป มีรสชาติดีขึ้น ไม่ขมจนเกินไป เช่น รู้จักนำบอระเพ็ดซึ่งมีรสชาติขมมากมาหมักให้มีรสหวาน หรือบางครั้งนำมาปรุงอาหารไม่ให้มีรสหวานจนเกินไป เช่น ใส่เกลือเพื่อลดความหวาน ยิ่งไปกว่านั้นคนไทยยังมีฝีมือในการแกะสลักผักผลไม้ให้วิจิตรบรรจง เช่น แกะสลักฟักทองเป็นโถวลอยวิจิตรสำหรับใส่อาหารที่ปรุงสำเร็จ หรือแกะสลักเป็นเรือสุพรรณหงส์ สลักแตงกวา มะเขือเทศให้มีรูปทรงต่าง ๆ ที่งดงาม แกะสลักผลไม้ให้มีลวดลายและสีสันงดงามขึ้น อันเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับอาหารไทย

บรรณานุกรม

ศิลปากร, กรม. นานาสาระวัฒนธรรมไทย เล่ม 2. กรุงเทพฯ : บริษัท อาทิตย์ โพรดักส์ กรุ๊ป จำกัด, 2544.
_____ . หมิ่นร้อยพันผาสาน. กรุงเทพฯ : บริษัท อาทิตย์ โพรดักส์ กรุ๊ป จำกัด, 2546.

อาหารไทยในงานบุญต่าง ๆ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีงานบุญประเพณีตลอดทั้งปี ประเพณีส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ ทำให้คนไทยได้คิดสร้างสรรค์อาหารสำหรับงานบุญต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงความเชื่อของตนออกมาด้วย

อาหารในงานบุญนั้นแตกต่างกันไปตามภูมิภาคต่าง ๆ มีทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารหวานนั้นเป็นอาหารในงานบุญที่นิยมทำเพื่อถวายพระสงฆ์ ในชนบทท้องถื่นของไทยงานบุญประเพณีมักไม่ขาดการกินขนมสั้ถ้วย หรือกินสั้ถ้วย ซึ่งเป็นขนมหวานพื้นฐานของคนทั่วไป คือ ไข่กบ นกปล่อย มะลิลอย และอ้ายตื้อ **ไข่กบ**คือเม็ดยอดกล้วยน้ำว้ากะทิ **นกปล่อย**คือขนมลอดช่อง **มะลิลอย**คือข้าวตอก ส่วน**อ้ายตื้อ**คือข้าวเหนียวดำน้ำกะทิ

นอกจากขนมสั้ถ้วยแล้ว ยังมีงานบุญประเพณีของคนไทยตลอดทั้งปีที่มีอาหารคาวหวานประกอบ ดังเช่น งานบุญข้าวจี๊ ถือเป็นงานบุญประเพณีของชาวอีสานที่จัดขึ้นในช่วงฤดูหนาว เป็นงานบุญที่ชาวบ้านร่วมกันจัดขึ้นก่อนการเก็บเกี่ยวข้าว **ข้าวจี๊**คือการก่อกองไฟขึ้นกลางลานหมู่บ้าน แล้วนำข้าวเหนียวมาปิ้งหรือจี้ให้สุก พรมน้ำเกลือหรือทาไข่ไก่ให้สุกเหลือง เป็นของรับประทานเล่นได้

ที่มาของภาพ : http://www.buriramtime.com/_files/news/2010_09_24_122644_hpmfq7g.jpg

ฝอยทอง

ขนมลา

บุญเลี้ยงขนมเป็อง เป็นทั้งงานพระราชพิธีที่จัดขึ้นในพระบรมมหาราชวังและป็นงานที่ประชาชนทั่วไปจัดขึ้น มักจัดในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ม้งชุกชุม ชาวบ้านจึงนำมันกุ้งมาทำขนมเป็องเป็น**ขนมเป็องหน้ากุ้ง** และหากเป็นพระราชพิธีมักมีการเจริญพระพุทธมนต์ในพระราชวังก่อนแล้วจึงถวายเลี้ยงขนมเป็อง

ในงานบุญที่เป็นงานมงคล เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น คนไทยมีความเชื่อว่าเป็นพิธีกรรมที่มีความเป็นสิริมงคล จึงมีการจัดอาหารคาวหวานต่าง ๆ ด้วย ขนมที่นิยมใช้มักขึ้นต้นด้วยคำว่า**ทอง** ซึ่งถือเป็นขนมสิริมงคล ได้แก่ **ทองม้วน ทองหยอด ฝอยทอง** เพราะเชื่อว่าผู้รับประทานจะมีโชคลาภวาสนา หรือมีอายุยืนยาวตามชื่อของขนม หากเป็นงานมงคลสมรสในบางพื้นที่ มักมีขนมท้องถิ่น เช่น **ขนมสามเกลอ** ที่มีลักษณะเป็นลูกกลมสามลูกติดกันนำไปทอด ถ้าขนมติดกันทั้งสามลูกก็เสี่ยงทายว่าชีวิตคู่สมรสจะยืนยาว

อย่างไรก็ตาม ในงานบุญที่ชาวบ้านทำอุทิศให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว มักมี**ขนมลา ขนมกง** ที่ทำขึ้นเพื่ออุทิศแทนเสื้อผ้า และเหรียญเงินเพื่อให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปได้รับบุญที่ลูกหลานอุทิศไปให้ จะเห็นได้ว่าอาหารไทยในงานบุญประเพณีต่าง ๆ มีเป็นจำนวนมาก นอกเหนือไปจากสำหรับอาหารคาวหวานปกติที่ชาวบ้านได้ทำเพื่อถวายพระสงฆ์แล้ว ยังมีอาหารคาวหวานบางประเภทที่สร้างขึ้นเฉพาะโดยเป็นความเชื่อของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นสอดแทรกอยู่อย่างแนบแน่น

บรรณานุกรม

ศิลปากร, กรม. **นานาสาระวัฒนธรรมไทย เล่ม 2**. กรุงเทพฯ : บริษัท อาทิตย์ โพรดักส์ กรุ๊ป จำกัด, 2544.
 _____ . **หมื่นร้อยพันผาน**. กรุงเทพฯ : บริษัท อาทิตย์ โพรดักส์ กรุ๊ป จำกัด, 2546.

ที่มาของภาพ : www.freedom.in.th

<http://www.the-than.com/food/food-b59.html>

คำชี้แจงให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดคือเอกลักษณ์ของอาหารไทย
 - ก. ใช้ข้าว ปลา และพืชประเภทผักต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบหลัก
 - ข. การใช้พืชสมุนไพรเป็นส่วนประกอบของอาหาร
 - ค. การหลอมรวมวัฒนธรรมต่างชาติได้อย่างกลมกลืน
 - ง. ถูกทุกข้อ
2. ข้อใดไม่ใช่ส่วนประกอบของขนมไทยแต่ดั้งเดิม
 - ก. ไข่แดง
 - ข. มะพร้าว
 - ค. น้ำตาล
 - ง. แป้ง
3. การนำพริกมาเป็นส่วนประกอบของอาหารเริ่มต้นในสมัยใด
 - ก. สุโขทัย
 - ข. อยุธยา
 - ค. ธนบุรี
 - ง. รัตนโกสินทร์
4. ท้าวทองกีบม้าภรรยาเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ มีส่วนสำคัญต่ออาหารไทยอย่างไร
 - ก. เป็นผู้นำอาหารตะวันตกสู่ราชสำนักไทย
 - ข. เป็นผู้ควบคุมการปรุงอาหารคหบดีเครื่องคาวหวาน
 - ค. เป็นผู้ดัดแปลงขนมตะวันตกมาใช้กับส่วนประกอบขนมไทย
 - ง. เป็นคนแรกที่ทำให้อาหารไทยมีการปรุงรสชาติที่หลากหลาย
5. ขนมที่นางมารี กียมาร์ เชื้อสายญี่ปุ่น - โปรตุเกส เป็นผู้คิดค้นขึ้นคือข้อใด
 - ก. ขนมฝรั่งกุฎีจีน
 - ข. ขนมเบ็๋งหน้าฝอยทอง
 - ค. ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง
 - ง. ถูกทุกข้อ

6. อาหารไทยของภาคใดที่ถือว่าเป็นประติษฐานทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานหลากหลายเชื้อชาติมากกว่าภาคอื่น
- ก. ภาคกลาง
 - ข. ภาคใต้
 - ค. ภาคเหนือ
 - ง. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
7. ข้าวใดคือเอกลักษณ์ของอาหารของคนไทยภาคกลาง
- ก. เป็นอูข้าว อู่น้ำที่สำคัญของประเทศไทยมาแต่โบราณ
 - ข. การผสมผสานรสชาติของเปรี้ยว หวาน เค็ม เผ็ด
 - ค. อาหารที่ทำจากปลาและผักเป็นส่วนประกอบสำคัญ
 - ง. มีความซับซ้อนและกรรมวิธีในการปรุงหลากหลาย
8. อาหารในงานบุญที่ทำเพื่ออุทิศให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วตรงกับข้อใด
- ก. ไช้กบ นกปล่อย
 - ข. มะลิลอย สามเกลอ
 - ค. ข้าวจี๋ ขนมนึ่ง
 - ง. ขนมนก ขนมนลา
9. สำหรับอาหารของภาคกลางใน 1 สำหรับ ประกอบด้วยอาหารประเภทใดบ้าง
- ก. แกงเผ็ด ปลาแห้ง เนื้อเค็ม และแตงโม
 - ข. แกงเผ็ด แกงจืด ผัดหรือทอด และน้ำพริก
 - ค. น้ำพริก ผักสด ปลาทอด และแกงจืด
 - ง. ถูกทุกข้อ
10. สิ่งที่ได้ถือว่าเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยในการประกอบอาหารคือข้อใด
- ก. ใช้สมุนไพรเป็นเครื่องเทศประกอบอาหารไทย
 - ข. ประยุกต์และปรับปรุงอาหารจากต่างชาติมาผสมผสานกัน
 - ค. มีการประดิษฐ์ให้งดงาม และมีรสชาติหลากหลายจากผักและผลไม้
 - ง. ถูกทุกข้อ

เฉลย

1. ง	2. ก	3. ข	4. ค	5. ค
6. ก	7. ข	8. ง	9. ข	10. ง

- กนกวลี ชูชัยยะ. พจนานุกรมวิสามานยนามไทย วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2548.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. ธนบุรี ศรีรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว, 2553.
- โครงการสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย. มรดกช่างศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, 2512.
- ศีกฤทธิ ปราโมช, ม.ร.ว. และคณะ. ลักษณะไทย : ภูมิหลัง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2551.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ไทยรบพม่า. พระนคร : แพร่พิทยา, 2514.
- แน่นน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม. กรุงเทพฯ : ไรเวอร์บุคส์ จำกัด, 2543.
- ราชบัณฑิตยสถาน. ได้ร่มพระบารมี จักรีนฤพดินทร์ สยามินทราธิราช. กรุงเทพฯ : คณะบรรณาธิการ จัดทำสารานุกรมประวัติศาสตร์, 2547.
- ศิลปากร, กรม. นานาสาระวัฒนธรรมไทย เล่ม 2. กรุงเทพฯ : บริษัท อาทิตย์ โปรดักส์ กรุ๊ป จำกัด, 2544.
- _____. หมิ่นร้อยพันผาน. กรุงเทพฯ : บริษัท อาทิตย์ โปรดักส์ กรุ๊ป จำกัด, 2546.
- _____. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2525.
- _____. กองโบราณคดี. นำชมกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.
- อติตา พับลิเคชั่น, บริษัท. เทียวรอบโลก. กรุงเทพฯ : บริษัท อติตา พับลิเคชั่น, 2550.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายชินภัทร ภูมิรัตน
นายชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์
นางเบญจลักษณ์ น้ำฟ้า
นางสาววิณา อัครธรรม
นางสุกัญญา งามบรรจง
ร.ท.หญิงสุดาวรรณ เครือพานิช
นางสาวเยาวลักษณ์ เตียรณบรรจง

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสื่อและการเรียนรู้
ผู้อำนวยการสถาบันสังคมศึกษา
ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาสื่อการเรียนรู้

ผู้เขียน

นางระวีวรรณ ภาคพรต
นางสาวมาลี โตสกุล
นางมนพร จันทร์คล้อย

ผู้ตรวจ

ศ.ดร.ประเสริฐ ณ นคร
รศ.วุฒิชัย มูลศิลป์
ดร.ปรีดี พิศภูมิวิถิ

บรรณาธิการ

นางฟาฏินา วงศ์เลขา

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางฟาฏินา วงศ์เลขา

